İNSANCIL

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

YIL 4 SAYI 48 EKİM 1994 35.000.- TL. (KDV DAHİL)

Memed Fuat'ın Nazım Hikmet'i sansürlemesini kapakta bir resimle gösterelim dedik. Resmi yaptık. Baktık. Çok ayıp bir resim çıktı... ayıp olur dedik. Enis Batur'un Şavkar Altınel'in kitabını Seka'ya göndermesini resmedelim dedik. Resmi yaptık. Baktık. Çok ayıp bir resim çıktı. N'apmamız gerektiğini düşündük... resim üstüne resim yaptık. Bütün resimler ayıp... çok ayıp oldu. Bu kişilerin yaptıklarını ayıpsız bir resimle anlatamayacağımızı anladık. Neler mi düşünmüştük... söylemeyelim. Ayıp olur. Size ayıpsız bir kapak yaptık.

ORMANA ÇEKİLME ZAMANI

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU
Ormana Çekilme Zamanı 1
Kaan ARSLANOĞLU
Yanılmanın Gerçekliği-7 3
(Postmodern Makale)
Mustafa Bayram MISIR
Sahte Muhalif Duyarlığın Şairi: MM 9
Gökçen ZORLU
Eskici (Şiir) 12
İlker BELEK
Sosyalist Siyasallaşma 13
Özer TURAN
İnsan İçin (Şiir) 15
İsmet Kemal KARADAYI
Ciddidir, Süreklidir, Geçerlidir Sosyalizm 16
Selim Temo ERGÜL
İki Gözüm İki Temmuz (Şiir) 18
İbrahim DEMİRCAN
Renkler ve Zevkler Tartışılmaz (Mı Acaba?) II 19
Sedat YILMAZ
Akıldışı Bir Eylem: Futbol Taraftarlığı 22
Osman BOLULU
Kendinin Demircisi (Şiir) 25
Yılmaz ARSLAN
Rüzgâr Vurgunu Kaleme Üç Şiir (Şiir) 26
Rona TOPÇUOĞLU
Sistemin Kurşunaskeri Olmak Ya Da
Yok Olmanın Dayanılmaz Hafifliği 27
Bülent HABORA
Sevgi Yolu Palmiyealtı Sohbetleri 28
Nihat ATEŞ
Nâzım Acısı (Şiir) 29
Temel DEMİRER
'Yasak Meyveye Uzanmak' Cüretinin Şiiri 30
Arif MADANOĞLU
Irmaklar Bilir (Şiir) 31
Berrin TAŞ
Meşaleyi Geleceğe Taşıyan Kadın (Şiir) 32
Güngör GENÇAY
Ömer Faruk Toprak'ı Tuz ve Ekmekte Anlamak 33
Hasan AKARSU
Kıyıda (Şiir) 34
Sevim RAŞA
Amerika Güncesi 35
İsmet ALICI
Aşk Koşturmacası (Şiir) 37
İnsancıl'a Mektup 38
Hülya UÇAR
Bir /Zaman/'ın Hikayesi (Öykü) 39
Mehmet AYDIN
Sancılı Dünya (Şiir) 40
Uğur KARABAĞLI - İbrahim DEMİRCAN
İnsan Hakları Derneği Özgülünde
Demokratik Kitle Örgütleri ve Kültür II (Söyleşi) 41
Cengiz GÜNDOĞDU
Yıldız Güncesi 45
Ayhan ERGÜN
Parkta Yemek (Şiir) 48

Dağıtım: YAY-SAT

Sahibi - Yazılışleri Sorumlu Yönetmeni
BERRİN TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU
Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE
Adres: Mollafenari Sok. Nadir Han No: 40-42 Kat:5
Cağaloğlu/İST. Tel: 513 93 99 - 511 79 94
Dizgi/Sel Dizgi ve Yayıncılık 511 10 05
Baskı/Ilıcak Matbaası Tel: 880 40 75

Ege Bölgesi Temsilcisi Bülent Habora
Sevgi Yolu Kitapçılar Çarşısı No:27
(Efes Oteli Arkası) İZMİR
Tel: 0232-368 02 64
Ankara Temsilciliği Burak Gürcan
Necatibey Cad. Lale Sokağı 4/18
Sıhhıye / ANKARA

Avrupa Temsilcisi Nurettin Kurtuluş
Solling Str. 15/30419 Hannover/Deutschland
Tel: 0511/758916 Fax: 0511/758916

Abone olmak için PTT'den 666 043 Nolu Posta çeki veya T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy- İst. 11 37-38678 Berrin Taş adına 350.000 TL. yatırmanız yeterlidir.
Avrupa 70 mark T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy-İst. Döviz hesabı 11 37-3149917

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez. Yazıların A 4 boyutundaki kağıdın tek yüzüne çift aralıkla yazılması reca olunur.

Ormana Çekilme Zamanı

Sabahın serinliğinde yazıyorum... dergide. Kaan Arslanoğlu yazdı. Fazla param olmadığı... kıt kanaat geçindiğim için çaycımız Nevzat beni küçümser... Şimdi Nevzat'ın getirdiği çayları içiyorum... Geçen gün Nevzat, "Aklım almıyor" dedi, "senin gibi bir adamın hanları hamamları... otomobilleri... katları olmalı". Bunları yarı acıyarak... yarı küçümseyerek söyledi.

Nevzat, kimi gün... sabah sabah... hiç konuşmaz benle. "Günaydın" derim, kafasını çevirir günaydın diye mırıldanır. Az sonra sabah çayımı getirir... iki bardak birden... çayları atarcasına... tak tak diye koyar masaya. Anlarım... bir gün önce çay parasının tamamı ödenmemiş.

Nevzat, Türkiye'de kapitalizmin insanı nasıl yapılandırdığının açık bir örneği. Doğrudan doğruya hiçbir ilişkisi yok... bütün ilişkileri paradan geçiyor. Bir gün Nevzat'ın romanı yazılacak. Yazılmalı. Kapitalizmin insanı... o çok güzel olabilecek insanı nasıl yapılandırdığı gösterilmeli... gösterilecek.

Ben, Nevzat'a benzer çok kişi tanıdım. Ama Nevzat'ı öbürlerinden ayıran bir özellik var. Nevzat açık bir insan. Çay parası ödenmediği gün müthiş kızıyor... selamı sabahı kesiyor. Neden kızdığını da açıkça söylüyor... bu yanını seviyorum... gitgide seviyorum. Öbür tanıdıklarım da öyleydi... ama hiçbiri Nevzat kadar açık olamadı. Param azaldıkça uzaklaştılar benden. Ama Gündoğdu'nun parası yok.. napalım biz bu adamı demediler. Uzaklaşmalarına bir kılıf uydurdu hepsi. Geçen gün bunlardan birini aradım denemek için... üç kez... sekreterine not bıraktım. Eskiden aradığımda yeri göğü birbirine katan bu kişi... aradan günler geçti aramadı beni.

Bunlara üzülüyor muyum. Evet üzülüyorum. Ama param azaldıkça... **İnsancıl**'ın mücadelesi sertleştikçe benden uzaklaşanlara kızamıyorum. Şimdi onlara bir haberim var. Onlar için tatsız bir haber. Onbeş yıldır her yaz Esenköy'e giderim. Bir yer kiralarım. Bu yıl da aynısı oldu. Peki bu parasızlıkta nasıl oldu bu iş. Söyleyeyim. Orda... Esenköy'de, bütün hayatını paraya göre düzenlemeyen biri var... bir insan. Kemal Küçük. Son gün Esenköy'den ayrılırken Kemal Küçük'e borcumu uzun vadelerle ödemek istediğimi söyledim. Kemal Küçük şöyle dedi. Aynen. "Cengiz abi sen yazarsın... insan için yazıyorsun. Evimin alt katında senin aileni iki ay konuk etmişim... ne var bunda. Senin bana borcun yok. Param olsa da sana burdan bir ev alsam... gelsen gönül rahatlığıyla burda yazsanyazılarını..."

Kemal Küçük özel bir örnek değil... tek örnek de değil. Azime Korkmazgil var. Ağlasu'nda tatil için kaç kez çağırdı. Sorun tatil sorunu değil. Özellikle son bir ayda şunu gördüm. Kapitalist illşkilerin burgacında boğulanlar var. Bunlar para azaldıkça uzaklaşıyor. Diyelim, cebinde bir milyon var. Para 900 bine indikte bunlar bir adım uzaklaşıyor... 800 bine indikte bir adım daha uzaklaşıyor. Ama buna karşı kapitalist ilişkiyi reddeden... insani ilişkiyi önemseyenler de var. Adına insan dediğim... insanileşme sürecini yakalamış insan dediklerim... öbürlerinden... kapitalist ilişkide boğulanlardan fazla... çok fazla.

Durumu şöyle bir çizelgede göstermek mümkün.

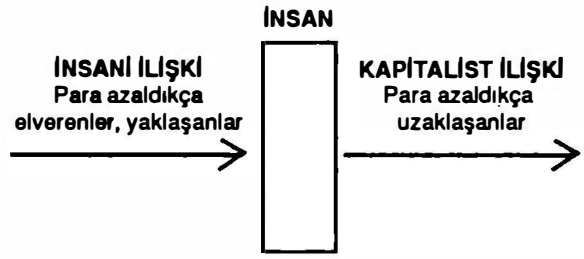

İnsancıl tam anlamıyla... eksiksiz bir deneyevi oldu. **İnsancıl** deneyevinde son derece sert... ama bana göre son derece zevkli bir mücadele yaşanıyor. Hergün değil, bazen her saat durum değişiyor... sistem olanca gücüyle saldırıyor... Yezid'in kuvvetleri **İnsancıl**'ı çeviriyor. Öbür odalarda kimi arkadaşlarımız sessizce ağlıyor... kimi arkadaşlarımızın üzüntüden midesi kasılıyor... kimileri birden kayboluyor. Biz kaç insansak... kaç İnsan kalmışsak Yezid'in kuvvetlerini yarma hareketına girişiyoruz. Dişe dişe bir mücadele yaşanıyor. **İnsancıl** dostlarına gönderdiğimiz haberler... yardım çağrıları cevapsız kalmıyor.

Harekat merkezinde Yezid'in kuvvetlerine şunu söylüyorum. **İnsancıl**'ı size boğdurtmayacağım. Bunu bilin.

Bu arada, hasımlarımızın... kapitalist ilişkinin burgacında bizden uzaklaşanların şaşkın bakışları arasında Ankara'da insani bir cephe açılıyor. Sahte gerçekliği parçalamış bir avuç insan Ankara'da **İnsancıl Temsilciliği** kuruyor. Ankara'da bir avuç insan, sahte gerçekliği yaratanlara... sahte gerçekliğe karşı insani kültür mücadelesi başlatıyor.

Şunu söylüyorum. Kavganın kızıştığı bu süreçte söylüyorum. Yezid'in kuvvetleri... kapitalist ilişkinin burgacında sahte bir hayatı sürdürenler... size söylüyorum. İnsandan... insani mücadelenin başarısından bir dakika değil, bir saniye bile umut kesmedim. Son derece kötü durumlarda bile insana inancım sarsılmadı. **İnsancıl**'da... **İnsancıl** deneyevinde olup bitenler bu inancımı pekiştirdi. Biz insani ilişkiyi önemseyenler... insani mücadeleye yolunda yürüyenler, sizlerden fazlayız... çok fazlayız. Tek eksiğimiz sizin örgütlü, bizlerin örgütsüz olması... Ciddi bir örgütlenme olduğu gün... siz... Yezid'in kuvvetleri yerlebir olacaksın.

İnsan aydınlığı yaratacak... insan, bu dünyada insanca yaşayacak... mutlu olacak.

İnsancıl'da sabah serinliğinde yazıyorum. **İnsancıl** genç insanla dolup taşıyor. Ankara'da bir avuç genç insan, insani mücadelenin cephesini açıyor. Bütün bunlar **İnsancıl**'da nöbet devrinin geldiğinin göstergeleri... Seviniyorum Hint bilgeleri, yaşlıların ormana çekilmesi gerektiğini söyler. Benim de ormana çekilme zamanım geliyor...

İnsancıl, gelecek sayı beşinci yılına giriyor... **İnsancıl**, daha birçok yılları ezip geçecek genç insanın elinde... Ben ormanda yaşayacağım... sevinçle.

Cengiz Gündoğdu

İnsancıl Kültür Semineri

BİR ROMAN YAZALIM

Uygulayıcı: Sevim Raşa.
Cumartesi günleri, 14.00

Amaçlar : Bir roman yazmaya başlamak.
Kurallar, kuralları kullanmak.
Uygulama.
Öğrencilerin birbirini eleştirerek doğruyu bulmalarını sağlamak ve onlara yardımcı olmak.
Yazında en çok yapılan yanlışları belirtip tartışmaya açmak.
Okuyucu olarak bir kitabı değerlendirmeyi öğrenmek.

Çalışma Programı:

1. Hafta: Başlangıç - Roman üstüne tartışma. Roman nedir, ne değildir? Oyundan, senaryodan, biyografiden; deneme, makale ve gezi yazılarından; mitolojiden; felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarihten farkı nedir? Bunlarla ortak yanları var mı? Varsa, bu ortak yanlar nelerdir?
- Ana karakter seçimi.
- Ödev 1 in dağıtımı (Ödev 1 in açıklaması: Baş kahramanınız kimdir? Geçmişi ve kişilik özellikleri nelerdir? Amacı (amaçları) nedir? Amacına ulaşmasını engelleyen etmenler nelerdir? Kahramanınızın engeller karşısındaki tutumu nedir? Engelleri aşmak için neler yapıyor? Kahramanın yer aldığı olayları, davranışları sıralama biçimleri - basit, sahne gibi, nesnel, zaman sıralamalı, episodik v.b.
Öykünün geçtiği zaman ve yer; öykünün (romanın) ne tip okur için yazıldığı; romanın türü Tarihi, psikolojik v.b.; roman için araştırma yapmanın gerekip gerekmediği.)

2. Hafta: Ödev 1 in tartışılması. (Her derste 6 ya da 7 ödev tartışılacak, her ödev için yaklaşık yarım saat ayrılacak.)
- Ödev 2 nin dağıtımı. (Ödev 2 nin açıklaması: Baş kahramanın roman başlıyana kadarki yaşam öyküsü kendi ağzından anlatılacak. 2-10 sayfa olabilir. Bu ödev yazarın kendini baş kahramanla özdeşleştirip yazacağı kişiyi daha iyi anlamasını sağlıyacaktır. Bu ödev için öğrencilere uzunca bir zaman verilecektir.)

3-4. Hafta: Ödev 1 sınıfta tartışılacak.
- Romanın tanıtma yazısının 2-3 cümle ile nasıl yazılacağı, ilk taslağın nasıl yapılacağı öğretilecek.
- Ödev 3 verilecek. (Ödev 3 açıklaması: İlk taslağın hazırlanması, olayların bölümlere yerleştirilmesi.)

5-6-7-8. Hafta: Ödev 3 sınıfta tartışılacak. Özyaşam öyküleri toplanıp değerlendirilecek. (Özyaşam öyküleri sınıfta tartışılmıyacak.)

9. Hafta: - Bir iyi, bir de kötü öykü sınıfta tartışılacak.
Yazıda en çok yapılan yanlışlar belirtilip tartışılacak.
- Ödev 4 ve Ödev 5 verilecek. (Ödev 4 ve Ödev 5 in açıklaması: romanın açılış sahnesi ve birinci bölüm. Giriş sahnesinin önemi, kahramanın iç ve dış çatışmalarına ilişkin ipuçları, ilk taslakta belirtilen yan karakterlerin sahneye çıkışları veya onlara ilişkin ipuçları, ilk bölümde okuyucuda merak uyandıracak ögeler.

10-11-12-13. Hafta: Ödev 4 ün tartışması, 9. hafta dersinde belirtilen ögelerin vurgulanması.

13-14-15-16. Hafta: Ödev 5 tartışması - Romanın I. bölümü. Yazar olarak aradan çekilmek, olaylar dizgesi.

1- Seminer 8 Ekim Cumartesi günü başlayacak. 16 Cumartesi sürecek.
2- İzleyici sayısı sınırlı tutulacak.
3- İzleyici ön görüşme sonucu seminere kabul edilecek.
4- Seminer ücretlidir. Toplam ücret 1.600.000 TL.sıdır. Ücret, haftalık 100.000 TL.sı olarak alınacaktır.
5- Başvuruların İnsancıl Dergisi adresine yapılması reca olunur.
6- Seminerin verileceği yer, İnsancıl Dergisi toplantı salonu.

Yanılmanın Gerçekliği- 7 (Postmodern Makale)

Kaan ARSLANOĞLU

"İnsanın karakteri kendi kaderidir."
Herakleitos

Dizi yazımın son bölümünde bu noktaya dek söylediklerimi toparlamak, eksik bırakılan konulara kısaca değinmek ve insanın nasıl yanlış düşündüğüne ilişkin bazı örnekler vermek istiyordum. Ancak makaleyi yazmaya hazırlandığım sırada gelişen olaylar beni hayli sarstı. Önce cayır cayır yanan ormanlar. Ardından **Toktamış Ateş**'ten gelen küfürname... Mantar gibi biten birbirinden iğrenç şarkıcı bozuntularını işitmemek, ağaçların yanışını görmemek için televizyonu açmaz oldum. **İnsancıl**'a da gitmiyordum, çünkü orası da bana Hocanın mektubunu hatırlatıyordu. Kendimi eve hapsedip okumaya daldım. Bir arkadaşımın hediye ettiği güzel bir incelemeyi, **Hüseyin Batuhan**'ın **Yapı Kredi Yayınları**'ndan çıkan kitabını okuyordum ki, bir telefon geldi. **Yapı Kredi Bankası İnsancıl**'a haciz koymuş... (Gelin de üç nokta koymayın şimdi.)

Tabii kafam bu haberlerle allak bullak oldu. Güya bazı kişileri ve onların yazılarını örnek göstererek insanın nasıl yanıldığını temellendirecektim ki; kendim bir yanlış düşünen örneği oldum çıktım. Bir sürü abuksabuk soru geldi aklıma, sorular birbiriyle ilgisiz başka soruları ve tutarsız, garip yanıtları hazırladı. Sonuç bölümü bir postmodern makaleye dönüştü kaçınılmaz olarak. Umarım işin içinden çıkarsınız.

Ormanlar Cayır Cayır...

Sorun sokaktaki adama; hemen herkesin ormanı, ağaçları sevdiğini görürsünüz. Ama her bireyin sevgisi, duyarlılığı aynı düzeyde değildir. Bir de kasıtlı ya da aptallıkları sonucu orman yakanlar var. Ben orman yakmayı insan yakmaktan ayırt etmem. Ormanlar yanarken bazı insanların ruhları, umutları yanıyor çünkü. Bunları düşünürken aklıma çevrecilikle, yeşilcilikle ilgili sorular takıldı. Bilindiği gibi gerçek yeşilciler kendilerine çevreci denilmesinden hoşlanmazlar. Çünkü **yeşilcilik** bir dünya görüşü, yaşam biçimidir onlara göre. Yeşilcilerin bir bölümü insanlığın endrüstri öncesi toplumlara dönmesini savunur. Bir bölümü ise o denli ileri gitmese de kapitalist sistemin yapısına aykırı sert ekonomik, sosyal kısıtlamalardan yanadır. O yüzden aralarında sosyalist eğilimler güçlüdür. Peki sosyalist kesimde yeşilci eğilimler neden güçlü değildir? Eski reel sosyalist devletlerin, doğanın kimyasal-radyoaktif atıklarla kirletilmesi konusunda vurdum duymaz oldukları biliniyor. Bu, kanımca onların insani pek çok soruna vurdum duymaz kalmalarından kaynaklanıyordu. Tamam bunu anladık, ya bizim ülkemizde veya batıdaki sosyalist, komünistlere ne demeli. Gerçi yeşilci eğilimler o saflarda da eskisi gibi alaya alınmıyor, ama sanırım bilinçlenme yeterli ölçüde değil. Doğanın tahribinin iki yönü var: Birincisi hem gelişmiş hem gelişmemiş ülkelere özgü yönü. Sanayinin ormanları, gölleri, denizleri, toprağı, havayı, dünyayı kirletmesi. İnsanların içindeki daha rahat yaşam, daha daha rahat yaşam ve olabildiğince çok tüketim güdüsü ve o temelde ayakta duran kapitalizm yok edilmedikçe dünya her geçen gün daha da kirlenecek. Batıdaki sosyalistler-komünistler yeşilcilerin endrüstri öncesi topluma dönme ütopyasını yerden yere vurdular. (Gerçekten de bu sav ayakları yere basmayan hayalci bir savdır. Ama olsun; komünizm de son tahlilde bir ütopya değil midir?) Fakat uzun ve kısa vadede yerine hangi programları önerdiler? Aklıma saçma bir soru geldi. Yoksa komünistler-sosyalistler teknolojinin getirdiği lüks yaşamdan kopmak istemiyorlar mı? Herhalde öyle değildir diye düşündüm. Kendileri elbette özveri gösterebilirler, ama belki geniş kitleler açısından bunun mümkün olmayacağını düşünüyorlardır. Yakın gelecekte bir kez kullanılıp atılacak televizyonlar, yalnız tek bir parçayı çalan müzik setleri çıkarsa hiç şaşmayın. Parçadan bıktığınızda seti de atacaksınız. Bu durumda sosyalistlerin tavrı ne olabilir? Sosyalistlerin görevi kitlelerin taleplerini savunmak olduğuna göre refahı arttıran her şeyi destekleyeceklerdir kuşkusuz... Bizimki gibi geri ülkelerde doğa tahribinin ikinci bir yönü var: Ormanların, kıyıların, yeşil alanların talanı. Sosyal demokratlar, hatta ilerici, çevreci bazı aydınların da içinde yer aldığı yağma yarışı... O yüzden tek bir yeşil alan kalmayıncaya dek bizim gibi ülkelerde yeşilcilik pek şanslı görünmüyor. Çevrecilikle yetinmek durumundayız; ne yapalım... Üstelik yağma yarışının içinde yoksul kesimler de tüm kitle güçleriyle, biz de varız diyorlar. Dolayısıyla uçtaki sağ ve uçtaki solun büyük kısmı da yeşilciliğe sempati duymuyor. Emekçiler onca yoksulluk içinde kıvranırken

kimin gözü yeşili görür, öyle değil mi? Burada başka bir soru akla geliyor: Yeni bir düzen mücadelesinin felsefi, insani, siyasi ve estetik yönü gözardı mı edilmektedir yoksa? Yeni düzenin hangi insanla, hangi değerleri savunan insanla kurulacağı unutulmakta mıdır? Aynı konuda aklıma gelen başka sorular: İnsanın çevre bilinci gelişiyor deniliyor. Dünyanın yaşanmaz hale gelişi daha hızlı gerçekleşiyorsa (ki veriler onu gösteriyor) bu bilinç, dört kollu üç bacaklı gelecek nesillerin ortaya çıkış nedenini anlamamıza mı yarayacak yalnızca? İnsanın özünü değiştirmekten söz ediyoruz yazı boyunca. Ya dünyanın özü daha önce değişirse? Yoksa insanın özü çevre kirliliğinin yol açtığı mutasyonlarla mı değişecek? Peki dört kollu üç bacaklı yaratıklar bizden de aptal olurlarsa? İşte böyle sabuklamalar...

Aptallığın Anatomisi veya İnanmanın Patolojisi

Hüseyin Batuhan'ın **Bilim ve Şarlatanlık** adlı kitabından söz etmiştim. (56) Okunmasını önerdiğim bir çalışma. Bilim adamı ile şarlatanın farkını inceliyor yazar. Bu arada astrolojiden, falcılığa, parapsikolojiden, tıp alanındaki şarlatanlıklara kadar birçok konuyu doyurucu biçimde ele alıyor. İnsanların büyük çoğunluğunun bilimsel bilgiden ziyade yalana inanma eğiliminde olduğu noktasında yazarla hemfikiriz. Yukarıdaki bölüm başlığı da söz konusu kitaptan.

Hüseyin Batuhan inanmanın potolojisini (benim deyişimle yanılmanın gerçekliğini) şu etmenlere bağlıyor: Yerleşmiş boş inançların baskısı (din de içinde), sıradışı olayların karşı konulmaz çekiciliği, özlemsel düşünüş (olmasını istediğini varmış gibi düşünme.) Bunların hepsine katılıyorum. Ancak eklemek istediklerim var. İnsanın bugünkü doğasından kaynaklanan ama aynı zamanda bugünkü o yetersiz gelişmemiş doğasını koruyan güçlendiren; sınıflı, sömürü ilişkilerine dayalı toplum yapısının ortaya çıkardığı etmenler. Bunların bir bölümünden daha önce söz etmiştik. Genel olarak daha az üstünde durulan unsurları yeri gelmişken (belki de hiç yeri değil, ama başka yer kalmadı,) anımsatmak isterim: Aile, çocuk sahibi olmak ve miras... Engels'in ve Marx'ın ustalıkla açımladıkları gibi özel mülkiyet, sınıflı toplum ve ailenin kökleri bir. Sınıflı toplum ortadan kaldırıldığında yok olacağı varsayılan kurumlardan söz ediyorum. Gerçekten, bence sosyalist ülkelerde rejimi temelinden tahrip etmiştir aile yapısı, ana-baba-çocuk-akraba ilişkileri. Ben yakın çevremden bilirim. Adam devrimcidir ama işin içinde ailesi hele ki çocuğu varsa tüm değerler unutulur, akan sular durur. Bencilliğini ustalıkla ve incelikle uygarlaştıran, ama söz konusu şey kendi çocuğu olunca bunu başaramayan nice insan gördüm. Sınıflı toplumun kurumları temel alınarak yeni insanın yaratılamayacağını düşünürüm oldum olası. Bunlardan biri de mirastır. Sizin, hatta babanızın, amcanızın emeği ve kazandıklarından yakınlarınızın, çocuklarınızın yararlanacak ve bu sayede hiç hak etmedikleri halde başkalarından üstün bir konuma yükselecek olmaları bana kabul edilemeyecek kadar adaletsiz görünür. Öyle bir toplumda eşitlikten, insani değerlerden söz etmek ne derece anlamlıdır? Kafalardaki 'benim milletim, benim soyum, benim ailem, benim çocuğum, benim arabam, benim, benim, benim' izleri silinmeden sınıfsız topluma geçme fikirleri hayalden öteye geçemeyecektir..... (Burada üç değil beş nokta koyuyorum, çünkü galiba postmodern postmodern derken dozu fazla kaçırdım; çoklarını kızdıracağım. Şimdi yazdıklarımı silmek de olmaz. İyisi mi böyle kalsın.)

Konuya devam edelim. Hüseyin Batuhan bir bilim adamı ile şarlatanın arasındaki üç temel anlayış farklılığını maddelemiş. Birinci fark; bilim adamı yeterince belgelenmemiş bir fikri doğru diye öne sürmez. İkinci fark; bilim adamı savına yönelik eleştirileri bir bir yanıtlamak zorundadır. Bu iki maddeye katılıyorum. Üçüncü maddeye ise kesinlikle ve sert tepkiyle katılmıyorum. Madde şu: Bilim adamı, bilim topluluğunun büyük çoğunluğunun kabul etmediği fikirleri savunmaktan vazgeçer, susar oturur. Fizik gibi 'kesin' bir bilim için bile doğru değil bu. Hele ki insani bilimler için çok tehlikeli bir düşünce. Tehlikesi nereden mi geliyor? Açık değil mi. Örneğin bir bilim adamı olun ve devlet politikasına aykırı bir sosyolojik tez ileri sürün. Sonuç ne olur. Sizi hapse atarlar, bilim adamlarının çoğu da kitabınızı çöpe fırlatır. Teziniz gerçekten doğru da olabilir yanlış da; sonuç değişmez. (**Fikret Başkaya** örneği) Bizde böyle de, dünyadaki uygulama farklı mıdır sanıyorsunuz. Yeni ekonomik dünya düzenine aykırı ekonomi teoriler üretin. Bilim adamlarının çoğu bu tezi düşünmeden reddecektir. Batıda da statükocu 'bilim adamları' çoğunluğu ve yenilik peşinde gerçek bilim adamları azınlığının bitmek bilmeyen mücadelesi söz konusu olmuştur hep. Haksızlık etmeyeyim. Batuhan, ileri sürdüğü üçüncü maddeyle çelişen görüşlerini ve örneklerini de sergilemiştir kitabında, fakat yine de o madde sakattır, geçersizdir.

Her iyi kitabın bazı eksikleri de vardır elbette. Söz gelimi Batuhan, para-meta-mülkiyet ilişkilerinin insani bilinci nasıl çarpıttığını, yabancılaşmanın etkilerini pek incelememiş. Adına para denilen o en büyük şarlatanın pek çok 'çağdaş' bilim adamı, aydını nasıl kandırdığını anlatmamış. 'Tek yol devrim' sloganını dar görüşlülüğün ürünü gibi göstermiş. Böyle bir yönü vardır bence de, fakat gerçeklik yönü herhalde çok daha geniştir. Bunları öylesine söylüyorum işte. Tabii bir kitapta her şeyi anlatmak olanaksız. Başka bir konuya geçmek istiyorum ama, burada hızlanan çağrışımlarım dar görüşlülükten dogmatizme atlıyor; oradan aklıma bir soru geliyor. İlerici, lalk, çağdaş yazarlar neden kitaplarını **Yapı Kredi Yayınları**'ndan yayımlıyorlar. Bakın ne ilgisiz bir soru. Tek yol devrimden ta nereye geldik. Aydınlar neden **Yapı Kredi**'de kitaplarını bastırırlar, çünkü **Yapı Kredi**'nin olanakları daha fazla. Peki işçiler, yoksul insanlar neden yığınlar halinde sağ muhafazakar, şeriatçı saflara kayıyorlar? Çağdaş kafalı aydınlardan neden umutlarını kesiyorlar gün be gün? Bir ilgisiz soru daha... Ama silemem, çünkü bu bir postmodern makale. Aklıma abuk sabuk ne gelirse yazmak zorundayım. **Yapı Kredi Bankası** neden **İnsancıl**'a haciz koymuş? Çünkü **İnsancıl Yapı Kredi**'den kredi almış. (İnsancıl'ın ki de akıl işte. Millete akıl öğreteceğinize kendiniz akıllanın.)* 5 Nisan kararlarından sonra banka, faizi %6'dan 30'a çıkarmış. Peki ekonominin kötüye gitmesinin suçlusu **İnsancıl**'mıymış ki devalüasyonun tümü faiz artışı şeklinde krediyi alana aktarılmış? Devalüasyonda herhalde daha büyük suç payı olan banka neden bu işten zarar edeceğine kar ediyormuş? Kanunlar, adli işlerlik neden hep büyük serma-

yeden yanaymış, bankanın faizle istediği gibi oynamasına ses çıkarılamıyormuş? Ülkenin aydınları ne diyormuş bu işlere? Gıkları çıkmıyor muymuş? Çünkü **Yapı Kredi**'yle veya büyük yayın kuruluşlarıyla ilişkileri bozulsun istemiyorlarmış. İşte böyle absürd sorular ve cevaplar..... (Yedi nokta)

Toktamış Hocanın Mektubu

Hani şeriatçılar yükselişe geçmişti de laiklerin ödleri patlamıştı. Hani fakslar çekiliyordu dört bir yandan, laik devleti koruyalım diye. Şeriatçı ticari kuruluşlardan alış veriş yapılmaması rica ediliyordu. **Hacı Abdullah**'dan yemek yenmemesi isteniyordu da MCDONALDS'dan yenebilirdi. Hani bütün televizyon kanalları laiklerle şeriatçıların kapıştığı tartışma programlarına başlamışlardı. İşte o dönemde her gün televizyonlarda görmeye başladık Toktamış hocayı. İşin iki garip yönü vardı. Biri tüm TV kanallarının hep bir ağızdan şeriat propagandası yapmalarıydı. Birkaçı alenen yapıyordu bunu, büyük çoğunluğu farkında olmadan. Birbirinden daha iğrenç programlarıyla kitlelere şeriattan başka moral bir seçenek bırakmıyorlardı istemeden. İkinci ilginç yan ise şuydu: Şeriatçılar çürümüş düzenin karşıtı pozlarında her tartışmadan puan kazanıyorlardı, solcu laikler ise solculuğu düzenin çanak yalayıcılığı derkesine indirip halk nezdinde zaten düşük olan itibarlarını daha da düşürüyorlardı. O sıralarda Cengiz Gündoğdu, Toktamış Ateş'i ve birkaç başka kişiyi eleştirdi. Gündemi neden saptırıyorsunuz; Mehmet Akif'le Tansu Çiller'i solculuk yönünden karşılaştırmak kimin işine yarayacak diye. Toktamış hocayı bilinç bozucu olmakla suçladı. Derken bir mektup geldi **İnsancıl**'a. Bu mektup **İnsancıl**'da yayımlandı. Toktamış Ateş, Cengiz Gündoğdu'yu kendisine hakaret etmekle suçluyor ve ağır hakaretler ediyordu. Ben böyle garip bir mektubun Toktamış hocanın elinden çıkamayacağını iddia ettiysem de her şey bunun tersini gösteriyordu.

İnsanların birbirini daha iyi anlayabilmesi için en yararlı yollardan biri, karşısındakiler gibi düşünebilmeyi, duygulanabilmeyi becerebilmektir. Buna empati denilir. Ben de Toktamış Ateş gibi düşünmeye, onu bu denli kızdıran şeyin ne olduğunu bulmaya çalıştım. Toktamış hoca bence şöyle düşünmüştü **İnsancıl**'daki yazıyı okuyunca. "Şeriatçılar günden güne güçleniyor. Onlara karşı tek sağlam mevzi olan Atatürkçülüğü savunan bir avuç adam kaldık. Gece gündüz demeden çalışıyorum. Paneller, açık oturumlar, toplantılar, canım çıkıyor. Kelle koltukta, canım pahasına hayati bir mücadeleyi sürdürmeye çalışıyorum. İstediğim şey biraz takdir biraz destek. Pek çok iyi niyetli insan arkamda olduklarını hissettiriyorlar zaten. Bir de şu zıpırların yazdıklarına bak. Bizler olmasak şeriat gelir, zıpır olduklarına bakmaz onları da doğrar. Teşekkür yerine hakaret... Ben ki devrimci sendikalarda işçileri eğitmek için az mı ter döktüm. Nankörler... Bizim gazete olmasa böylelerinin varlığından kimin haberi olur ha! Gündemi saptırıyormuşum güya. Kartalmış yaşınla aşk nutukları atarken sen gündemi saptırmıyor musun... Tanırım bunları, çok iyi tanırım. Arkadaşlar da öyle söyledi zaten. Her şeye, herkese karşıdırlar bir marifetmiş gibi. Ruh hastaları..." (Üç nokta bana ait.) Gördüğünüz gibi bu açıdan baktığınızda Toktamış Ateş haklıdır. Gerçi yazısında yer alan "biraz okuması yazması olan lise öğrencilerinin" solculuğun sağcılığın ne olduğunu bildiği fikrine yine katılmıyorum. Bence Türkiye'de çok okuma yazması olan profesörler bile bilmiyor solculuğun sağcılığın ne olduğunu. Solculuk-sağcılık onların sandığı gibi ahlaki kategori olmadığı gibi, yoksullara acımayla ilişkili duygusal bir kategori de değildir; ama olsun. Yine de anlayabiliyoruz Toktamış Ateş'in neden bu denli kızdığını. Ülkemizde hemen tüm devlet kuruluşlarında ve üniversitelerimizde öyle bir eleştiri geleneği vardır ki, bunu bilen Toktamış hocayı daha iyi anlar. Diyelim ki pek babayiğit bir insansınız ve geleceğinizi tehlikeye atıp bir üst mertebedeki kişiyi eleştireceksiniz. Şöyle bir yol izlemeniz gerekir: Önce üstünüzdeki kişinin tüm olumlu yönlerini onu sıkmayacak incelikli bir ifadeyle sıralayacaksınız. Ardından üst kişinin yüzündeki rahatlama ve keyiflenme değişikliklerini görecek ve size daha sevecen baktığını saptayacaksınız. Tam o sırada üst kişinin keyfi başka bir şeyle kaçmadan, çok ama çok saygılı bir dille ve emin değilmişiniz de hani soru soruyormuşsunuz gibilerinden ve tabii birkaç cümleyi geçmeyecek şekilde size ters gelen hususları arz edeceksiniz ve ardından özür dileyeceksiniz. Elbette üniversite geleneğinden nasibini almamış Cengiz Gündoğdu'nun bunları bilmesi beklenemez. Büyükler affedicidir. Toktamış hoca **İnsancıl**'ın çirkin üslubunu yazarlarının cahilliğine vermelidir.

Mektupta anlayamadığım bir nokta da, sözü geçen ilk yazıda sıralanan Marksist isimlerin üstüne Toktamış hoca gibilerce çarpı çekildiğine ilişkin iddiaya verilen yanıt. Toktamış Ateş, Marx, Lenin'in falan yanında, Sırrı Öztürk, Aydın Çubukçu gibi isimlerle zaman zaman omuz omuza mücadele ettiğini, bunları desteklediğini ifade ediyor. Burada hocanın o kızgınlıkla destek ve köstek sözcüklerini karıştırdığını sanıyorum. Çünkü ben sulandırılmamış Marksist yorumlu herhangi bir kuramsal çalışmayla, ya da burjuva aydınlara ters gelebilecek herhangi bir edebi ürünle ilgili ciddi bir eleştiri yazısı, röportaj, inceleme vs. yi gazetesinde görmedim. **Cumhuriyet Gazetesi**'nde bazı kitapların tanıtımları daha yayımlanmadan baş sayfada verilirken, ben **Aydın Çubukçu** ya da **Sırrı Öztürk** veya onlar gibilerinin kitapları hakkında bir eleştiriye rastlamadım. Yanılsamaya açık bu kafayla bazı şeyleri anımsamamış da olabilirim. Bir de abartma huyum vardır. Özür dilerim.

Peki deminki iddiam gerçekse bu durumu nasıl açıklamalı. Bu durumu tüm yönleriyle ancak Marksistler açıklar. Çünkü taraflı olmak noktasında dürüst ve açık tavır alanlar bir tek onlardır. Politikada tarafsızlık olmayacağı gibi, felsefede, kültürde hatta sporda bile tarafsızlık yoktur. Keza **Cumhuriyet** gazetesi de taraflı bir gazetedir. Ama Marksist olmadığı için bunu her zaman kabul etmez. **Cumhuriyet** gazetesi toplumda bugün için onu destekleyebilecek %10-15'lik bir kitleye seslenmektedir, **İnsancıl** gibi dergiler ise belki %1'lik bir kitleye. (Bana göre toplumun en duyarlı, en ileri kesimine) İşin ilginç yanı, benim gözlemlerime göre o %1'lik kitle neredeyse Cumhuriyet okurunun yarısını oluşturmaktadır. **Cumhuriyet**'i yetersiz görenler onu satın almakla kalmaz, birçok yerde okunabilme cesareti de verirler topluma. Fakat bu, **Cumhuriyet** yazarlarınca olağan bir durum olarak değerlendirilir, teşek-

kür gerektirmez. (Zaten kimse de teşekkür beklemez.) Çünkü aşırılara bunun karşılığı fazlasıyla verilmektedir. Söz gelimi ara sıra bazı marjinal yazılar çıkar gazetede. **İnsancıl** gibi dergilerin yan sütunda küçük bir tanıtımı yapılır üç-dört ayda bir. Aşırı uçtakiler öldürülünce polis yorumunun altına birkaç cümle de 'tarafsız' yorum eklenir. Ölenlerin ilanları rayici neyse o parayla basılır falan. Fakat eleştiri işi başka konudur. Nankörlere ağızlarının payı verilir.

Bugünlerde çağrışımlarım ve hafızam iyice bozuldu demiştim. Buna bir de düşünce bozukluğu, mantık hataları eklendi. Geçende **Cumhuriyet Dergi**'yi aldım elime. (14 Ağustos) Kapakta Nurseli İdiz, Lale Mansur falan var. Yazıyı okudum; konu barış. Sanatçılar olarak barış konusunda neler yapılabileceği tartışılıyor. Nurseli İdiz, kültürel değerlerden, sanatçılar olarak verilecek kalıcı cevaplardan söz ediyor. Birden sinirlendim. **Nurseli İdiz** bunları ne hakla söyleyebilir, diye bağırmaya başladım. Arkadaşlar yatıştırdılar. Meğer o Nurseli İdiz'i, TV de bir dönem boş kafalı kızları boş kafalı erkeklerle tanıştıran zeka fukarası programı sunan Nurseli İdiz'le karıştırmışım. Böyle bir şey daha önce de olmuştu. Yine **Cumhuriyet**'te ikide bir resimli resimli haberleri çıkan **Haluk Bilginer İnsan Hakları Derneği**'nden ödül alınca öfkelenmiştim. Meğer adamcağızı TV de insan haklarını en kaba biçimde çiğneyen o kanlı programlardan birinin sunucusuyla karıştırmamış mıyım. **Gülsüm Akyüz**'leri de karıştırmıştım. Ne bileyim iki tane Gülsüm Akyüz olduğunu. Bir tanesi **Yazarlar Sendikası**'nda yazarların haklarını savunmakla görevli olanmış, öbürü **Yapı Kredi Yayınları** kitabını toplatınca sesini çıkarmayan şairmiş. Saldırgan ve fevri kişiliğim yanılsamalarımı artırıyor. Ama **Cumhuriyet** gazetesinin güvenilir yayın ilkeleri olduğunu bilerek böyle hatalar yapmayacağını kestirmeliydim baştan. İlhan Selçuk'un anti-emperyalist yazılar yazmaktan usanmadığı gazetede, bazı makalelerinde insani değerlerin, toplumcu ülkülerin savunulduğu bir yayın organında; haberlerin, röportajların, kapakların, kitap değerlendirmelerinin meta ekonomisi kurallarıyla belirlenmediğini bilmek zorundaydım. İnsanların hangi değerlerle ünleneceği, hangi değerleri savunmadığı zaman ünlerinin geri alınacağı, hangi kişiliklerin öne çıkarılacağı, örnek gösterileceği gibi konularda sağlam bir anlayışın bulunduğunu bilmek zorundaydım. **Cumhuriyet**'in her vesileyle karşı olduğunu belirttiği medyanın (büyük sermaye-kara para) satın almadığı alamadığı insanlara yönelmek zorunda olduğunu, yoksa varlık temelini yitireceğini, gazetenin başındakilerin tiraj için profesyonel anlamda daha akıllıca çözümler üreteceklerini düşünmeliydim. Düşünememişim. Özür dilerim.

Düşünüp de çıkaramadığım bir tek konu kaldı. Kartalmış yaşa rağmen aşk nutukları çekme sorunu. Hocamızın aklına bu sorun nasıl geldi onu çıkaramıyorum. Gündem saptırma meselesinden o noktaya gelse gerek; çünkü bilinç bozma tartışmasıyla bunun hiç ilgisi yok. Yoksa Toktamış Ateş de mi Freudcu? Bildiğim kadarıyla Cengiz bey o konferanslarında cinsellikten değil, insanlık tarihinden, felsefeden, gerçek sevginin kültürel temellerinden söz ediyor. Bırakın onu, salt cinsellikten söz etse bunun ayıp tarafı ne. Bir de yaş konusu var. Belli bir yaşa gelen ürologlar, jinekologlar, psikologlar mesleklerini bırakmak mı zorunda? Toktamış hoca bilgi ve bireysel uygulama ilişkisinin bu denli doğrudan olduğunu mu düşünüyor?

Adam Sanat'da Hüseyin Peker'in Yazısı

Adam Sanat'ın Ağustos sayısını okumaya başladım. Başta **Memet Fuat**'ın yazısı. **İnsanın Gelişmişliği.** Sonra **Fethi Naci**'nin **Eleştiri Günlüğü.** Fethi Naci **Belinski**'yi anlatıyor. İlk iki yazı da anamalcılığa karşı insani kültürü savunan yazılar. Keyifleniyorum. Biz bu adamlara haksızlık mı yapıyoruz yoksa; başka ne yazsınlar. Sonra **Metin Celal**'in yazısı. Sinirlenmeye başlıyorum. Şu şairin hakkı yenilmiş de, öbürüne ödül verilmemiş de, bir araba yakınma. Yazın dünyasında kimsenin hakkının yenmeyeceğini, içinde bir şeyler olanın gün gelince bileğinin hakkıyla hakkı olan yere oturacağını öğretemedik bu adamlara. Ardından Hüseyin Peker'in yazısını görüyorum: **Yazını Canlandırmak...** Gözlerim parlıyor. Demek amaç aynı. Biz de yüzbin atılgan okur oluşturma sevdasında değil miyiz. İlk satırlarda birtakım yakınmalar. Ben de aynı şeylerden yakınırım zaman zaman. Ardından şöyle bir cümle: "Sesler çoğaldı ama büyük sesler yine tek tük... Eskisi gibi değil. İskender'e, Batur'a, Pamuk'a bakıyorsunuz yakın coşkuyu veriyorlar. Bununla da yetinmiyorsunuz. Neden bu sayı üçü-beşi geçmiyor. "Bir hastalık olduğunda anlaşıyoruz Peker'le, ama hastalığı iyileştirmek için zakkum verilmesini öneriyor o. Çünkü saydığı isimler yazınımızın zakkumları. Ama önyargılı olmamak gerek. Okumaya devam ediyorum; bazı açıklamalara öylesine açım ki. Eleştirmenlerimiz bir şeyin güzel olduğunu söylerler, neden güzel olduğunu öldürseniz açıklamazlar. Bir ümit doğuyor içimde. Orhan Pamuk'un eseri neden güzel, İskender nasıl bu denli ustaca yazabiliyor, sonunda öğreneceğim. Okuyorum okuyorum, yine bir şey çıkmıyor. Düş kırıklığı... (Buradaki üç nokta C.G nin) Örneğin şöyle bir paragraf: "İlk çıkışında ikinci yeni akımının dev ozanlarını andıran; Süreya'lar, Uyar'lar, Ayhan'lar, Cansever'ler gibi soluk veren küçük İskender, şiire geniş bir ses vermesiyle de anılıyor. İlk iki kitabındaki tavrını 'Arkaoda Cinayetleri' serisiyle düzyazı şiir potasında, içerisinde biraz daha atılımlı, değişik rüzgarlar yansıtarak geliştiren İskender; bugün yerini şiirimizde özgün bir atak olarak koruyor." Bu tür düşünme ve söylemenin bizim meslekteki karşılığı, düşünce içeriğinde fakirliktir. Kişi az konuşur, ya da düşüncelerini ifadeye zorlandığında bazı şeyler söyler ama içinden gerçek görüş ve bilgi ifade eden kırıntıları toparlayabilmek çok zordur. Aydınlarımızda sık rastlanan bir semptom... Fakat gariptir, gündelik yaşamlarında böyle düşünmez aydınlarımız. Çünkü bu tür bir düşünme biçimiyle bakkaldan ekmek bile alamaz insan, değil ki para kazansın. Akıl hastalıklarının toplum yaşamıyla bağdaşmamasının nedenlerinden biridir düşünce içeriğinde fakirlik. Yine de haksızlık etmek istemiyorum. Belki ifade edende değil, algılayanlarda bir bozukluk söz konusudur. Karşılaştıralım: Örneğin bu paragraftaki 'Canseverler, Süreya'lar gibi soluk veren küçük İskender' ifadesini ben, İskender'in ötekiler gibi nefes verdiği biçiminde anladım. Yanlış mı anlamışım? Sözü edilen üç kişiyi de tanımam. Belki de ben de onlar gibi soluk alıp veriyorumdur. Saydım ben dakikada 19 nefes alıp veriyorum; karşılaştırmak lazım.

'Geniş ses verme' de akorlarla ilgili bir kavram herhalde. Helal olsun, şair şiirlerini demek bir de besteliyor. 'Düzyazı şiir potasında değişik rüzgarlar yansıtmayı hâlâ anlayamadım. Birazdan meteorolojiye telefon edip öğrenirim.

Peker, İskender'den bir alıntı yapmış. En hoşuna giden bölüm olsa gerek. "Şehre şiddet ve anal seks lazım... Birilerine tecavüz edelim. Birileri bize tecavüz etsin. Tuvaletlerde sevişelim. Birbirimizin cinsel organını elleyelim. Sabahtan akşama kadar düzüşelim. Sınıf ve cins ayrımı yapmadan hararetle öpüşelim." Evet, ne ayıp değil mi? Toktamış Ateş bu şiiri hiç görmesin, kimse alamaz İskender'i elinden.

Ciddiyetle ve samimiyetle söylüyorum; ne İskender gibilere, ne de onların sanatına baskı uygulanmasından yanayım. Bu akımlar toplumun zenginliğidir. (Ne demokratça bir cümle. Nerden duymuştum bunu?) Karşı olduğum şey İskender gibilerin ve onların kültürünün tepemize etmesi, bizim gibilere, bizim sanatımıza baskı uygulamasıdır. Karşı olduğum şey, insanın sanattan uzaklaştırılması, sanatın metalaştırılması, toplumun sanata yabancılaştırılmasıdır. Kabullenemediğim şey, Ankara Belediye Başkanı 'ben böyle sanatın içine tükürürüm,' dediği zaman birçok aklı başında tanıdığımın, 'adam da haksız değil ama, bu enteller işin suyunu çıkardılar, zaten onlar kendi keyiflerinden başka şey düşünmezler,' diye fikir yürütmeleridir. Hâlâ anlayamadığım (anlamak istemediğim) şey Fethi Naci, Memet Fuat gibilerinin anamalcılığa karşı insanı savunuyor görünürken bizlerle değil, İskenderlerle, Bilginerlerle kol kola gezmeleridir.

Ahmet Soner Romancıları Sıraya Dizlyor

Özgür Ülke'de 15.8.1994 tarihli makale: **Romancı Adaylarına Okuma Kılavuzu.** Böyle şey olur mu, diye sorarsanız oluyor işte. Birileri bu ülkede roman okurlarına okuma kılavuzu çıkarılmasına bile karşı durdu. Araştırmacı, sorgulayıcı düşünceyi kısıtlar diye. Ahmet Soner'in bundan haberi yok. Ahmet Soner'in yaptığı, Fizikte Profesör adaylarına okuma kılavuzu çıkarmak gibi bir şey. Neyse, yazıya geçelim. Birinci Kürt Kültür ve Sanat Konferansında en çok üzerinde durulan konulardan biri Kürt romanıymış. Bu konuda büyük boşluk varmış. Abdullah Öcalan, örnek olsun diye bir roman yazabileceğini belirtmişmiş daha önce. Buraya kadar anladık. Ahmet Soner roman yazmanın büyük bir birikim işi olduğunu söyledikten sonra kılavuza geçiyor. İlk okunması gereken kitap Don Kişot'muş. "Ruslardan Gogol, Dostoyevski... elden geçirilmeli... İngilizler'den Dickens, Joyce... Huxley'e göz atılmalı... Amerikalı London... Saroyan gözardı edilmemeli,"ymiş. (Nokta nokta koyduğum bölümlerde başka yazarlar da var. Ama Soner tüm titizliğine karşın Turgenyev'den Hugo'ya, Zola, Flaubert'den, Hardy'ye kadar birçok yazarı atlamış. Atlamak kaçınılmazdır çünkü. Böyle şeyler listeye gelmez.) Devam ediyoruz: "Bunlar okunduktan sonra Latin Amerika romanına geçilmeli, Marquez'den... Vasconcelos'a kadar hepsi sıraya dizilmelidir... Halide Edip, Reşat Nuri'den birer ikişer tane..." Artık devam edemeyeceğim. Yazıyı bir arkadaşıma okuttum; 'espri yapıyor, ciddi olamaz,' dedi. Aklıma çocukken birbirimize okuyup okuyup dalga geçtiğimiz Avusturya görgü kitabı geldi. Yarım sayfalık klasik müzik bahsinde şunlar yazılıydı: "Her vasati bilgili bunları ezbere bilmelidir... Tşaykofski: Şerza a la Rüs. Liyadof: Çalan Saat. Mozskovski: Albüm yaprağı. Reger: Birkaç hümoresk. Sauer: Çalan Saat... Müziğin dahileri ise aşağıdakilerdir: Chopin: Polonaise Adur. Şuman: Karneval, Arabesk, Hümoresk, Çiçek. Veber: Sonatlar..." (57)

Ahmet Soner'lerin iyi niyetli olduklarını biliyorum. Ama iyi niyet nereye kadar götürür ki. Kültüre, felsefeye, sanata bu kaba yaklaşım devam ettiği sürece insanın yarattığı tüm güzellikler alınıp satılmaya, güzelle insan birbirine yabancılaşmaya devam edecektir. Yüzyıl da geçse kimileri dağlardan inemeyecektir. İki yüz yıl geçse de birileri sanatın içine tükürecektir.

Rüya

Moral bozukluğuyla bilgisayarın başında uyuyakalmışım. Karmakarışık bir kalabalığın ortasındaydım. Çevremdeki insanlar aydınlar... Parlak, seçkin suratlar, zekayla ışıldayan gözler... Coşku içindeyim. Bir konu tartışılacakmış. Gelecekteki kültürümüz ne olmalı. Bu cevher dolu insanlar kimbilir ne fikirler üretecekler diye düşünüyorum. İçim içime sığmıyor. Birisi ayağa kalkıp açılış konuşmasını yapıyor: İnsanın Gelişmişliği. Mükemmel bir konuşma. Ardından biri söz alıyor, Belinski'den örnekler vererek daha da mükemmel bir konuşma yapıyor. Şimdi şiir örneklerine geldi sıra; merakla bekliyorum. Biri kalkıyor; "arkadaşlar bize anal seks lazım, hadi birbirimize tecavüz edelim, sabaha kadar düzüşelim," diyor. Kalakalıyorum. Salonda bir alkış, bir alkış. İnsanlar birbirlerine kendinden geçmişcesine bakıyorlar. 'İşte şiir bu! İşte kültür bu! Yaşa! Bravo!' bağırışları. Kalabalık biraz sessizleşir gibi olunca başka biri söz alıyor güçlükle. "Bakın," diyor; "İnsanın binlerce yıllık emeği, binlerce yıllık kültürel birikimi, hayvani cinselliği insani cinselliğe ve insani cinselliği aşka dönüştürdü..." Daha ikinci cümlesine geçemeden biri avazı çıktığı kadar bağırıyor oturduğu yerden: "Ulan kartalmış herif. Kendini bilmez korkak. Utanmıyor musun aşktan söz etmeye!" Aşk sözünü duyan kalabalık çılgına dönüyor, tahrik oluyor, saldırıya geçiyor. Konuşmacıyı parçalıyacaklar. Yardım istemek için var gücümle koşuyorum. Yan salonda başka insanlar var. Aşktan söz eden adamı öldürecekler, yetişin diye bağırıyorum. Kürsüdeki adam gayet kayıtsız bir yüzle bana dönüyor. Ne olmuş, bizim arkadaşlarımızı her gün öldürüyorlar, diyor. Ekliyor: Yine de gelmek isterdim ama işim var. Ne işin var, diye soruyorum yalvarırcasına. Romancıları sıraya diziyorum, diyor adam... O sırada uyanıyorum.

Son Söz

Yazı dizisinin sonuna geldik. Son olarak neler söylemeli? Rüyanın da etkisiyle çok karamsarım. Aklıma bir söz geliyor: Karamsarlar iyi bilgilenmiş iyimserlerdir. Bir de Batuhan'ın önerisi: Çoğunluk senin görüşlerini benimsemiyorsa ve şarlatan durumuna düşmek istemiyorsan susup oturacaksın. Burada denilecektir ki, Batuhan, bilim adamlarına, aydınlara ters düşmemekten söz ediyor, genel olarak yığınlara değil. İyi ya işte ben de bunu düşünüyorum. Aydınlar hiçbir zaman şu yazı dizisinde ifade edilen türde görüşlere yakınlık duymazlar. Peki ne yapmalı? Susup oturmak herhalde gücümüz tümüyle tükendiğinde yapılacak son şey. Tokta-

mış Ateş her şeye, herkese karşı olmanın gülünçlüğünden söz ediyor. Tekrarlana tekrarlana suyu çıkmış bir söylem. Kullananlar ne anlama geldiğini bile bilmezler. Evet, gerçek aydınlar her zaman gülünç duruma düşmüşlerdir bu anlamda. Üstelik denesin bir görsün, hiç de zevkli iş değildir, her şeye herkese karşı olmak. Bunun insanın vicdanını rahatlattığı, geceleri deliksiz uyumaya yaradığı söylenir ama her zaman için geçerli değildir o da. Çünkü herkese, her şeye karşı olmak kişinin kendi kendisine de karşı olmasını getirir. Ancak, benim anladığım manadaki karşı olmak, başkalarıyla birlikte hareket etmeyi, ittifaklara girmeyi de engellemez. Yalnızca aydın kişi, kendi görüşleriyle başkalarının ki arasındaki farklılıkları netleştirme peşindedir. Arada önemli bir farklılık yoksa, o temelde çok sağlam birliktelikler kurulur. Herşeye karşı olan kişi ciddi bir aydınsa kime ne kadar ne oranda karşı olduğunu, kime ne kadar yakın olduğunu açıkça ifade eder.

Sorun hem bilgi hem dürüstlük sorunudur. Örneğin Toktamış Ateş de toplumun en az %90'ına karşıdır ama, bunun ya bilincinde değildir, ya da gizlemektedir. Onlar için bilimsel bir tarafsızlık vardır, sanatta, nezakette, insan ilişkilerinde tarafsızlık vardır. Halbuki tüm bunlarda ekonominin kuralları belirleyicidir. Para karşısında tarafsız kalmak olası değildir. Kendini solcu sanan tiyatrocu reklamlara çıkar **'En büyük Amerika'** diye bağırır. Para tarafsızlığı bozmuştur. Antiemperyalist Toktamış Ateş'in gazetesi bu adamın açtığı ticari tiyatronun haberini baş sayfadan resimli verir. Parası olmayan **İnsancıl**'ın tiyatro gösterilerine, kitaplarına iç sayfada tek satır yer ayırmaz. Para tarafsızlığı bozmuştur. Aydınların büyük çoğunluğu yaşam biçimlerinin değişmesiyle yeni değerler kazanmışlardır; artık **Cumhuriyet** gibi eski moda bir gazeteyi almak istemezler. Para tarafsızlığı bozmuştur. Bir banka **Cumhuriyet**'i, başka bir banka **İnsancıl**'ı kapatmak için uğraşmaktadır. Ya paraya karşı mücadele edilecektir, ya onun esiri olunacaktır. Herkese, her şeye karşı olma söylemi boş bir söylemdir.

Felsefe insana daha ilk çağdan bu yana 'neden' sorusunu sormayı öğretiyor. Aydınlanma felsefesi 'neden'i yetersiz gördü, 'nasıl' sorusunu önerdi. Çağımızın en yetkin felsefesi ise neden ve nasıl sorularının üstünde başka bir soruyu daha gündeme getirdi: Hangi sınıfın görüşü, hangi sistemden yana, toplumsal misyonu ne? İlk çağ filozofları bilgiyi erdem ve mutluluğun anahtarı olarak gördüler. Salt bilginin ne erdemin ne mutluluğun doğrudan nedeni olmadığı, onun bir araç olduğu anlaşıldı. Toplumda bilgi hangi sınıfın, hangi sistemin yararına kullanılmaktadır? Bireysel temelde, bilgi nasıl bir kişiliğin hizmetinde ve ne yoldadır? Önerdiğim şey, karşılaşılan her olguda bu son paragrafta sözünü ettiğim soruların sorulması ve bıkıp usanmadan yanıtlarının aranmasıdır. Yazıya son noktayı koymak bence **Lermontov**'un hakkıdır:

DÜŞÜNCE

Kaygıyla bakıyorum bizim kuşağa!
Geleceği ya boş ya karanlık görünüyor.
Böyleyken, bilincin ve kuşkunun yükü altında
Eylemsizlik içinde kocuyor.

Zenginiz biz, ta beşikten beri
Babalarımızın yanlışlıkları ve akılsızlıklarıyla
yaşam üzüyor bizi; dümdüz amaçsız bir yol gibi,
Bir şölen gibi yabancı bir bayramda.

Utanç verici bir umursamazlığımız var iyiye ve kötüye,
Solup gidiyoruz kavgaya girmeden daha;
Yüz kızartıcı korkaklarız tehlikeyi görünce
Ve iğrenç tutsaklarız iktidar karşısında.

Cılız bir yemiş gibiyiz, erkenden olgunlaşan,
Okşamayan gözleri ve beğenileri,
O öksüz yabancı gibi, çiçekler arasında asılı duran,
Ve düşüp giden onların açma mevsimi.

Kuruttuk aklımızı yararsız bilimlerle,
En içten umutlarımızı ve o soylu sesi
Gizledik kıskançlıkla en yakınlarımızdan bile
İçimizde alaya alınmış tutkuların güvensizliği.

Henüz varıyorken tadına mutluluğun,
Genç günlerimizi koruyamadık;
Doygunluk korkusuyla her sevinçli duygunun
Özünü sonsuzca çıkardık.

Şiirsel imgeler, sanat yapıtları
Tatlı bir coşku vermiyor bize;
Göğsümüzdeki yararsız gömüyü ve son duygu
kırıntısını
Koruyoruz açgözlülükle.

Sevgimiz de rastlantısal iğrentimiz de,
Kurban vermiyoruz ne kine ne aşka.
Kanımızın kaynadığı an bile
Gizemli bir soğukluk egemen onda.

Sevmiyoruz atalarımızın görkemli eğlencelerini,
Uçarılıklarını, ölçülü ve çocukça;
Alaylı bir bakışla süzüp gerileri
Koşuyoruz, mutsuz ve silik, tabuta.

Sevimsiz ve unutulmaya yazgılı bir kalabalık halinde
Geçeceğiz gürültüsüz ve izsis, dünyadan.
Çağlara ne bir verimli düşünce, ne de
Daha ürünü bir yapıt bırakmadan.

Çocuklarımız horgörüyle anacaklar bizi,
Aşağsayarak anacaklar, bir yargıç ve yurttaş
sertliğiyle.
Aldatılmış bir çocuğun acı alayı gibi
Savruk ve batkın babası üstüne! (58)

SON.

KAYNAKLAR:
56- Hüseyin Batuhan, Bilim ve Şarlatanlık, Yapı Kredi Yay. 1993
57- Gottfried Andreas, Görgü, Ülkü Basımevi, 1943
58- Lermontov, Hançer, Adam Yay. 1983 Çev: Ataol Behramoğlu.

* Editör Notu: Sen çok akıllıysan neden kefil oldun?

Sahte Muhalif Duyarlığın Şairi: MM...

Mustafa Bayram MISIR

Ortalıkta bir efsane dolaşıyor: MM. İmlemenin çağrışımsal zenginliğine kendini kaptıran okur; bu efsane bir Hollywood yıldızı değil, solcularında alkış kervanına katıldığı sanat dünyamızın çok yönlü starı: tiyatro yazarı, öykücü, şair, mezopotamya dehası Murathan Mungan...

MM, eylülist estetiğin bu en tehlikeli (vurgu Bilgesu Erenus'un) starı, sol entellektüellerin sessiz kalmayı tercih ettikleri Kürt Modernizasyonunun resmi estetik söylemini mezopotamya vurgusu üzerinden üstlenerek kendisine yönelecek sol eleştirinin yollarını bilinçsizce de olsa tıkadı. Sol eleştirinin dost kalemleri MM'yi "devrim estetiğinin mimarı" (Yeni İnsan, sayı 23). "Mezopotamyada bir agon" (Agon, sayı 1) ilan ettiler. Ancak bu dumanlı hava daim kalmayacaktı; Bilgesu Erenus **Yeni İnsan**'dan ses verdi, MM okuruna duygusal yönü ağır basan bir mektup yazdı: "MM sol vehimlerinden kurtulup sağdaki yerini geciktirmeden almalı." (Yeni İnsan, sayı 25, s.37) Erenus'un bu çağrısını önemsiyor, ben de yineliyorum. Bu yazıyı, bu çağrının gereğini yerine getirmek için yazıyorum. Böylece, dumanlı hava dağılmış, yol açılmış oluyor.

MM Şiirine giriş: Gizinin Kilitli Kitabeleri...

Biz şair olmanın çırakları Ece Ayhan
Mektebinden geçerek sıvadık kollarımızın yenini
Mungan, Yaz Sinemaları, s.42

Octavio Paz, **Şiir ve Modernite** adlı makalesinde: "Modern gelenek kopuşun geleneğidir, kendini yadsıyan ve bu tarzda sürüp giden bir gelenek. Şimdi değişimin estetiğinin sona erişine tanık oluyoruz. Bu yüzyılın sonunun sanat ve edebiyatı gitgide yadsıma güçlerini yitirdiler; bu, yadsımaların yinelenen bir ritüele, başkaldırıların birer förmüle, ihlallerin birer kutlama törenine dönüştüğü yıllarda ortaya çıktı. Bu, sanatın sonu değil, modern sanat düşüncesinin, başka bir deyişle değişime tapma ve kopuş üzerine kurulu bir estetiğin sonudur. Değişmenin estetiği, şiirin tarihsel karakterini vurgulamaktan başka bir şey yapmadı; şimdi biz, değişme ilkesinin süreklilik ilkesiyle karıştığı bir nokta yok mu diye soruyoruz. Bu yüzyıl sonunda başlayan bu şiir, aslında ne başlıyor nede başlangıç noktasına dönüyor. Bu şiir, daimi bir yeniden başlayış ve sürekli bir yeniden dönüştür. Bugün başlayan şiir, daha başlamadan zamanların arakesitini, buluşma noktasını arıyor. Bugün başlayan şiir, çok kalabalık olan geçmiş ve meskûn olmayan gelecek arasında şiirin bugün olduğunu dile getirlyor. Bugün mevcudiyet içinde tezahür eder ve mevcudiyet üç zamanın uzlaşmasıdır. Uzlaşmanın şiiri: Tarihlendirilmemiş bir şimdide cisimleşen imgelem." (Küçük, Paz, s.101-103) diye yazar. Eleştirel bir toplumsal pratiğin imkansızlığı görüşünden hareket eden Paz, söyleminin mantıksal sonucunu uzlaşmada bulur. Bu uzlaşma aydınlanma çağı ile başlayan eleştirinin eleştirisi ile sağlanabilecektir. Yani, dinin dönüşü; ama bu yeni bir biçim kazanmalıdır: mitoloji. Çağdaş toplumun henüz bir mitolojisi yoktur ama sanat ve özellikle şiir bunu yaratabilir: "Yeniden canlandırılmış mitoloji biçimleri içinde sanat yeniden bir kamusal kurum niteliği edinebilir ve ulusun etik totalitesini yeniden oluşturma gücünü geliştirebilir." (Küçük, Habernas, s.136) Bir kez bu gücü edindikten sonra şiir günümüz toplumunun harcı olacaktır: "Sanat kamusal niteliğini yeni bir mitoloji biçiminde yeniden kazancaktır. Yeni mitoloji bağlayıcı gücünü aklın tüm uğraklarının derinden ilişkili olduğu bir sanat biçimine değil, felsefeden ve bilime, ahlakiyat ve etikten ayrı olan bir şiirin kahince ihsanına borçlu olacaktır: 'Çünkü bu tüm şiirin başlangıcıdır, yani rasyonel olarak düşünen aklın işleyişini ve yasalarını bertaraf etmek ve bizi yine fantazinin sevimli düzensizliğine, insan doğasının ilksel kaosuna takdim etmek. Bunun için klasik tanrıların bereketli izdihamından daha güzel bir sembol yoktur.'" (Küçük, Habernas, Schlegel, s.138)

MM, tam da toplumun siyasal eleştirisinin yaşadığı yenilginin yani eylülist restorasyonun, kültürel hegomonyasını kurmaya çalıştığı bir dönemde, '80 yıllarında açığa çıkar. İşlevi, siyasal ifadesini eylülizmde bulan uzlaşmanın gerçekleştirilmesidir. Elbette bunu şiirle yapacaktı. Kamusal bir işlev yüklenen MM şiiri, toplumsal pratiklerdeki yeniden üretimi bir ritüel olarak gerçekleştirdi; MM'nin deyişiyle, kendi okurunu yarattı. Her türlü temsilin toplumsal bilinçte bir karşılığı olduğunu gündelik hayat pratikleriyle reddeden orta sınıftan bu okur, bir arınma töreni, ritüel olarak tükettiği MM şiirinde bütün temsilleri buldu. MM şiiri, bu okur için yalnızca bir şiir değildir artık; gerçekliğin, bilimin, etiğin dolayısıyla olası toplumsal eleştirinin başladığı ve bittiği yerdir. Böylece şair, "kendisini düşünüre (Nietzsche, b.n.) gösteren kutsalı ilan edip, dinin birleştirici gücü-

nün bir eşdeğerlisini yaratma görevini" (Habermas, s.146) üstlenmiş olur. Kendisini toplumun geleneksel cinsel temsilinden de arındırmış gösteren MM, böylesi bir işlev için bulunmaz hint kumaşıdır.

MM şiiri, biçimini, karmaşık parçaların, geçmişin ve geleceğin, ancak an'da tanımlanabilecek bir şimdide ifadesi olarak bulur. **Osmanlıya dair Hikayat,** mitleştirilen tarihin şimdide kutsallaştırılmış bir okuması olarak, MM şiirinin başlangıcı olması dolayısıyla da iyi bir örnektir: "her şey bir tarikat selamıyla başlar yeniden/ her hüznün meşrebinden üretilir her şair/bir gulamı osmanlı gibi kıpırtısızken severler/öyle bir sevdadır ki ancak osmanlıya dair" (Mungan, Osmanlıya dair Hikayat, s.75) Özellikle Mezopotamya tarihinin (ağırlıkla Kürt feodalitesinin) mitleştirilmesi MM şiirinin (mitolojisinin) oluşumunda önemli bir yer oynar.

Belirsizlik, MM şiirinin başı ve sonudur. Bunun bir öğesi olarak, şiirlerinde birçok isim geçer. Bu isimler, törene katılan okurun kendisini yadırgamamasını sağlar. Sağcı ise, Abdülhamit, solcu ise, Mustafa Suphi, okurun törenin bütünselliğinden kopmasını önler. Yalnız bütünsellik şairin gözettiği bir kategori değildir; törendir bütünsel olan. Yaşam parçalanmışlığa açılır: "ya da var sandığımız bütünlük/ uğruna inançlar, değerler, ilkeler, aşklar/zamanla parçalanırlar" (Mungan, Yaz Sinemaları, s.65) Bu isimlerin ikinci işlevi, temsil gücünü yitiren bilimin şiirle ikamesidir. Şiir böylece bir öykülemeye açılır. Kutsal kitaplardaki öykülemeye benzer bir öykülemedir bu; bir farkla, isimler semavi bir kutsallık taşımazlar, yeni mitolojinin kutsallığını taşırlar. **Osmanlıya dair Hikayat**'ta geçen isimlerin dökümü şöyle: "Kabakçı Mustafa, Alemdar Paşa, Nedim, İlhami, Bertaux, Hazreti Ömer, Peygamber Davut, Levni, Muhibbi, Tevfik Fikret, Esma Sultan, Osman Bey, Deli İbrahim, Hayyam, İbrahim Efendi, Tanburi Cemil, Patrona Halil, Mustafa Reşit, Bedrettin, Sultan Hamit, Fatih, Akşemsettin, Barbaros, Piri Reis, Hafız Post, Kuyucu Murat Paşa, Vahdettin, Mustafa Kemal, Cezzar Ahmet, Sultan Reşat, Dördüncü Murat, Köroğlu, Üçüncü Selim, İkinci Mahmut, Mustafa Suphi, Nazım Hikmet. "Görüldüğü gibi günümüz kültürel yapısının parçalanmışlığı yaratılan bir kutsal tarihin ve onu yaratan şiirin elinde, bir uzlaşmaya taşınmak istenmektedir. Bu işlev **Yaz Sinemaları**'nda daha çok açığa çıkar. İlk bölümde geçen isimler, çeşnileriyle şöyle: "Bunuel (barok, rokoko, politik, bilinçakımı, yeni roman, epik, masal, mesel, kıssa), Eagles: Hotel Kaliforniya, Rolling Stones, Mick Jagger, Angie, Edip Cansever, Visconti, Dillinger, Venedik, Akdeniz kenti: Rimini, Virginia Woolf, Çehov, Marco Feneri, İoakim, Nietzsche (suddenly last summer, seni yakacaklar), Brecht, Dr. Plumb Piposu, Gaugin, Chagall'in Kemancısı (Freud'un burçlar kitabı), Munch, Henri Rousseau, Antonioni, Ece Ayhan, Faust, Gramsci'nin külleri (praxis felsefesi), Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'dır Mahler Müziği, Nicholas Roeg, David Bovie, Ahmet Paşa, Treplav, Mayakovsky, Pavese, Strauss, Tokyos. "MM aynı kitapta, "bilirdi bir çeşit dengedir ortak payda/kişiyi uzlaştırır kamuyla" (Yaz Sinemaları, s.30) diyerek söylediklerimizi çerçeveliyor; ortak paydaları bu isimlerle bulup kamuyla uzlaşıyor.

"Ağu, ayvan, duyarlık, ritüel, tetik, ödsuyu, deniz, yaz, intihar, iktidar, gündelik hayat, çocukluk, masal, yanlızlık, aşk...", MM şiirinin sürekli tekrarladığı; yalnızca şiirini kurarken, söylerken yararlandığı değil, aynı zamanda şiirini gönderdiği kavramlar olarak belirir. Bu kavramlar, yeni mitolojinin dili gibi işlev görürler; bunlarla tanışan MM okuru, yeni bir MM şiiriyle arınma törenine başlarken, çoğu kez, yeni mitolojinin belirlenmiş anlamlarına varır. Çoğu zaman bu kavramlarla kurulan savruk imgeler, çağdaş mitolojiye dair dualar olarak MM şiirinin özenle yarattığı vazgeçilmez unsurlardır. **Ölüler Vakti Sevistiğimiz Vakit** adlı şiirin ilk bölümünde (yani bir sayfada) böylesi sıfat tamlamaları yediyi geçer: "bıyıklı aynaların karasuları, bedeninin seyrek sayfaları, alışkanlık kepenkleri, uçurum serinliği, kaynaklarına inen deniz, gözlerin: yüzünün meclisinde en doğru tanık, simsiyah bir şiirin ilk çevirisi, vs." (Mungan, Sahtiyan, s.76) Her bir tamlama belirsizliğe açılır.

MM şiirinin biçimsel bir karakteristiği olarak uzun soluklu olması, yer yer düzyazıya özenmesi, gördüğü işlevle yakından ilgilidir. Uzun soluklu ve destansı olması, şiirin kutsallaştırılmış mitoloji yaratma işlevinin vazgeçilmez gereğidir. Ancak dinsel bir işlev görmüş Gılgamış Destanı veya yazıldığı dönemde Yunan Mitolojisinin temeli olan Homeros'un eseriyle kıyaslanabilir. Bu kıyaslama etkililik açısından değil, işlev açısından yapılmalıdır. Yer yer düzyazıya, tiyatroya, diğer anlatım biçimlerine yaklaşması ise bilimin temsil gücünün şiire geçirilmesi ile ilintilidir. Düzyazıya yaklaşan yerler mitolojinin çok tanrılılığı dolayısıyla tekilleştirilmemiş bir vahiy havası taşırlar: "Her toplum kendi kadavrasını tanımanın büyük ve zorlu sınavlarına bu meydanlarda sokulmalıdır. Okunaksız sınav kağıtları, halkın toplu halde resim çektirmesinden korkanların göğsüne asılmalı, ve evrilmenin gazabından korkan insan topluluklarına artık bir tarih diye anlatılmalıdır." (Mungan, Sahtiyan, s.83)

Bu tarihin şairi, "yokiletişimin şiir uçurumuna ittiği" (Mungan, agy, s.72) MM'dir.

MM Şiirinin "Olası" Sol Eleştirisi...

MM şiirinin eleştirel bir izlekle takip edilmesi güçtür. Ya şiirin yarattığı dünyayı tanıyacak, örneğin, "tarihsel ve iktisadi mecburiyet/artık bir sınıfa emanet/ve işte ye-

ni devirlerin proleteryası" (Mungan, Osmanlıya dair, s.108) gibi (ve daha bilinen) proleteryanın kurtuluş programına gönderme yapan dizeler yüzünden "sol" bir eleştirisi yapılamaz diyecek ya da okumanın tüm spekülatifliğine rağmen MM şiirini sol bir eleştiriye tabi tutacaksınız. İkinci yol neden spekülatiftir: çünkü, anlamı içinden yitip gitmiş bir yazın türünün (MM şiirinin) ampirik düzeyde eleştiri konusu olması, eleştirinin kendisini de anlam yitimine uğratacak ve uğrattığı oranda eleştiri gereksizlecektir. Bu yüzden yazı boyunca bütünsel bir bakış gerçekleştirmeye çalıştım.

Yine de, tüm spekülatifliğine rağmen, MM şiirinin eleştirel bir okuması, bir önceki bölümde çerçevelediğimiz mitolojinin söyleminin deşifrasyonu açısından gereklidir. "Orta sınıfın varoluş tarzı daha çok bir simgesel sigorta; kültürel bir ücrettir; bu, ücreti alanların iktidarla ilişkileri çalışan sınıflarınkine yakın olmakla birlikte, üst sınıfların çıkarlarıyla özdeşleşmesine olanak verir. Bu "orta sınıf" iktidarla simgesel özdeşleşmesinde siyasal bir işlev yerine getirmiştir ve getirmeye devam etmektedir; başka türlü birbirleriyle özdeşleşebilecek insanlar arasında ayrışmaya neden olur." (Willis, Ewen, s.204) Yani, bu eleştiri MM şiirinin etkilediği orta sınıf üzerinde bir ayrıştırma gerçekleştiremeyecektir; ama hiç olmazsa saflarımızdaki tavırsızlığı aşmaya hizmet edeceğini umuyorum.

MM şiirinin başlangıcı, **Osmanlıya dair Hikayat,** Osmanlının kutsallaştırılmış bir övgüsüdür. Siyasal olarak kendisini Yeni Demokrasi Hareketinin 'İkinci Cumhuriyet' projesiyle açığa çıkaran Osmanlı nostaljisinin MM şiiri tarafından öncelenmesi, en başından, onun akacağı kanalları belirler. Tarihsellik, elbette tarihselcilik bağlamında değil, şimdinin kutsallaştırılmış okuması bağlamında Celali İsyanlarını Mustafa Kemal'e, Abdülhamit'i Mustafa Suphi'ye bağlar. (Mungan, Osmanlıya, s.105) Belki bilinçsizce ama olası uzlaşma projesi ancak tarihin bu okumasını tanıyabilir.

"Ben öykü, roman, şiir olarak çalıştığım bütün dallarda bir tek şeyi, eskinin soylu, güçlü tutku şiddetini yazıyorum. Şiddet beni çok ilgilendiriyor. Çünkü ben böyle insanların arasından geliyorum. Düşmanlığında bile böyle soylu olan insanları seviyorum. Onları anlıyorum ve yazıyorum" diyen MM (Selma Tükel söyleşisi) elbette, Osmanlı saray ahlakını kutsayacaktır." Kültür bir savaş alanıdır; burada, yüzyıllardır tüm toplumun değişmesi isteği, ataerkilliğin ve kapitalizmin baskıcı ve maddeci güçleriyle çarpışır. Tartışma, kültür içindeki ütopik unsurların ayırdedilerek, bunların ataerkilliğin mahkum edilmeyip tekrar teyit edildiği ve toplumsal ilişkilerin fetiş nesneler haline dönüştürüldüğü anların eleştirisi için temel olması ile ilgilidir." (Willis, s.124) MM'nin şiddet tasviri ancak feodal (ataerkil) bir duyarlığı kapsayabilir. Bunun en belirgin örnekleri, Osmanlıya dair Hikayat dışında Sahtiyan ve Kum Saati adlı kitaplarında görülür. Feodal duyarlık MM mitolojisinin temel bir unsurudur; kimi solcuların alkışladığı eleştirellik, feodal bir isyan olarak kalır: "bitmeyecek bu kavga, bu feodal kasırga/demek ki/hükmü sürmektedir dağların coğrafyada" (Mungan, Sahtiyan, s.18) Bu feodal duyarlık içinde yegane eleştirel toplumsal pratiğin teorisini kuran Marks, ancak "tarihin piçi" (Mungan Sahtiyan, s.22) olarak adlandırılabilir. MM kurtuluşu aynı kitapta, Dadaloğluna, Köroğluna havale eder: "Köroğlundan tarihin esirgediğiyse Kapitaldir/ çürümüştür ağıt. Feodaldir" (Sahtiyan, s.114)

MM şiiri (mitolojisi) **Kum Saati** ile egemen cinsel kimliklere sığmayan insanların sözcülüğüne soyunur. Uyanmış Prenses Rüyalarında feodal (erkek) duyarlığın sınırlarını aşamayan şair, **Damalı Giysi** şiirinde bir "travesti manifestosu" yazmaya girişir: "gayrimeşru görme biçimiyken: Travesti gerçekliği" (Mungan, Kum Saati, s.40) Sahte bir muhalifliktir bu: "Kapitalizmde toplumsal grup pratiğimiz tüketimdir. Cinsiyet kimliği edinmenin bir süreç olduğunu kabul ediyorsak (ve bence cinsiyetçiliği anlamak için en verimli yol budur), tüm davranış ve ifadelerimiz gibi cinsiyetin de meta biçimine bağlı olduğu gerçeği ile yüzleşmeliyiz. Mesele, cinsiyeti ve bireyin toplumla keşismesinin işareti olan tüm diğer nitelikleri sahiden insani terimlerle nasıl tanımlayacağımızdır. Ayrılıkçı çözüm, siyasi bir tercihe işaret eder ama toplumu bütün olarak dönüştürücü niteliğe sahip değildir. Ayrılıkçı çözümün sorunu marjinallidir. Ya toplumun kalan kısmını hiç etkilemeyecek kadar egemen kültürden farklıdır ya da kapitalizme cazip gelecek noktalar barındırır ki bu da onu asimilasyon ve massedilmeye açık kılar. Ayrılıkçılıkla hedeflenebilecek en büyük dönüşün, reformdur." (Willis, s.45) MM bir uçtan bir uca gezinirken muhalifliğin köşesinden bile geçmez; onun mitolojisi, sistemin dışladığı travestileri de ritüele katarak uzlaşmayı götürür. Uzlaşmanın, erkek egemen bir kapitalist toplumda travestiler, eşcinseller, lezbiyenler vb. ayrılıkçıların hiçbiri için çözüm olamayacağı açıktır.

Yaz Sinemaları, MM şiirinin gerici gelenekle (Bilge Karasu, Oğuz Atay, Orhan Pamuk) ilişkisini iyice açığa çıkarır. İoakim, Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı'ndan çıkar MM şiirine gelir: "İoakim diye biri.../anlatmaya çalışmışsada bir yasağı çiğneyip/anlatmaya çalışmışsa da/avın avla, avcının avcıyla yaşadığı gerçeği/sanki hepsi de görüntü hileleri/inandıramaz kimseyi, inandıramaz kimseyi/çünkü inançsızlıklarında da vardır/ arzunun o karanlık nesnesi." (Mungan, Yaz Sinemaları s.27) Tutunamayanların İsa'sı da Azatname'de belirir: "İsa! Bitmemiş insandır/yaşadıkça tamamlanır." (Sahtiyan, s.50) İsa'ya dek varan MM idealizmi, mantıksal sonucuna anlamsızın meşrulaştırımına gider: "tüm sözcüklerin anahtarı yitiktir şimdi" (Sahtiyan, s.79)

Anlamı yitik sözcüklerle, MM, mırıldandıklarını yazar. Mırıldandıkların da, eylülist restorasyonun söyleminin açıkça MM dizelerine taşındığı görülür: "kaç zamandır duru, yalın, çalışkan, iyi insanlar özlüyorum/ içtenliğin ya da dünya görüşünün kirletmediği" (Mırıldandıklarım, s.22) Bunları, "en sınıfsal açıyla/acıyla acıyla acıyla" (agy, s.27) söyler MM. Doğrudur, yalnız açısından bakılan sınıf burjuvazidir. Arınma tüm hızıyla sürmektedir. "Düşleri Amerika olan bir çocuk"tan (agy, s.60) daha fazlası beklenebilir mi?

Oda, Şeyler ve **Posterin Kederi, Yaprak** adlı bir çocuğa (sadece sanıyorum) öğütlenen bireycilikle, MM şiirinin gerçek yüzünü gösterir: "her aynada ebe olan bir sen değilsin/kimsenin kimsesi yok ki/herkesin elmasında kendi diş izleri" (Oda, s.36) Mitoloji böylece tamamlanmış, okur uzlaşmanın sınırlarına hapsedilmiştir. Kitabın sonunda şair, MM, adresini de verir; sanki bir semboldür bu; MM mitolojisinin yeni serüvenlerini (törenlerini) farklı aktörlerle yaşayacağına dair bir sembol.

ESKİCİ

-sevdasını sonbahara saklayanlara-

Hüzünlü gözlerinin korkulusuydum
Titreyen dudaklarının çağrılışı
Mayıs eylemlerinden yüzünde taşıdığın
Yara izinin parçalanmış kalkanı

Yel değirmenlerinin saldırısına uğramıştık
Kılıçlarımız kördü, ayaklarımız çıplak
Dönülmez kaçışların direnciydik
Direncimin biricik coşkulusu

Sınırboyu yaşamlarının yorgunuyduk
Parıldayan sabahların uykusuzu
Yoksunluğumu satın alacak eskici
Kaçıncı yüreğin avuntusu

Bir koşumluk sarılışlara sığdırdık yaşamı
Bir solukluk hatır sormalara
Gül yüzün acı yüklüydü gülerken
Güldüren sözlerim acı yüklü

Vahşi özlemlere düştük ayrılıklarda
Sarılışındaki coşku olmasa
Dayanmak kolay olur muydu canımıza
susayanlara
Dilimiz böylesine suskun kalır mıydı
karanlıklarda

Uzun tutsaklıklar sonrasına ertelenirdi
kavuşmalar
Çürük demir kapıların paslı kilidinde değil
Her tünelin yorgun ve sevinçli çıkışında
Güneş, toprak ve biz yeniden başlardık

Kurumuş yaprakları cebine dolduran
çocukların
Eylül savaşçısı kardeşleriydik
Çocuk bahçelerinde pusular kurulurken
umutlarımıza
Sevdasını inadına sonbahara saklayanlardık.

Gökçen ZORCU

(Kürt kurtuluşçularına bunu hatırlatmayı görev sayıyorum.) Bu arada kendine bireycilik öğütlenen Yaprak, bize, tarihi materyalistlere kulak kabartmalıdır: "Maddeci ve diyalektik insancılık, değer yargıları düzeyinde büyük ölçüde ilerici ve bireyci aydınlıklar burjuvazisinin geliştirdiği değer yargılarını, yani özgürlükü ve mutluluku aldı, ancak-akılcılığın ideolojik sınırlarını aştığından- özgürlüğün ve mutluluğun gerçekleşmesi sorununu ciddi bir biçimde ve köktenci bir tutumla ortaya koydu. Bu durum diyalektik düşünceyi, bir yandan bu değerleri aydınlanma düşüncesinin kendilerine kattığı ahlaki ve akılsal özellikten kurtarmaya bir yandan da bu değerlere temel olarak bir üçüncü değeri, ORTAKLAŞMAYI katmaya yöneltti." (Lucien Goldmann)

Ortaklaşma değerinin bilincine hiçbir zaman ulaşamayacağını sandığım MM ve okuruna, eylülist restorasyonun çatırdadığı bugün, ancak kendi düşlerini önerebilirim: "Ben masalıma döneyim/yaz gibi güneş gibi/bir mevsim" (Oda, s.30) Acı gerçek; MM için ne dönülecek bir masalın, ne de dönebilecek bir ben'in kaldığıdır.

Kaynakça

Küçük, Mehmet, Modernite Versus postmodernite-Vadi, 1993
Willis, Susan, Gündelik Hayat Kılavuzu, Ayrıntı, 1993
Goldmann, Lucien, Diyalektik Araştırmalar, Kavram, 1975
Mungan, Murathan, Osmanlıya Dair Hikayat, Metis, 1993
Mungan, Murathan, Kum Saati, Metis, 1993
Mungan, Murathan, Yaz Sinemaları, Metis, 1993
Mungan, Murathan, Sahtiyan, Metis, 1993
Mungan, Murathan, Mırıldandıklarım, Metis, 1993
Mungan, Murathan, Oda Poster ve Şeylerin Kederi, Metis, 1993

Düzeltl: İnsancıl'ın 46. sayısında yayınlanan Ortaçağ Tipi Cemaat Nostaljisi Ya da İsa Nerede Kaldın? adlı yazıda, Kafka'nın Metamorfoz adlı öyküsünün kahramanı Oswald değil, Simsa olacaktır. Düzeltir, özür dileriz.

Sosyalist Siyasallaşma

İlker BELEK

Türkiye'de özgür tartışma ortamı pek yaşanmaz. Genellikle bireylerin kendi çevrelerine ördükleri kabukları kırmada etkili olamayan, tarafların görüşlerini gözden geçirmek konusunda son derece niyetsiz görünükleri tek taraflı monologlardır gerçekleşen.

Bu olumsuz alışkanlığın uzun yıllardır zor kullanılarak biçimlendirilmiş despot siyasal ortamımız ve taklitçilik üzerine oturan aynı ortamın koşulladığı düşük entelektüel kapasitemizden kaynaklandığı açık.

Neyin, nasıl, ne zaman ve hatta kimler tarafından tartışılacağının bile belirlenmiş olduğu zeminde, sosyalist düşünceye de eksiden kalma, yaşamla hiçbir bağı olmayan, boş ve daha felsefi bir deyişle apriori bir inanç olarak bakıldığını hepimiz biliyoruz.

Aslında kendisi bilim dışı bir saptırma olan bu inanca göre sosyalist düşünce; yaşamı kendi dar grupsal çıkarlarından yana değiştirmekten başka hiçbir kaygı taşımayan birkaç arkaik sapkının, olur olmaz her yerde kendilerinden bıktırırcasına yineledikleri, sonuç olarak da sırf bu nedenle bile dar kafalı teröristler olarak nitelenmeyi hak edenlere ait saçmalıklar dizgesidir.

Sosyalizmi bu türden marjinal konuma iteleyen siyasal zor ile egemen ideoloji dışında; sosyalistlerin kendi siyaset yapma tarzları, sosyalist düşüncenin sosyalist kadrolar arasındaki ve kuşaklar boyuncaki yeniden üretimi sürecinin yapısı, sosyalistlere bakışı ne derecede etkiliyor... değerlendirilmeye değer.

I

İzleyebildiğim kadarıyla Türkiye'de iki tür sosyalistleşme süreci var:

Daha yaygın olan ilki, ağırlıklı olarak bir "inanç" dinamiği biçiminde gelişiyor. Birey kendisine aktarılan hazır formülleri, verili gerçekliği tam da değerlendirme fırsatı bulamadan kabullenmek durumunda kalıyor. Şüphesiz ki, bu düşünce sistematiği eşitlik gibi, insan hakları gibi, özgürlük gibi en temel ve hümaniter insani/toplumsal değerler üzerinde gelişiyor ve aynı temel değerleri bireyin hazır olarak benimsediği dünya görüşü de kapsıyor. Ancak sosyalist düşünce hiçbir zaman söz konusu değerlere indirgenemez... Onlardan çok daha fazlasını somutlayacak ve kendisini kesinlikle artı değer sömürüsünün ortadan kaldırılmasına endeksleyerek, bütün temel insani değerleri bu yönelim içinde yoğurup, anlamlandıracak yeni bir dünya görüşü olabilmek durumundadır.

I.a

Aynı nakli bilgilenme ve siyasallaşma sürecinin ana özelliği; sürecin çoğunlukla Türkiye sosyalist yelpazesi içinde yer alan siyasal odaklaşmaların birisi tarafından uyarılmış olması durumudur. Bu durumda, mevcut siyasal odak, bireyde daha önceki toplumsallaşma süreci içerisinde belirlenmiş temel insani değerleri veri olarak kullanıyor ve kendi siyasal yönelimini değişik biçimlerde bireye sunuyor. Bu aşamada sosyalist birey adayı ile odak arasındaki etkileşimin pedagojik yönü, hemen tamamen siyasal odağın kendi kullandığı ve kısmen de oluşturduğu literatürün aktarılması biçiminde işliyor. Sonuç olarak hedeflenen, O odakçı sosyalist bireyselleşmelerin yaratılabilmesidir. Şüphesiz ki sosyalist siyasallaşma sürecinde deneyim aktarımı zorunludur ve teker teker bu işe yeni başlayan herkesin sıfırdan aynı şeyleri pratik ve teorik olarak yaşaması gerekmez. Ancak Türkiye koşullarında hemen bütün odaklaşmaların diğerleriyle değişik nedenlerle kanlı bıçaklı oldukları ve hiçbirisinin tek başına Türkiye özgülünü kucaklayacak bir kapsayıcılığı gerçekleştiremediği dikkate alınacak olursa, salt kendisini var sayıp, diğerlerini görmezden gelen bir pedagojik yaklaşımın ne derecede gerçekçi ve bilimsel olduğu konusunda ciddi kuşkular duyulması gerektiği ortaya çıkar. Hele hele bu ülkedeki devrimcilerin çok uzun yıllar yalnızca Latin Amerika deneyimini okuyarak yetiş(ebil)miş oldukları, sonrasında da yine pek çok devrimcinin yalnızca Mao'nun, Stalin'in vs. kitaplarını baş uçlarında bulundurdukları dikkate alınırsa. Oysa Marksizmin önemli kısmı Türkiye dışında oluşturulmuş bir literatürü var ve Türkiyeli sosyalistler bu literatürü tümüyle dikkate almak zorundalar.

I.b

Tanımladığım nakli sosyalistleşme sürecinin içinde gerçekleştiği ortamın yapısal özellikleri şunlardır:

1-) Odakların herbirisinin kendi içine kapandığı, dışa açılımı ancak karşısındakinin tezlerini çürütmek amacıyla gerekçelendirdiği; siyasallaştırdığı bireylere de aynı nosyonları kazandırmak amacını güttüğü; nihai anlamda da, reformist vb. belaların bulaşma olasılığına karşı temel kimi siyasal argümanların ve jargonun bir duvar gibi kullanıldığı örgütsel yapı.

2-) Doğal sonuç olarak da hedef kitleden uzaklaşan, marjinalleşen bir kurumsallaşma ve hatta siyasal mücadele tarzı olarak ve reformist vb. kirlenmelere karşı bağışıklığın güvencesi ve göstergesi olarak bu marjinal tarzın giderek yeniden üretimi.

3-) Yine kendini koruma güdüsüyle, sanki hiçbir şey değişmemişçesine aynı teorik donanım ve argümanların kullanımı. Teorik yetmezlik durumu.

Bu sonucu durum da iki yönelimi koşullayabilir: a) Bir yandan "eylemcilik" denilebilecek hiperaktivist bir siyasal abartıya götürebilir. Hiperaktivist eylemci çizgiye göre kuram yeterlidir ve aslolan şey kitlelere, onları harekete geçirecek bir ilk uyaranın verilmesidir. Bu çizginin, teorik olarak ve nihai anlamda, işçi sınıfını devrimcileştirmek konusunda ekonomik krizin yeterli olduğunu savunan siyasal sapmalarla aynı konuma düştüğünü düşünüyorum. Çünkü tek başına ekonomik kriz ve siyasal baskılar, işçi sınıfının devrimcileşmesine yetmiyor. Günümüz Türkiyesi bunun canlı tanığıdır. O

halde en azından, Türkiye işçi sınıfının siyasal anlamda sağa göçüşüyle, yaşanılan krizin ilişkilerini çözümleyebilen bir teorik donanım mutlaka gerekiyor. b) Teorik yetmezlik durumu (eğer inkârcı bir savruluş gazabına uğramaksızın halen sosyalist hat içinde kalınabilmişse) ikinci olarak tam tersi bir savruluşa, kaskatı kesilerek kendi içinde taşlaşmaya neden olabilir. Bu durumu "zaman içinde kendi kendini yiyip bitirmek" anlamına gelen ve aynı zamanda statik bir durumu tanımlayan "otoliz" terimi ile karşılayabilirim.

II

Sosyalistleşme sürecindeki ikinci dinamiği tanımlamadan önce bilgilenme ve inanma kavramlarını açmam gerekiyor. Çünkü sosyalist siyasallaşma süreci kendisini yoğun bir bilgilenme faaliyetinin üzerine oturtmadığı sürece önyargının çıkmaz labiretlerinde kaybolmaktan kendini alamaz.

Ancak bundan da önce, yukarıda yazdıklarımdan aşağıdaki türden sonuçlara ulaşmak istemediğimi özellikle belirtmek istiyorum:

1-) Türkiye'de şu anda varolan sosyalist odaklaşmaları önemsemiyor değilim. Hatta, daha önce de bir başka yerde yazmış olduğum gibi, tümünü şu anda yaşanılan sürecin zorunlu ve doğal bir aşaması olarak değerlendiriyorum. Kanımca, sorun olan nokta; teorik üretimsizlik ve pratik siyasetsizlik düzleminde ortaya çıkan ve önemli oranda "psikolojik" tonları da bulunan içe kapanıklık durumudur. Bu otistik tarzın aşılması gerekiyor. En azından işin diplomasisi bunu gerektiriyor. Aşma ise yalnızca pratik siyaset yapma tarzı ile ilintili bir sorun olmayıp, kanımca sosyalist teorinin geliştirilmesi, özellikle de gündelik yaşantıda somutlanması ile bağlıdır. Bu faaliyet, her sosyalist odağın kendi verili ideolojik, teorik donanımını aşmasını ve birlikte yeni bir forma ulaşmayı sağlayacak yeniden yapılanmanın hedeflenmesini gerektirmektedir. Belki toptan ve birden değil, ama en azından adım adım ve bilinçle... Dolayısıyla, aşma, Marksist çizgide kalabilmiş herkesin, sonuca ulaşmadaki stratejik, taktik farklılıklarını en azından bir dönem arkalayarak, birlikte gerçekleştirebilecekleri bir yeniden harmanlanma dönemidir. Yeni yapı aşılanlardan tamamen başka özelliklere sahip ol(a)mayacağı gibi, onlar gibi de ol(a)mayacaktır.

2-) Bireylerin siyasallaştırılmasına ilişkin olarak, varolan odakların siyaset yapma tarzları bağlamında söylediklerimde, örgütsüz ve bireyler olarak siyaset yapmayı savunuyor değilim. Bu anlamda sosyalist odaklanmaların siyaset yapma ve kadrolaşma çabalarını olumsuzlamak da geçmiyor aklımdan.

Söylemek istediğim şey, bir anlamda Türkiye'de sosyalist olarak tanımlanan insanların ve özellikle de gençlerin sosyalist bir birey olmadan önce, bir odağın çatısı altında siyasallaştıklarıdır. Bu süreç seçeneklerden birisi olabilir. (Burada küçük bir parantez açmam gerekiyor: Diğer bir seçenek ise, bugün kendilerinden "bağımsız" sosyalist -aydın- olarak söz edilenlerin bir kısmının kişiliğinde somutlanandır. Çünkü bu insanlar, bir ölçüde, varolan sosyalist kurumlaşmaları yaratıcı/geliştirici yapılar olarak göremeyip, kendilerini buralarda ifade etme olanağını bulamayacaklarını düşündükleri için "bağımsız" kişiliklerini koruyorlar. Unutmamak gerekiyor; "bağımsız" kişilikleri doğrudan inkârcı, işlevsiz, kolaycı olduklarını göstermiyor. Aynı riskleri taşısa bile... Şimdi devam edebilirim:) Ancak sosyalist birey yetkinliğini olgunlaştırıp, geliştirmek anlamında tek başına yeterli olamayacağı açık. Dolayısıyla savunulması gereken nokta, sosyalist odaklanmalar içinde, sosyalist bireylerin yetişmesine izin veren bir değerlendirme-eleştiri-yeniden değerlendirme-yeni bir yoğunlaşma ve harmanlanma dinamiğinin yaşama geçirilebilmesi; böylece de sosyalist bireyin yaratıcı katkılarını içselleştirip, yeniden üretmeyi başaran ve benzeri diğer çabalara da hürmet göstermeyi bilen bir odak içi dinamiğin yaratılabilmesidir.

III

İnsanı tanımlayan en temel sosyal antropolojik kavram üretim ise; ikincisi meraktır. Meraksız insan olmaz. Bilgilenme ve üretim sürecinin, ilk insanlaşmadaki en önemli uyaranı yaşama zorunluluğu (içgüdüsü) iken, toplumsallaşmanın gelişmesi ile bunun yerini merakın aldığı belirtilebilir. Dolayısıyla insanın merak etme yetisini geliştirememesi, önemli bir yabancılaşma ölçütüdür ve böyle bir durum olsa olsa üretimin dev boyutlarda toplumsallaştığı günümüz kapitalizminin trajik komedisi olabilir. Çünkü kapitalizm üretimi tekelleştirerek toplumsallaştırmıştır. Tekelleşme ise insanın yok edilmesiyle birlikte gelişir.

Bilgi doğanın ve toplumun hareket tarzının bilgisidir. Bu anlamda bilgi insanın dışındaki olgulara ilişkindir. Ancak varolan birşey bilinebilir. Bunun da ötesinde, varolan şey, onu kendisine konu edinen bilincin (insanın) istediği gibi değil, ancak kendinde taşıdığı özellikler itibariyle ve kadar bilinebilir. Dolayısıyla bilgilenme süreci nesnel olgu ve olaylar üzerinden işler. Doğanın ve toplumun yasalarının kavranması konusunda, insanın kendi öznelliğinin bilgilenme sürecine kattığı herhangi bir şey yoktur. Kısaca bilgilenme süreci nesneldir.

Öznenin rolü ise, nesnelliğin ayırdına varış/varabiliştir. Özne nesnelliğin bilgisine ulaşma sürecinde, kendisi, varolana olmayan birşey katmaz, ancak olanı kavrar/kavrayabilir. Şüphesiz özne de birşeyler üretir. Burada demek istediğim üretimin nesnel bilgiye dayandığı ve kendisinde nesnel bilgiyi yoğunlaştırarak, dönüştürdüğüdür.

Gerçeğin bilgisine ulaşma, bir dizi gözlemi yani veri biriktirmeyi, verilerin ortak yanlarının belirlenmesini yani genellemeyi, ortak yanların ayrı bir kategori olarak ayırdedilmesini, kategorilerin sınıflanmasını, kavramlaştırılmasını yani soyutlamayı; soyutlananların yeniden yaşamla ilişkilendirilmesini yani somutlamayı içerir. Sonuçta maddenin ve toplumun hareketinin yasaları ortaya konur.

Doğayla ilişkili olarak, yukarıdaki zihinsel sürecin nihai uğrağı pek çok bilimsel buluştur. Aslında insanın gündelik yaşamının ayrılmaz parçası durumundaki buluşların hemen hepsi doğal süreçlerin önce bilinip, sonra insani mekanlarda denetim altına alınmasından başka birşey değildir.

Toplumun yasalarına ilişkin bilme süreci ise, insanın, içinde yaşadığı toplumsal koşulları değiştirici iradesi olarak somutlanır. Tarihin akışının değiştirilmesi savaşımında insanın kolektif iradesi yansır. İnsani irade etkin olmak istiyorsa evrensel yasaları kavramak ve yapacağı müdahalenin değişik koşullardaki etkilerini öngörebilmek durumundadır.

IV

Önce bilimsel bilgi vardı. Siyaset, orijinal biçimiyle sınıflı toplumlara ilişkindir ve bilginin sömürgen amaç-

lar için kullanılması amacına hizmet eden araçlar bütününü dile getirir. Sosyalist siyaset ise, bilgiyi ait olduğu yere; yine toplumun kendisine vermeyi hedefler. Bu anlamda sosyalist siyaset zoru olumsuzlayan zordur.

Bilimsel bilgi ve bilgilenme süreci; olgu ve olayların bütün insanlığın, kısaca toplumun mutluluğu için kökten kavranması ve çevreyle uyumlu bir toplumsal gelişim için kendi önünde hiçbir engel tanımaz. Tek ölçüt herkesin sınırsızca ve hiçbir ikileme yer bırakmaksızın, aynı oranda da kendiliğinden gerçekleşip, akıp giden mutluluğudur.

Tam da bu nedenle bilimsel bilgilenme faaliyeti sosyalist bilinci koşullar. Çünkü, yalnızca sosyalist siyaset kendini var eden sömürü koşullarını toptan ortadan kaldırmayı, bu anlamda da kendisini gereksizleştirmeyi hedefler. Bu nedenle de, tek bir kişinin belirlediği tek bir veriyi bile açıkta bırakmayacak denli toparlayıcı; o verinin bütün teorik birikimin yeniden sorgulanmasına ve hattâ büyük ölçüde değiştirilmesine yeterli olabileceğini düşünecek denli alçak gönüllüdür.

Böylece bu yazının en başında ilkini belirlemiş olduğum sosyalistleşme dinamiklerinden ikincisini dile getirmiş oluyorum; o da öncelikle inanmaktan öte bilerek ve bilme eylemini sürekli kılarak sosyalistleşmedir. Şüphesiz, andığım bu iki dinamiğin birbirlerinden tamamen ayrı mecralarda geliştiklerini iddia ediyor değilim... Demek istediğim, bizim sosyalist insan malzememiz üzerinde inanma dinamiğinin daha belirleyici olduğudur. Oysa ki inanma, bilginin gerçekleşme potansiyeli taşıdığını gösterdiği bir geleceğe duyulan güvendir. Dolayısıyla inancı yaratan da bilginin kendisi olmak durumundadır. Bilgisiz, bilgiyle yenilenmemiş inanç aprioridir... Olabilir... Ancak bizim tarafa, sosyalizme ilişkin olmamalıdır. Aksi taktirde geriye, sosyalizmden çok, bir örgütler kültü kalır.

Kanımca apriori inanma dinamiğinin belirleyici olması, teorik yetmezlik ile onun ortaya çıkardığı hiperaktivist ve otolitik kurumsal yapılarla bireysel psikolojilerin ve bunların değiştirilmesini engelleyen nedenlerin en önemlilerindendir.

Oysa ki, bize artı değer sömürüsünün geçersizleştiğini ifade eden bir reel değişikliğin gerçekleştiği gösterildiği anda; Marksizm'in (evet Marksizm'in) kapitalizme ve sınıf savaşımına ilişkin olarak dile getirdiklerinin tümünden vazgeçebilecek ve tüm teorik donanımızı yeniden inşa etmeyi göze alabilecek denli cesaretli ve yaratıcı olabilmeliyiz. Tüm verileri cesaretle dikkate alan ve sonuna kadar bilimsel, bir o kadar da sosyalist düşünce budur. Bizim için tek öncül bütün insanlığın mutluluğudur. Yalnızca bu ölçütten hareketle, toplumun yasalarını kavramak ve aynı nihai hedef için hareketlenmek durumundayız. Bu anlamda Marksist siyaset bir inanç olmanın öncesinde, bilimsel diyalektik materyalist yöntemi yaşama geçirme savaşımıdır. İnanç savaşımın başarısına ve bilimsel ilkelere duyulan güvene ilişkindir.

V

Yukarıda özetlemeye çalıştığım bilimsel yöntem ile siyasal savaşım sürecinin içerdiğini düşündüğüm çelişkiler sarmalını ifade ederek bitirmek istiyorum. Bana göre, sosyalist birey ve kurumlar, buradaki bağlamı içinde kısaca sosyalist bilinç, kendisini uyanık tutup ileriye taşıyacak şu çelişkilerin belirlediği ikircimli psikoloji içinde yaşamak durumundalar:

1-) Sürekli yenileri gözlenip, geliştirilen değişik verilerin toparlanıp, genellenmesi ile; bunlara ve bunların uyaracağı değişime açıklık arasındaki çelişki. Bu çelişki teorik yetkinliğin artırılmasını sağlayacaktır.

2-) Bilmenin ve haklılığın cesareti ile; değişimin ikircimli arasındaki çelişki. Sonuç haklı bir değişim olacaktır.

3-) Teorik yetkinliğin başeğmezliği ile; bilginin yenilenebilir oluşunun getirdiği esneklik arasındaki çelişki. Bu çelişki bize araştırıcılık kazandıracaktır.

4-) Giderek yetkinleşip, değdiği her şeyi yakan, kendisinde eriten merkezi bir kütleselleşme ile; daha periferide ilgilendiği her olgu ve olayı deşeleyip etkilenme, yeniyi kendisinde içselleştirme ve bu süreç içinde temas ettiği oluşumla birlikte yeni bir harmanlanmayı başarabilme arasındaki çelişki.

Yukarıdaki çelişkilerin çözülmesi biri adına diğerinin yok edilmesi ya da yok sayılması değil; çelişkileri oluşturan tarafların herbirisini de hakkıyla yaşayabilmektir. Ancak bu çelişkilerin dinamik ve ortaya hep yeni sentezlerin çıkmasını sağlayacak tarzda çözümü, bizi tepkisel reflekslerden; hiperaktivist ve otolitik kendi içine kapanmalardan koruyabilir.

İNSAN İÇİN

tanrılar tanrılığından
insanlar insanlığından
utanır...

yüreğine doluşur
dünyalar güzeli
nilüferler...

yaşamsal mutluluklar
süzülür
aurtları çökmüş
günlere...

hüznün
ve direncin
yılmaz bekçisi
umuduna
ve inadına
vurur
asker potinleriyle
vurur yorgun
deniz suyu emmiş
dizkapaklarına

ses ve sus
biraz daha ses lütfen
herşey
ama herşey
insan için

Özer TURAN

Ciddidir, Süreklidir, Geçerlidir Sosyalizm

İsmet Kemal KARADAYI

Kendime ayırabildiğim yıl dinlencelerinden birinde (Mayıs 1994) beni en çok ilgilendiren iki kitaptan biri **Kaos İmparatorluğu"**, öteki **Maoizmin Geleceği** idi. Konu hakkında diyeceklerime geçmeden önce izin verirseniz, Samir Amin'den çevirisi yapılmış (Kaynak Yayınları) her iki kitaba çok kısa başvurmak istiyorum. Şunları söylüyor, "Paris'te bir Doğulu" diyebileceğimiz Amin:

"... Hepimiz aynı gezegende yaşıyor ve onun kaderini paylaşıyoruz. Küreselleşmenin (globalleşme) kendisi, beşyüz yıl önce Amerika'nın fethiyle başlayıp Aydınlanma Çağı'nın evrenselliğinde devam ettiği için pek yeni bir şey değil. Ama değişimin ve her türlü iletişimin evrenselleşmesi ve yıkım araçlarının küresel yıkım yeteneği kazanmasıyla birlikte, küreselleşme son kırk yılda tartışmasız yeni bir evreye girdi... Sermaye birikim süreci, böylece zorunlu olarak dünya ölçeğinde kutuplaşmayı; merkez-çevre karşıtlığını üretir. Yani, kutuplaşma, kapitalizmin karakterinde vardır ve bu dünya sistemini oluşturan çeşitli toplumsal formasyonların rastlantısal iç ya da dış etkenleri ile açıklanamaz... Kapitalizm, sosyalizm, devletçilik! Sanırım sistemin çökmesi, artık salt ikili bir alternatife yer bırakıyor: Dobra dobra bir kapitalizm ya da ulusal-halkçı ilerleme; kapitalizm ile sosyalizmin güçleri ve eğilimleri arasında daha iyi bir denge gerektiren ilerleme. Devletçi unsur, Mao'nun da düşündüğü gibi, doğası gereği, tarihsel olarak istikrarsız olduğunu ortaya koymuştur... Üçüncü Dünya'nın sorunları büyük. Üstelik, yeni küreselleşme, her zaman olduğu gibi, çevre içinde farklılıkları daha da şiddetlendiriyor... Afrika ve Arap dünyası incelenirse durum daha da iç karartıcıdır... Günümüz dünyasının sorunlarına insancıl ve ilerici bir yanıt, halkların enternasyonalizmini kurmayı gerektirir; gerçekten evrensel bir dünya sistemi yaratacak ve böylece aydınlanmanın ve sosyalist hareketin yarım kalmış eserini tamamlayacak bir enternasyonalizm. Sermayenin enternasyonalizmine ve sermayenin dünya sisteminin kırpılmış ve çarpıtılmış evrenselliğine karşı etkili bir cephe oluşturmanın biricik aracı budur. Buna karşılık günümüzün gerçek gerici ütopyası yeni liberalizm'dir; yalnızca dünyayı daha derin kaosa ve barbarlığa sürükleyebilen politikaların esin kaynağı... Dünya ölçeğinde merkezlilik, halkların yeni bir enternasyonalizmini kurmanın biricik gerçekçi temelidir. Ancak, toplumsal ilişkilerin çok merkezliliğe göre esaslı bir evrimi, koşul ve sorunların nesnel çeşitliliğini tanıyarak, dünyanın yeniden inşasının ve gezegenimiz halklarının kader birliğinin temellerini atmaya izin verecektir... Evrensel insancıl değerlere uygun yeni bir dünya düzeni, ekonomi ve askeri gücün kurulmasını belirleyen gibi koşullar yerine getirilirse öngörülebilir. O zamana dek, halkların eşitsizliğine dayanan emperyalizmin düzeni (düzensizliği) dünya düzeni olmaya devam edecektir..." (Kaos İmparatorluğu).

"... Dünya sistemi derin krize saplanıp kaldığı sürece sosyalist geçişten yana perspektifler kuşkusuz serpilecektir... Günümüz dünyasında sosyalizmin en büyük düşmanı revizyonizmdir. Üç Dünya Teorisi, günümüz dünya politikasına ilişkin gerçeği, yani süper devletlerin çekişme ve entrikalarını, emperyalistler arası rekabetleri (Avrupa, Japonya, ABD) ve egemenlik altındaki ülkelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerini en iyi biçimde yansıtır. Süper devletlerle ittifak yapılmasını özendirmeye öncelik verilmelidir. Halkın özerk alanı, ancak bu yolla geliştirilebilir ve bu alan olmadıkça sosyalizm mücadelesi de olmaz... Halk sınıfları, kendini sosyalist diye adlandırsa da bu iktidarda kendilerini bulmuyorlardı. Tam tersine, partiyi, haklı olarak sosyal karşıtları olarak görüyorlardı... Çıkar sağlayarak kendine bağlama yoluyla halk sınıflarını parçalayan bu iktidar uygulama biçimi, zararları hiç de küçümsenmemesi gereken bir politikadan soğutma (depolitizasyon) etkisine sahiptir. Olgular bugün şunu ortaya koyuyor: Politikadan soğutma, SSCB'de öylesine ileri gitmişti ki, halk sınıfları, devirdikleri rejimin sosyalizm olduğuna ve kapitalizmin daha iyi olduğuna saf saf inanıyorlardı (1991)... Oğulun ölmesi babayı diriltmez. Atalarının eserini sürdürmek, torunun görevidir. Onun için yaşasın gelecek Sosyalizm III..." (Maoizmin Geleceği).

27 Mart 1994 "yerel yönetim seçimleri"nde, İşçi Partisi'nin Kadıköy Belediye Başkan adayıydım. (Not: "Politika nedir"? Sanırım biliyor, anlıyorum. Bilmediğim, anlayamadığım, onun bizdeki uygulamasıdır, bir. Ben, yaşam boyunca, kazanacağım yere hiç koşmadım, iki. "Yenicilik, ilericilik, çağdaşlık varken ne diye..." demiş, oralara ulaşmaya çalışmışımdır hep, üç...)

Aydınlık gazetesinde yayımlanan iki yazımı ("Yerel Yönetimler Demokrasi İşçi Partisi ve..." -17.3.1994; "Seçimler! Ya da Ne Yapmalı?" -14.4.1994...) ele göze alarak söyleşiyorduk. Konu, "Kapitalizm mi, Sosyal Demokrasi mi, Sosyalizm mi" idi.

Ortam ve kişiler, konuyu genişliğine, derinliğine, tam bilimsel olarak sergilemeye uygun değildi.

Öğretim görevlisi olduğunu ileri süren bir yakın komşu kısaca, "Sosyalizm denilince birilerinin aklına komünizm geliyor. Şimdiki bitmiş'likte dünkü allerji! Ki, artık yeni dünya anlayışının çağdaş kapitalizmine yanaşılmalı..." dedi.

Sosyal Demokrat adaylardan biri ise, "sosyalizmin komünizme bağlanması gibi, o her komünizmin sosyalizme bağlanması da yanlıştır. Çünkü komünizmin tek,

sosyalizmin birçok tanımı vardır. Sosyal demokratlık, bu ikisinden yararlanır, özgürlükçü sosyalizme yakın durur" diye bir açıklama getirdi.

Üçüncü konuşanı çok iyi tanımıştık. O da şunları söyledi: "Kitap ne diyor: okuyun, bilimi Çin'de olsa arayın, canınıza eziyet etmeyin, dünya nimetlerini tadın, nefsinizi körletmeyin. Önce mescidin içine bakın ama komşunuz açsa tok yatmayın, aç kurdun fırın yıktığını, aç ayının oynamayacağını bilin. Para parsa arsa hırslarına kapılmayın, hak yemeyin, kazandığınızdan yoksula dağıtın. Yalan söylemeyin, hırsızlık yapmayın, kuyu kazmayın, iftira etmeyin. Bir saatlik çalışma ya da adaletin, kırk ya da altmış yıllık tapınmaya karşılık olduğunu unutmayın. Size yapılmasını istemediğiniz şeyleri başkasına..."

Konuşmadım. Onlara, son birkaç hafta içinde rastaldığım yazılardan birkaçını verdim. Oralarda örneğin şunlar vardı:

"... Çünkü önce kapitalizm bitti. Sosyalizm, halen eşitlik ve özgürlük ideallerinin siyasi düzlemdeki ifadesi durumunda. Çünkü sosyalizm, toplumun ürettiği tüm artık ürünün, toplumun kolektif iradesinin belirleyeceği biçimde bölüştürülmesini ve yeniden üretim alanına döndürülmesini öngörür. Çünkü sosyalizmde, üretimin güdüleyicisi daha fazla oranda kâr hırsı değil, yalnızca toplumsal gereksinimlerdir ve sosyalist bir toplumsal örgütlenme, kendi varoluş koşullarını uzun dönemde de olsa ortadan kaldırabilecek çeşitli doğal riskleri en başından dikkate alabilme olanağını yaratır. Çünkü sosyalizmde yaşam, bir avuç azınlık için bir ayrıcalık değil, sınıfsal çelişkilerin olmadığı bir toplumsal atmosfer içinde herkesin hakkıdır. Bu anlamda sosyalizm yaşamdır ve insanlığın en doğal hakkı sosyalizmdir... İlker BELEK- Neden Sosyalizm. İnsancıl - Mayıs 1994".

"... Marks'la Lenin ve onların takipçileri, gelişmiş ülkeler dışındaki ülkelerde sosyalizmin kurulacağına inanmıyorlardı. Marks, Avrupa'daki, özellikle de Almanya'daki bir devrimle desteklenmesi halinde sosyalizme geçilebileceğine inanıyordu. Tarih mücadelelerle doludur. İnsanoğlu mücadele vermek zorunda! Sanırım Liebnekcht, Marks'a, insanlık için ne düşündüğünü sormuş, o da şu yanıtı vermiş: Mücadele! İnsanlığın özü budur... Prof. Paul Sweezy Gerçek Sosyalizm Çok Uzakta. Cumhuriyet - 4 Mayıs 1994"

"... Kapitalizm demek, emperyalizm demektir. Kapitalizme karşı mücadele ettiğin zaman, emperyalizme karşı da mücadele etmiş olursun. Dolayısıyla, bağımsızlık mücadelesinden söz etmek yanlıştır, sosyalistliğe de aykırıdır. Türkiye, asıl şimdi sömürgeleştiriliyor. Yeni Dünya Düzeni'nin saldırısı altında globalleştiriliyoruz. Ekonomik altyapı emperyalizme teslim ediliyor, içpazar ortadan kalkıyor. Günün devrimci görevlerine sırt dönenler, sınıf mücadelesinin dışına düşeceklerdir. Kaçınılmazdır bu. Sosyal pratiğin yasasıdır... Hasan YALÇIN Halksız Sosyalizm. Aydınlık - 14 Mayıs 1994"

"... Avrupa'da sol, 20'nci yüzyılın ilk çeyreğinde iki şık oldu: Komünistler ve sosyalistler. Her ikisinin de kökeni Marksizm'di. Batı'da sosyalistlerin ve komünistlerin tartışması 1989'da noktalandı. Sovyetlerin çökmesi çok şeyi değiştirdi. Hemen şu noktayı vurgulamak gerekir: Marksizm ya da bilimsel sosyalizm, evrensel bir görüş olarak değerlerini koruyor, çağdaş insanın düşünme biçimini etkiliyor, üstünde Marks'ın damgası olmayan bir sol, hatta merkez sağ partisi de sosyalizmin etkisinde rotasını belirlemek zorunda kalabiliyor. Ancak Batı'da demokrasinin kökleştiği toplumlarla Türkiye'yi birbirine karıştırmayalım. Avrupa'da bir merkez sağ partisi demokrattır. Türkiye'de adına merkez sağ denen parti demokrasiyi içine sindirebilmiş değil... İlhan SELÇUK Türkiye'de Solun Birleşme Sorunu. Cumhuriyet - 26 Haziran 1994".

(Not: Aynı gazetenin "3. Binyıl'a Doğru" başlıklı aynı günlerdeki yazı dizisinde, sosyalizmin yeni stratejilerine, yeni uluslararasılık ve evrenselliğe ilişkin, anılmaya ve izin verildiğinde alınmaya değer düşünceler, incelemeler, öneriler var...)

Sovyetler'in "sovyet" aleyhine tartışıldığı; ancak işin içyüzünün, kurtuluş olarak yine sosyalizme daha bir bilimselle, deneyle varılması gerekeceğinin anlaşıldığı gün ve saatlerde bana da, tipini çok iyi tanıdığım biri, "Kimsiniz, nerelerdesiniz, ne yönden yanasınız?" diye sormuştu. Bildiğini "son koz"lara saklamak istercesine, ya da bilmediğinin bilincine varamamışlığından olsa gerek, kuşkulu, kurnaz, bencil, küstah, sırtını biryerlere dayayıcı davranışla, kusuntusunu şöyle sürdürmüştü bu, asılsız astarsız "hiç" kişi: "Onca uyardık, bir türlü imana gelmediniz. Konuşmadık mı, yazmadık mı? Biz demedik mi tek yol dindir, kapitaldir, Amerika'dır diye. Şimdi ne oldu? İdeolojiniz, devriminiz, sosyalistliğiniz, hatta cumhuriyetiniz bitti. Birleşemediniz bile. Yani emeği de, ekmeği de değerlendiremediniz, denkleştiremediniz, yalnız kaldınız. Bundan sonra ne yapacaksınız?.."

O, bu bilinçsiz ve ilkel, tutucu ve karanlık, yobaz ve şartlandırılmış davranışıyla kendisini dinleyenleri daha çok dinden imandan ettiğinin, toplumcu gerçekçiliğe ittiğinin ayırdında değildi. Ona uzun uzun yanıt vermeye değmezdi. Çünkü ya kavga ederdi, önyargılıydı; ya da piyonlaştırılmış bir polisdi. Yine de sanırım onun "teyp bandı"nda şu söylediklerim vardı:

Sosyalizm, ezen ve ezilenin, sömüren ve sömürülenin, yalanın, yanlışın, safsatanın, yiyiciliğin, eşitsizliğin, haksızlığın bulunduğu yerlerde ve sürelerde olacaktır. Sosyalizm kesinlikle İnsan ve onun mutluluğu içindir, insanlara uygundur, onların tarihiyle ilgilidir. Bu nedenle ciddidir, geçerlidir, iyiniyetlidir. Birey için de, toplum için de tüzel uygulamalar sistemi ve isteğidir sosyalizm. Bir adı da sosyalizmin, bilimdir, özveridir, çıkarsızlıktır, inançtır, sorumluluktur, sormaktır... Sizler! Tüm açlıklara, işsizliklere, işkencelere, köleliklere, baskılara, fırsat düşkünlükleri ve işsizliklerine vb. son verin; halkları, ulusları, insanları daha iyi dünyalara götürün... ideoloji ve uygulamanın, yöntem ve yönetimin, nesnelleştirilmiş politikaların adına "sosyalizm" demeseniz de temiz alınlarınızdan öper, kucaklarım. Bunları algılamaz ve uygulamazsanız, biliniz, öyle sizler gibi küsmem, kimseye düşmanlık beslemem. Sadece dışlarım sizi, karşıma bile almam. Ama siz, bu gidişle, nerdee?..

Özetle şu: "Emek" dediğimiz, insanın çalışma ve üretme gücü tam değerlendirilmedikçe... "değer" dediğimiz, üretim artımı ve artırıcısı maddesel öz, maddeci özellik bilinip algılanmadıkça... "insan" ve ona bağlanan kötülükler, topluma kazandırmayı değil, kendine

İKİ GÖZÜM İKİ TEMMUZ

Renkler susuyor bak
Renkler yüzünde dingin
Hiç bu kadar suskun değildin
Susma
Susma
Sus
yılın tek sabahı varsa uyanmak için

Bir satır arası veririm,
dinlenmek için değil
Bir iki öksürürüm yalandan,
tutmak için içimi
Hep bir doğumun sancılarıdır çektiğimiz
bundandır sayıların birbirine benzemesi
bundandır Mazlum'un 37 yaprak açması,
birbirine benzemeyen şehir adlarında
Yüreksizler diş biler lanetli parmaklarla
bundandır gözlerin dostça ısıtmaması

Boşuna akmıyor hiçbir nehir
Denizler taşmaz ben de akmasam
Dalgalarım denizlerde kirlenir
Sussam, öfke gibi taşmasam

Metin kaçak bir trene binip gelir
Saçlarında inceden tarak dişleri
Acep orda da şair midir?
Resimdeki gibi kısık mıdır gözleri?

Hasret yaşlanır mı mezarında?
Har, candan Akarsu mudur?
Asım'ın genceciktir yüreği ama
Uğur Neslime'yle sevişiyordur

Yanar iki göz iki Temmuz
Sanırsın yaz ortasında yağmur,
öyle vakitsiz
Yanmalardan farkı,
yağması iki nehirin
birbirine benzemeyen şehirler adlarında

Metin mutlak kaçak
bir trene binip gelecek

Gözlerimizin ortasına bir parmak gibi sokulan görüntüleri anımsıyorum, geçen sene bugün...

Tarla dönüşü yorgunluğumu arttırıyor uykusuzluk. Mahmurlaşan gözlerim taşıyor yuvalarından, neredeyse. Bir süre altı yüzyıllık, ortası oyuk dut ağacının altında oturuyorum. Klorsuz su içiyorum biraz...

Hayvansı bir güruh, tepmesiz bir top gibi kudurgan ve irin akan dilleri ve sıkılı yumruklarına dolanan şalvarlarıyla az önce tapındıkları "özne"ye kurban sunmaya gidiyorlar yirmi birinci yüzyılın imsakında. Uluyan elleri, "bu da yemiş" ve bok numunesi almaya yarayan parmaklarıyla, dilleri, dişleri, olmayan beyinleri bir olmuş: Kurban adanacak!..

Kararmış tonoz ve kamışla örtük kerpiç damın altında, bütün serinlikleri toplayıp getirsin diye ardına dek açılmış iki kapının ortasında bir yerde çorbaya, tandır ekmeğine, soğana bağdaş kurmuş ben ve ailem, ekşimeye bırakıyoruz koyu ayranı. Kaçak Irak çayı, su ısıtılmayacağı için denlenmeyecek bu gece. Dama serili yataklar daha geç kavuşacak sakinlerine.

Hışırdayan dut yapraklarının sesini bastırıyor alev ve onun canlısı olan spikerin sesi.

Dışarı çıkıyorum. İki yürek bekleşiyor harman yerinde, fısıldaşarak ayakta. Selamlamayı unutuyorum, yadırgamıyorlar. Biri usulca dokunup mavzerine soruyor: Biraz da biz yandık, değil mi Temo? Cevabı beklemiyorlar. Kutsal Meleto dağına doğru akışıyorlar az sonra...

Sırtım dağları taşıyor üstünde, öndan böyle pek. Metin, kaçak bir trene binip gelecek, diyorum. Sırtınızda dağ olsun sizin de. Ufkunuzda yükseltiler, yazılar. Unutmayın bayanlar baylar, birbirine benziyor sayılar. Daha az önce Taksim'de...

Hasret'in bir türküsünde geçen dizeyle bitireyim.

"Sanki beş yüz yaşındayım ben."

Selim Temo ERGÜL

yontmayı sürdürdükçe... "pay"lar, üleşimler, her yönüyle tüzel uygulama düzeylerine vardırılmadıkça, aklı başında herkes kabul eder ki sosyalizm ölmez; sosyalist politikalar ile onların çağdaş, yenilikçi, iyileştirici, sınıf ayrımlarını ortadan kaldırıcı, barışçı, özgürlükçü öğeleri son bulmaz; öncü, düzeltici, bütünleyici ilkeler sürüp gider. "Sosyalizm bitti" diyen bilisiz, arsız ayrıkotlarından kır çiçeği, eğitilmiş çiçek beklenebilir mi? İnsan Hakları'nın özünü, temelini; toplumsal olayların tarihsel gelişimini; yaşıyorken başkalarını da yaşatma özveri ve kaçınılmazlıklarını; insanın insana kulluğunun yok edilmesi gerektiğini; karanlık, mistik, tembel dünyalardan uzaklaşarak hukuku, ahlakı, politikayı böcek gözü ötelerinde yorumlama ve uygulamaların ön koşul olduğunu vb. "bilmeyen"le, bunları "bilen" bir olur mu?..

Geri kalmışlıklar ya da geri bıraktırılmışlıklar nasıl giderilebilir ki? Sosyalizm, her yapıda üstünlük ve kurtuluştur...

Renkler ve Zevkler Tartışılmaz (Mı Acaba?) II

İbrahim DEMİRCAN

II) ZEVKE SINIR ÇEKİLEBİLİR Mİ?

Zevke Sınır Çekme Sorunu Zevkin Doğru Tanımlanmasıyla Çözümlenebilir:

Tıpkı "özgürlük" kavramında olduğu gibi... Çünkü özgürlük de, çoğu kişi için nihai bir amaç olarak anlamlandırılıyor. İnsan ve diğer tüm yaşamsal varlıklar mutluluğa veya özgürlüğe ulaşmak için yaşamıyor... hareket etmiyor. Onlar sadece hareketin (ve ona bağlı olarak yaşamın) kurallarını yerine getiriyor. Harekete ne kadar senkronize olurlarsa (yani diyalektiği ne kadar iyi uygularlarsa) o kadar çok özgür ya da mutlu olabiliyorlar.

Buradaki özgürlük, elini kolunu sallayarak aylakça dolaşma ve sorumsuzca yaşama anlamında değil; tam tersi, Nazım'ın ustaca belirttiği "hapishaneyi insanın içinde taşımaması" anlamında özgürlüktür. K. Arslanoğlu'nun çok yerinde olarak bir kez daha hatırlattığı gibi "bilincine varılmış zorunluluk"tur (İnsancıl, Temmuz 94)... Yani saygıdeğer Haluk Gerger, İsmail Beşikçi, Fikret Başkaya, Sırrı Öztürk... ve onlar gibiler sokaktaki adam ne düşünürse düşünsün, dışardaki aylaklardan çok daha özgürdür.

Mutluluk ve zevkten kastımız da, yaşamın, yaşamsallığın doğrulanmasıdır. Mutluluk ve özgürlük birer amaç değil, birer sonuçtur; bu anlamda hareketin ve yaşamsallığın devamında birer araçtır. Amaç da özünde bir sonuçtur; fakat bu sonuç daha nihaidir. Yani hareket, zevk ve özgürlük için değil; zevk ve özgürlük... hatta acı, hareket (ve onun maddedeki yüksek türevi olan yaşam) için vardır.

Zevki ve özgürlüğü araç değil de, amaç olarak görenler için, bu her iki olgu da birer "havuç"tan ibarettir. Evet evet!.. "Eşeği yürüten birer havuç!.." Eşek, amaç olarak gördüğü ve havuca bir türlü ulaşamaz; birileri de keyifle eşeği sürer, arasıra yalattırabilir de!..

Zevk Yaşamın Doğrulanarak Devamının İtkisi, Acı İse Yaşamın Devamlılığının Emniyet Sübabıdır:

Bu başlığı okuyan hedonistler yanılarak gereksiz bir sevince kapılabilirler... Örneğin; "esrar içerken, zevk alıyorum... öyleyse yaşamı doğrulayarak sürdürüyorum!" diye kendilerini kandırabilirler. O yüzden zevkin ve acının tarihsel kaynağına materyalist bir gözle bakmakta yarar var:

Ne hareket, ne yaşam, ne zevk, ne acı... Hiçbirisi insanın hizmetine "tanrı" tarafından bahşedilen olgular değildir. Tersine insan, bütün bu olguların sonucudur. (Emeğin gözardı edildiği sanılmasın; tartışmanın dar çerçevesine uydurularak bu cümle kuruldu.)

Yaşam, nasıl madde hareketinin doğrulanmasıysa, insan da yaşamın doğrulanmasıdır; söze, duyguya, düşünceye... ve emek aracılığıyla daha üst ve yetkin harekete dönüşümüdür. Haraketi "güzelleştiren" ve "anlamlandıran" insandır. Yüzbin yıl önce koyunun atası, ot yemek için sadece ağzını ve dişlerini kullanırken, insanın atası taşı da kullandığı için; koyun hâlâ aynı yerde otluyor ve o zamanlar kendisinden pek de farklı olmayan insan, şimdi dünyaya dışardan bakabiliyor ve nerdeyse evrenin "sınırına" ulaşacak!

Dinozorlar, insandan çok daha uzun bir zaman diliminde dünyaya egemen oldular. Fakat, milyonlarca yıl durumlarının bilincine varmadan alık alık yaşadılar; ağaç yemenin mutluluğuyla yetindiler... Hareketle senkronize olmak değil, hareketin onları kullanması vardı onlar için ve o yüzden kaçınılmaz sona yenik düştüler: Büyük olasılıkla, dünya dışı bir göktaşının bozgununa uğrayarak silinip gittiler. Yani hareket, onları kullandı, çiğnedi ve tükürüp attı...

Yaşantılarında dinozor mutluluğu ile yetinenler, dinozor yazgısına yenilmek zorundadır. Bu vesileyle, gerçek dinozorların onlar; yani diyalektik materyalizmin evrensel yasalarını çarpıtan ve buna rağmen büyük bir yüzsüzlükle Marksistleri "dinozorluk"la suçlayanlar olduğunu, sanırım anlatmış oluyorum...

Zevk, nasıl yaşamın itkisi (motifi) olabilir? Bunu günümüze dek uzanan yaşam pratiği (madde devinimi) göstermiştir. Yaşamın ilk örnekleri olan mikroskobik canlıların bölünerek çoğalması, daha ilerki bir süreçte birleşmesi veya birinin diğerini sindirebilmesi zevkin ilk ve mekanik haliydi ve "zevk" olabilmesi için milyonlarca yılın geçmesi gerekecekti. Ama bu ilk yaşamsal olaylar, hem hareketi matematik olarak doğruluyor, hem de çoğaltıp geliştiriyorlardı. Bu anlamda, "su, iki hidrojen ve bir oksijen atomunun kimyasal evliliğinin 'mutlu' sonucudur!" diyebiliriz!..

Zevkin mekanik doğrulamadan kurtulabilmesi ve zevk adını alabilmesi için insani evrim, insani gelişim... bilinç devinimi gerekliydi. Bu anlamda; insana yakın bir sinir sistemi olan hayvanların hatta ilkel homo sapiens'in, hatta bugün bile ilkellikte direten insanların zevk alışı, mekanik bir doyumdan ibarettir. Özellikle insani gelişimin bu aşamasında genel olarak yaşamı doğrulamamaktadır.

Yırtıcı bir hayvan, boş midesindeki asit salgılamasıyla açlık hisseder. Bu açlık onda sıkıntı yaratır ve harekete geçirtir. Başka bir canlıyı parçalar, çiğner ve sindirir... Midesi dolunca asit salgılaması onu "rahatsız etmez" ve o da "haz" duyar. Bu haz (doygunluk), onun için öğrenilmiş bir sonuçtur. Bu tecrübe, onu daha yırtı-

cı bir avcı yapar. Hareket ve yaşam, yırtıcı hayvan özgülünde doğrulanmıştır ve sürdürülmüştür... Pekiyi, genel olarak yaşam doğrulanmış mıdır acaba? Örneğin aynı yırtıcı hayvan, bir insanı avlasa ve gözünüzün önünde onu parçalayarak yese, büyük bir "haz"la yalanıp dursa, siz bu görüntüden ne kadar zevk alırsınız?.. İşte ancak İNSAN BU AYRIMI YAPABİLİR. Koyun, bir başka koyunun kesilmesini ancak koyun gibi seyreder.

Bununla birlikte, koyunda da insana benzer bir sinir sistemi vardır. Bu sinir sistemi sayesinde koyun, bitkiden farklı olarak boğazının kesilmesine karşı direnç gösterir; fakat çok gecikmiştir! Koyundaki bu yetersiz direnci ne sağlamıştır? Koyunun sinir sistemi... Koyun da insan gibi acı çeker... Bu çektiği acı, yaşamın sübabıdır... Fakat patlak bir sübap!.. Çok az işe yarar. Acının gerçek bir yaşam sübabı olabilmesi için, insani evrim gerekmektedir. Acı, soyutlanabilmeli, kavramlaştırılabilmelidir ki kuşaklara aktarılsın ve emniyet sübabı haline gelebilsin.

Zevk de öyle... Zevk, insani evrim süreciyle ancak, bugünkü anlamda zevk olmuştur. Yukarda yırtıcı hayvan örneğinde verdiğimiz midesel doygunluk (sindirim sisteminin rahatlaması), sindirimin sonucu olarak bağırsaklardaki birikimin sıkıntı yaratması ve bedenden atılması (boşaltım rahatlığı) ve nihayetinde cinsel birleşme sırasında alınan uyarı ve boşaltım hazzı (üreme sisteminin rahatlatılması)... Bütün bu doygunlukları soyutlayıp kavramlaştırabilen tek canlı insandır... İnsan, bu doyumları kuşaktan kuşağa aktararak, üstünde tartışarak daha da soyutlaştırmıştır. Bu soyutluk, acı çekmeyi ve zevk almayı, insan için bir fiziksel tepki olmaktan çıkarmıştır. Bu soyutlama, insana bir yakını öldüğünde eli yandığında duyduğu acıya benzer bir beyinsel tepki vermeyi öğretmiştir. Sevilen kişinin yokluğunda duyulan acı da, boş midenin salgıladığı asitin yarattığı huzursuzluğun gelişmiş, soyutlaştırılmış ve insanileştirilmiş halidir.

Dikkat edilirse; hayvani zevk ve acıyla, insani zevk ve acının çıkış kaynağı aynıdır. Fark, insanın insanlaşma aşamasında ortaya çıkmaktadır. İnsan, acıyı ve zevki soyutlayıp ona anlam kattığı gibi hareketi ve yaşamı/yaşamsallığı da soyutlayıp anlamlandırmıştır. Bu, yine insanı geliştirmiştir.

Yakın çevresinde tanık olduğu ölümler ve bu ölümler karşısında duyduğu acı, ölümün nedenlerini araştırmaya ve bu nedenleri ortadan kaldırmaya (hekimlik) itmiştir insanı. Avlanmaya gittiği arkadaşına kazayla saplanan ve vücudunda kalan dal parçasının onun ölümüne neden olduğunu farketmesi ve bu sayede o dal parçasının vücuttan çıkarılıp atılması gereğini düşünmesi, ölümlerin insanda yarattığı acı sayesinde gerçekleşmiştir. Yapılan ilk ameliyatları düşünün... İnsanları tedavi etmek için ilk hekimler, koca bıçaklarla bağırta bağırta vücudu deşiyorlardı. İnsanlar bu acıya katlanıyorlardı. Çünkü YAŞAMAK ACI ÇEKMEMEKTEN DAHA ÖNEMLİYDİ Parantez: Epikür, işte bunu anlayamıyordu veya anlayıp da ifade edemiyordu... Bu olguya rağmen (bizzat kendi de "zevk doğuran acı" diye ifade etmişti), yaşamın; zevk almanın ve acı çekmemenin daha da üstünde olduğunu göremiyordu. Parantezin parantezi: Açlık grevi veya işkence... Bunlara göğüs geren insanlar tabii ki mazohist değil. En temel yaşamsal haklarını feda etmeye hazırlar... Niye? Çünkü onlara yaşamın ve hareketin devamına geliştirici katkıda bulunmak, o kadar yüksek bir haz ve doyum sağlıyor ki... bu haz için, bireysel yaşam bile feda edilebiliyor. Bu insanların çoğunun materyalist olduğu, yani "ölümden öte köy olmadığının" bilincinde olduğu düşünüldüğünde, onlara yaşam adına saygı duymanın hangi boyutlarda gerektiği daha da netleşiyor.

Evet! Yaşamak, acı çekmemekten daha önemliydi... Fakat, bu zorunluluk, boyun eğmeyi gerektirmiyordu. İnsan bu acıdan rahatsızlık duyuyordu ve yaşamasının bedelinin acı çekmek olduğunu kabullenemiyordu... Bu isyan, onu devindirdi ve anesteziyi buldu... İnsan, bağırtıla bağırtıla kesilmekten rahatsız olmasaydı, bizler hâlâ bağıra bağıra ameliyat ediliyor olacaktık... Fakat, biliniyor ki insan, bununla da yetinmedi. Çünkü her ne kadar acı duyulmasa da, tedavi için vücut kesiliyor, yara alıyordu... Ameliyat dikişlerinin verdiği acı, "kesiliyor olmanın" verdiği rahatsızlık, insanı lazerli ameliyatlara doğru devindiriyor. Yaşadığımız çağda bu geçişe hepimiz tanık oluyoruz. Evet, koyun hâlâ bırakılan yerde otluyor ve ayağı kırılan türdeşi için hiçbir şey yapamıyor... Ama insan... Kozmik ölçülerde mikroptan daha da küçük sayılacak bu canlı madde, o makro büyüklüğe etkide bulunuyor. Acı çektiği her noktada evrene kafa tutuyor... Harekete boyun eğmiyor, harekete senkronize oluyor ve geliştikçe gelişiyor! (Bu satırların yazarı, okur-yazar olmayan bir faytoncunun söylediği "bu insan, ölüme de çare bulacak abi..." lafını unutamıyor...)

Yanlış anlaşılmasın: deminden beri kullandığımız "insan" kavramı insani gelişimin vardığı en üst noktayı ifade ediyor. Yoksa dünyamızda şu gün bile, koyunlar gibi veya tüm diğer hayvanlar gibi bırakılan yerde otlayan insanlar -ne yazık ki- çoğunlukta ve dünya üzerinde ne yazık ki onlar, daha fazla etkili olarak tüm insanlığı dinozor akıbetine sürüklüyor... Gelgelelim, çözüm; azınlığın niceliksel olarak çoğalması veya çoğunluğun yokedilmesi değil, tersine o "insanların" da niteliksel olarak yaşamsal bilince yükseltilmesidir. Aksi takdirde Nietzche'nin "üstinsan" kavramına ve ırkçılığa tekabül ederiz. Oysa üstinsan yoktur. Evrime ket vurmayan, insanlaşan insan ile yerinde sayan insan vardır... Amaç, yerinde sayanları ayıklamak değil, onların da yürümesini sağlamaktır. O yüzden insanlığın her zaman için; ilk ayağa kalkan maymun Lucy (en eski insan kafatasının "sahibi"nin adı)'leşmeye Spartaküsleşmeye... Markslaşmaya... Leninleşmeye... ve bunu tüm insanlığa yaymaya ihtiyacı vardır.

Zevki (Özgürlüğü de) Doğru Tanımlayabildiğimizde Ona Sınır Çekilemeyeceğini de İfade Etmiş Oluruz:

Hedonistler yine sevinecek!.. Oysa onların anladığı "zevk" veya "özgürlük"ten söz etmiyorum: ZEVK YAŞAMI, YAŞAMSALLIĞI VE HAREKETİ DOĞRULUYORSA ZEVKTİR! Dolayısıyle; alkolden, duman ve nikotinden, uyuşturuculardan... bir insanın bir başka insanı acı vermesinden (sadizm)... bir insanın kendine işkence edilmesinden (mazohizm) aldığı zevki, "zevk" olarak kabul etmiyorum! Bütün bunların adı olsa olsa, ŞARTLANMADIR. İnsanın evrimleşme sürecinde, evrime direnen türdeşinin (sömürgelerin) tüm insanlığa empoze etmeye çalıştığı, yaşamı/yaşamsallığı değil bizatihi ölümü/ölümcüllüğü temsil eden kandırmacalardır. Bütün bunları insana yaşam değil, evrime ayak uyduramayan geri insan öğretmiştir. Belki etkileri direkt olarak algılanmadığı için farkedilmemektedir; ama en az, bir insanın kendi kendini bıçaklaması kadar mantıksız hareketlerdir ve ne yazık... insanın koruganlığı (bkz. C.

Gündoğdu-İnsancıl, Nisan 94) bu noktada yenilgiye uğratılmıştır. HEDONİZMİN VARDIĞI SONUÇ İŞTE BUDUR!

Hedonizmin sanata, sanatçılara ve sanat anlayışlarına yansımasını ayrı bir yazı olarak irdeleyeceğim; fakat değinmeden geçemeyeceğim: Sömürgen sanat politikaları... günümüzde somutlanmış arabesk gerçeği... hep bu eksende dikte ettiriliyor. Yani estetik zevk alışı, öznel bir gerçeğe indirgenerek, göreceliği mutlaklaştırılıyor. "Güdüsel zevk alış"ı temel almak, şartlandırmaların zaferini tescilliyor ve tartışmalar "senin zevk aldığın müzikten-mesela Mozart'tan ben zevk almak zorunda mıyım?.. Ben de Ferdi Tayfur'un müziğinden zevk alıyorum..." gibi sözlerle düğümleniyor... Veya "Necip Fazıl'dan da en az Nazım kadar zevk alınabilir..." gibi entelektüel bir havaya sokuluyor... Bu çıkışları yapanlar "niye zevk alıyorum?.." sorgulamasını yapamıyor... Örneğin Necip Fazıl'ın şiirinden zevk almasını ne kadar ateistlik taslarsa taslasın, İslam'la... ezanla büyümesine bağlıyamıyor ve doğaldır ki; popülist sanat anlayışları da aynı kaynaktan besleniyor... "Bunca insan, bu müzikten v.s. zevk alıyorsa, bir önemi var, demektir..." Hitler Almanyasında yetmiş milyon Almanın (yani onca insanın) altı milyon cana kıymasının da önemi var! Ama öyle bir önemi var ki; bize, çoğunluğun haklılık demek olmadığını tarihsel olarak, acı bir şekilde öğretiyor...

Zevke Niye Sınır Çekemeyiz?

Çünkü zevk de, özgürlük de, acı çekmeme mutluluğu da bir sonuçtur. Daha doğrusu hareketin ve yaşamın devamı açısından bir araç, insan açısından bir sonuçtur. Amaca sınır çekmenin mantığı yoktur. Çünkü o zaman "amaç" olmaz. Sonuç'a sınır çekmeye de güç yetmez. Çünkü sonuç, ancak gerçekleşince sonuç olur. Öyleyse insan nelere sınır çekebilir? İnsanın seçme hakkı ve sınırlama hakkı araçta ve nedenleri oluşturma faaliyetinde belirir. Çünkü insan, sonuçları öngörebilir ve istediği sonuçları elde etmek için araçları yönetir, sınırlar, kontrol altına alır; nedenleri kendi iradesiyle oluşturabilir. Eğer yaşamak amacına ulaşmak istiyorsa üretir, beslenir, korunur, dinlenir, çiftleşir... ve bunları becerebildiği ölçüde zevk alır, mutlu olur. İşte sonucun belirdiği bu noktada geriye dönülemez. Yani, bu sonuca sınır getiremezsiniz. Çünkü zaten mutlu olmak amaçlanmamıştır, yaşamak amaçlanmıştır. Bu amaca erişmek için araçlar kullanılmış ve mutlu olunmuştur (ya özgürleşilmiştir). Yani hareket, devamını sağlayan maddeyi doğrulayarak ödüllendirmiştir. Ama böylesi bir seçimde mutluluk değil, yaşam amaçlandığı için; yaşamsallık adına araçları sınırlamak, hatta ilk adımda alınacak zevkleri reddetmek de olasıdır. Hedonist seçimde ise mutluluk amaçlandığı için, ne aracın sınırlanması gereklidir; ne de yaşamın ve yaşamsallığın devamı... Eroin krizinden ölmek... daha fazla acı çekmemek için intihar etmek... Evet, örnekler de gösteriyor ki; uç boyutlarda hedonizmi hayata geçirmeye kalkan kim ise, hayat onu öğütüyor, çiğniyor ve hayata katkısı olsun diye gübre olarak toprağa tükürüyor.

Özetlemek gerekirse; sonuca ve amaca sınır çekmek, mantıksız ve gereksizdir. Amaca ulaşmak isteniyorsa araçlar doğru seçilmeli ve nedenler doğru saptanmalı... Sonuç engellenmek isteniyorsa, bu kez de araçlara müdahale edilmeli ve istenen yeni sonucun (engellemenin) nedenleri yaratılmalı. Fakat; bu süreçte hiçbir zaman araç amaç; neden de sonuçla karıştırılmamalıdır. (Her amacın veya sonucun, her yeni amaç veya sonucun araç veya nedeni olduğu tezinin korunması kaydıyla.)

III) Sonuç: Hedonist Manipülasyondan Payımıza Düşenlerin Farkında mıyız?

Sömürgenlerin, insani gelişimin karşısında olanların, karanlığın temsilcilerinin yaşamsallık ve insanilik karşısında kullandıkları silahlar sınırlı sayıda değildir. Ölümcünün oklarının birisini savururken birisi kolunuza... vücudunuza saplanır. Metafiziği, idealizmi püskürttüğünüzü sanırken, bir bakarsınız arka kapıdan hedonizm, kynizm, faydacılık pragmatizm, popülizm girivermiş!..

O yüzden; insani gelişim sürecinde hemfikir olduğumuz(?) diyalektik ve tarihsel materyalizm, yaşamsallık-yaşamcılık-insancıllık, sosyalistlik-komünistlik referanslarında Berrin Taş'ın Temmuz 94 sayısında vurguladığı gibi; önce kendimizi, sonra çevremizi dürüstçe sorgulamaktan ve tabii, sorgulanmaktan kaçmamalıyız. "Devrimin bireyin özünde başlaması"ndan çıkardığım anlam budur.

Okur, bunu reddetmiyorsa devrime başlamış demektir... Bugüne dek "zevk" aldığı birçok şeyi yeniden gözden geçirecek demektir. Dürüst davranıyorsa tarihsel manipülasyonun kendi öznelindeki etkisini farkedecek ve ondan kurtulacak demektir. Vicdanı rahatlayacak; insani olmayan tortulardan biraz daha kurtulacak demektir ve: PROLETERYANIN DA İHTİYAÇ DUYDUĞU İNSANİ,ÜST KÜLTÜRÜN TOHUMLARINI ATACAK DEMEKTİR!

IV) Yazı Hakkında Söylenecek Birkaç Söz

Ozan Yılmaz, haklı olarak anlatmanın da en az anlamak kadar önemli olduğunu vurguluyor (İnsancıl-Temmuz 94)... Ve uzun, bol parantezli, yabancı sözcüklü cümleleri yürekten katıldığım bir şekilde eleştiriyor.

Gelgelelim; **İnsancıl** okurunun o yazıdan destek alarak, "bu, uzun cümlelerin ve yabancı sözcüklerin bol olduğu bir yazı... iyisi mi bunu okumayayım..." gibisinden kaçışlarını kabullenemem! **İnsancıl** okuru böyle yazılardanda kaçmamalıdır. Çünkü böyle yazılar, onun merakını kamçılayacak ve onu (üşengeç değilse) araştırıp öğrenmeye yöneltecektir. Bu yüzden; **İnsancıl** okurunu hedeflediğimde kendimi kısa cümleler kurmakla sınırlamıyorum... Ama tabii, bu yazının temasını bir fabrikada ya da köy kahvesinde anlatmaya kalksam, aynı biçimi kullanmayacağım da kesindir. **İnsancıl**'a gönderdiğim yazılarda kendimi sınırlamamamın nedeni, **İnsancıl**'ı fabrika ya da köy kahvesi dergisi olarak kabul etmediğimden (küçümsemek olarak anlaşılmasın, fakat bu **İnsancıl**'ın üstlendiği misyon ve seçtiği hedef kitleyle ilgili) ve tabii, **İnsancıl** okurunu entelektüel ve kültürel anlamda biraz daha seçkinleşmiş olarak düşündüğümden kaynaklanmaktadır. Hedeflediğiniz kitleye göre dili ve üslubu belirlemeniz zorunludur. Bu anlamda değerli O. Yılmaz, sonuna kadar haklıdır.

Oldukça uzun süren bu yazıda amacım laf kalabalığı etmek ya da **İnsancıl** okurunun çoktan biliyor olması gereken olguları tekrarlamak değildir. Bu anlamda, belli bir olgunluğa ulaşmış olması gereken **İnsancıl** okurunun bilincini felsefik bir silkelemeyle biraz daha olgunlaştırmaktır. Bu yazının bu amaç ekseninde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Akıldışı Bir Eylem: Futbol Taraftarlığı

Sedat YILMAZ

Günlük hayatta çok önemli bir yer tuttuğu halde, futbol ciddi bir biçimde tartışılmadı. Futbola kendini kaptıranlar için futbol tartışması, tuttukları takımla rakip takımın tokuşturulmasıdır. Takım tartışması dışında, futbol, sol çevrede, haklı olarak sınıfsal bir değerlendirme ile olumsuzlanmıştır. Futboldan kopamayanlara iyi gözle bakılmamıştır. Yeni bir düzen kurmak gibi bir amacı olanların, yerleşik kalıplardan kopması gerekiyorsa, buna futbolun da eklenmesi gerekiyor. Diğer taraftan, futbol, iktidarı elinde bulunduranlar için halkı oyalamada, ilgilerini politikadan başka yere çekmede bulunmaz bir fırsattır. Burada, hemen İspanya'nın Franco'sunu analım, diktatörlüğü sırasında, halkı futbolla yönettiğini söyleyen Franco'yu. Futbolun bu şekilde kullanılması sadece Franco'ya özgü değil. Kapitalist iktidarların, daha bir özgürlük havasında yaptıkları da, Franco'nunkinden farklı değildir. Futbolun bu şekilde kullanılması, sosyalistlerin futbola ilişkin "3F", "futbol halkın afyonudur" v.b. teoriler üretmesinin nedenidir.

Birçok şeyin dönüm noktası olan 12 Eylül, futbol için de dönüm noktası olmuştur. 12 Eylül'ün getirdiği apolitikleşme, futbolda ilginin artması ile kendini göstermiştir. Futbol, altın çağını yaşamaktadır. Politik hedefleri başarısızlığa uğrayan, 12 Eylül'ün de etkisiyle, politikadan soğuyup, futbola sarılan insanlar çıktı ortaya. Halkın politikadan soğuduğu bir dönemde futbola ilginin artması, futbolun "afyon"luğunu doğruluyor.

Birikim dergisi çevresinde futbol, takım tokuşturulması dışında, tartışılmaya başlandı. Önce, Roman Horak, Wolfgang Reiter ve Tanıl Bora'nın derlediği, yabancı ve Türk yazarların, futbolun değişik yönlerini inceleyen yazılarından oluşan **Futbol ve Kültürü** yayımlandı. Türkiye'de elle tutulabilecek sayılı futbol kitaplarından birisi oldu bu kitap. Yine aynı çevrede, **Birikim** dergisinde, kendi içlerinde bir futbol tartışması başlatıldı. (Birikim, sayı:55, 56, 57-58, 59, 60, 62) Tartışmaya katılan yazarların hepsi futbola iyi bir gözle bakıyor, taraftarlıkları ile övünüyor, '80 öncesinde futboldan uzak durmalarını zorlayan "3F" v.b. saptamalara sitem ediyorlar.

Sosyalistler, futbolun afyonluğundan başka yönlerini araştırmaya pek hevesli olmadılar. Futbola karşı alınan tutum doğruydu, ancak insanların neden futbol takımı tuttukları, futbolun toplumdaki işlevi üzerinde fazla durmadılar. Türkiye'de, günlük hayatın en önemli bir parçası olan futbolun değerlendirilmesi için, görebildiğim kadarıyla, gereken önem verilmedi. **Özgür Ülke**'de Doç. Dr. Ergün Başer'in ve Ali Rıza Kardüz'ün, **Gerçek** dergisinde Metin Kurt'un yazıları, sporun bugünkü durumunun kötü olduğu ve sebebinin sistem olduğu üzerinde duruluyor. Hasip Akgül'ün **Toplumsal Bir Histeri:** Futbol (1) adlı yazısı, konunun ilgilenilmeyen yanı üzerinde duruyor.

Bu yazının konusuna gelince, sporun iyi ya da kötü durumu değil, daha çok sporun toplumda hangi ilişkilere denk düştüğüdür. Burada, devletin, insanları yönlendirmek için futbolu nasıl kullandığını değil de, futbolun diğer yönünü tartışmaya çalışacağım. İnsanların futbol takımı tutmasının toplumsal yanı üzerinde duracağım. Aslında, eleştirmeye çalışacağım şey bir oyun olarak futbol değil, futbol taraftarlığı, futbolun toplumdaki yeridir. "Futboldan kopmak" derken, futbol oynayan birisinin futbolu bırakması değil; futbol taraftarlığının bırakılması, futbol oyununa gösterilen ilginin kesilmesi anlatılmak istenmekte.

Kimlik Olarak Futbol

Futbol taraftarlığı, çoğu kez, yerel kimlikle özdeşleşmenin bir yoludur. Türkiye dışındaki diğer ülkelerde, taraftar kendi şehrinin takımını tutarak, yerel kimliğini dile getirir. Futbol taraftarlığının yerelliğinin dışında, etnik, milli, dini temelleri de olabilir.(2). Glasgow Rangers takımı Protestan ve Celtics takımının da Katolik olması (aynı bölgenin takımları oldukları halde), bu takımların taraftarları maçlarda dini müzik çalarak mezheplerini ön plana çıkarırlar. FC Barcelona takımı ise, etnik bir temele, Katalan kimliğine dayanır(3). FC Barcelona takımının, Franco'nun Real Madrid'ine karşı yaptığı maçlar, Katalan ulusal mücadelesinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'de ise futbol takımları, dışardakilerden farklı olarak, garip bir şekilde, hiçbir temele(!) dayanmıyor. Üç büyüklerin ne etnik bir temeli, ne dini bir temeli, ne de bölgesel bir temeli var. Üç büyüklerin, İstanbul takımları olduğu halde, Türkiye'nin her yerinde taraftarı var. Üstelik bu takımlar, adlarından da anlaşıldığı gibi, semt temelinde kurulmuşlardır. Belki Trabzonspor'un taraftarı bunun dışına çıkıyordur. Anadolu'daki taraftar, kendi bölgesinin takımını tutmakla beraber, bir de üç büyük takımdan birini tutar. Diğer bir deyişle, iki takımları vardır tuttukları, biri yerel diğeri İstanbul takımıdır. Bölge takımının 1. ligde bir iddiası yoktur. Hatta 1. ligde de olmayabilir bölge takımı. Bu durumda, Türkiye'deki futbol heyecanına kendini kaptırabilmesi için taraftarın üç büyüklerden birisini tutması şarttır, öyle de olmaktadır.

Futbol, sadece tutulan birtakım değil. O, kimliğin bir parçasıdır. Türkiye'de kimlik, Türk-Kürt olmasına, Sünni-Alevi olmasına, nereli olduğuna, ideolojisine ve tuttuğu takıma göre belirlenir. Futbol takımı dışındaki di-

ğer özellikler bir şekilde birbirine bağlıdır ya da birbirini etkiler. Nereli olduğunuz, diğer özelliklerinizi de belirleyebilir. Bir Diyarbakır'da doğmakla, bir İzmir'de doğmak, kişinin kimliğini oluşturan özellikler üzerinde büyük farklılıklar yaratır. Futbol takımı, diğer kimlik özelliklerinden tamamen bağımsız bir şekilde belirir ve onlardan etkilenmez. Ne Sünnileri temsil eden bir takım vardır, ne de Alevileri. Kürtler ise, son yıllarda futbolun antikürtlüke alet edilmesinden dolayı, Türkiye takımlarından soğumaya başlamış, ancak tamamen kopmamışlardır. Normal koşullarda Kürtlerle Türkler aynı takımı tutabilmektedir.

"Bir taraftar için tuttuğu takımın işlevi bir referans grubu (kendisine atıfta bulunulan nokta) olarak görülmekte ve onun başarısı, kendisi için bir tür güven ve iftihar duygusunun kaynağı olmaktadır; tuttuğu takım başarısızlığa uğradığı zaman da, tersine, kişisel bir kayıp duygusu uyandırmaktadır. Takımların bir referans grubu olma işlevi vardır; bu bir etnik grup, din, millet olabilir."(4) Özbaydar'ın söylediği, futbol takımının etnik, dini bir referans grubunu (bunlara yereli de katabiliriz) temsil etmesi, başka ülkeler için doğru, ama Türkiye için değil. Türkiye'de üç büyüklerin tekelleşmesi, diğer takımların önemini azaltmıştır. Taraftar, bu üç takım arasında paylaşılır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de sadece bir şehrin tekeli olmasaydı, durum farklı olurdu. Taraftar, bir şehrin tekeli altında olmayınca, yerel kimlik öne çıkardı. Yerelliğin öne çıkması ile diğer kimliği oluşturan özellikleri futbol takımları temsil edebilirdi. İstanbul tekelinin olmadığını varsayarsak, sözgelimi Diyarbakırspor'un Fenerbahçe'ye kafa tuttuğu bir durum olsaydı, Diyarbakırspor bir futbol takımından çok, Kürt kimliğinin sahadaki uzantısı olabilirdi. Ya da Tunceli Spor'un kupa iddiası olsaydı, bu takım, diğer ülkelerde olabildiği gibi, Alevi mezhebinin temsilcisi olabilirdi.

Türkiye'de Üç büyüklerin tekelleşmesi, taraftarın bu üçü arasında paylaşılması, futbol takımlarının "bölücülüğe" alet olmasını önlemiştir. Bu durumu, yöneticilerimizin kıvrak zekasına, ileriyi görme yeteneklerine bağlamak, güç olur doğrusu.

Üç büyüklerin tekelinden dolayı, futbol, diğer kimlik özelliklerinden etkilenmemektedir. Birey, Türk, Sünni, Erzincanlı olmasının yanında, bir de Galatasaraylı olarak tanımlanabiliniyor. Metropollerde, futbol kimliğinin önemi daha da artar. Gazetelerin haftasonu verdiği magazin eklerinde, star kimliğini belirtirken, doğum yeri, yaşı, medeni durumu v.b. yanında tuttuğu takımı da yazmaları, futbolun, kimliğin bir parçası olduğunun kanıtıdır. İnsanlar, bir kişiyi tanımaya çalışırken, tuttuğu takım da dikkate alınıyor demektir. Futbol kimliğinin önemini gösteren bir başka yer de, TV'deki piyano ile darbukayı ayırt edebilene 200 milyonun verildiği yarışmalardır. Sunucu, yarışmaya başlamadan önce, yarışmacılara "kısaca kendinizi tanıtır mısınız" der. Yarışmacı, adını, soyadını, yaşını, doğum yerini, yaptığı işi, okuduğu okulu ve tuttuğu takımı söyleyerek kendini tanıtır. Bazen bunlardan bazıları söylenmez, ama tuttuğu takım çoğunlukla söylenir. Birey, kendini kısaca tanıtırken tuttuğu takımı söylemesi, futbolun toplumda ne kadar etkili bir yeri olduğunu gösterir. Arkadaşlar arasındaki gruplaşmalarda, tutulan takım belirleyici olabiliyor. Futbolun bu kadar yaygınlaşması, artık onu sadece futbol oyunu olmaktan çıkarmış, bir başka şey, "referans grubu" ya da bir kimlik haline getirmiştir. Çoğu kişi için, Erzincanlı, Alevi v.b. olmak Galatasaraylı olmaktan daha az önemli olabiliyor. Bir takımın taraftarı olmak, "kişilerin hayatlarında anlamlı bir rol oynar. Bu da grupla özdeşleşmek (identification), aslında değer ve iftihar duygularını paylaşmak ve günlük hayatın hayal kırıklıklarından, tatminsizliklerden ve monotonluktan kaçmak, kurtulmak imkanı sağlar."(5)

Başka Bir Şey Değil de Neden Futbol?

İnsanın en başta gelen etkinliği, canlılığını sürdürme çabasıdır. Normal şartlarda, canlılığını sürdürmesi için çalışması gerekir. Ürettiğine yabancılaşan emekçi, yaptığı işten mutluluk duymaz. Tersine, yaptığı işten nefret eder. Birey ister istemez, hayatına anlam kazandıran, geçim uğraşının dışında, severek yaptığı bir etkinliğe ihtiyaç duyar. Para getirmeyen bu uğraştır, insanın hayatına anlam kazandıran.

Futbol, bugünün insanının hayatına anlam kazandıran uğraşların başında gelir. Çoğu kişi için, yaptığı işin futbol kadar hayatında yeri yoktur. Onları hayata asıl bağlayan, para getirmeyen hobi gibi algılanan futboldur. Futbolu basit bir hobi olarak görmek, onu küçümsemektir. Futbol daha çok boş zamanda ilgilenilen, bireyin içinde bulunduğu toplumda yer edinmesini sağlayan bir araçtır.

Futbolun bu kadar yaygınlaşması, basit bir oyun olmaktan çıkması, toplumun önemli dinamiklerinden biri haline gelmesi basit bir raslantı mı, yoksa geçerli bir nedeni var mı? Futbolun yerini başka bir şey alabilir mi? Geçim uğraşının dışında, herhangi bir sanat dalının futbolun yerini alması acaba olası mıdır?

Futbolun, toplumda bir kimlik olarak yer edinmesi, onu, diğer boş zamanda yapılan uğraşlardan ayırıyor. Futbol, kimlik kazanma başarısını taraftarlık ruhuna borçludur. Sanatta ise söz konusu olan hayranlıktır. Hayranlık, kişiye "kendisine atıfta bulunulan bir referans grubu" kazandırmaz. Sanatçıya duyulan hayranlık (kalıcı olanları olduğu gibi çoğunlukla) geçicidir. Pop şarkıcılarına duyulan hayranlık süresi ayla ölçülür. Bir sanatçı, hayranların hoşuna gitmeyeceği bir şey yaptığında, hayranları onu terk edebilir. İşte taraftarlık ile hayranlık arasındaki farklılık buradadır. Taraftar, desteklediği takımı iyi oynadığı için desteklemez, bir dava uğrunadır onun desteği. Takımı en rezil yenilgileri de alsa, değiştirmez takımını. Fenerbahçe'nin, ülkücülerin propaganda aracına dönüşmesi bile, "Bazı solcu ve anti-faşist Fenerbahçeliler takımı bıraktıklarını, taraftarlıklarını 'askıya aldıklarını' veya bir süre maça gitmeyeceklerini beyan ederken"(6), hiçbir Fenerbahçelinin takım değiştirmesine neden olmaz. Araya geçici bir soğukluk girer. Döneklik (ideolojik olanı değil), yok denecek kadar az görülür. Dönek taraftara (ben hayatımda hiç rastlamadım) kötü gözle bakılır, küçümsenir, suçlanır. Bir uçtan bir uca geçen politik dönekler, herşeyini değiştirdiği halde takımını değiştirmez, bir o aynı kalır. Sanata duyulan hayranlık geçiciliğinden ve kimlik kazandırmadığından, futbol gibi olması imkansızdır.

Bireysel spor yapanlara duyulan ilgi, taraftarlıktan çok hayranlığa yakındır. Sanatçıya duyulan hayranlığın benzeridir. Bireysel sporda da hayranlığın söz konusu olması, onun hiçbir zaman futbol gibi toplumda yer edinemeyeceğinin nedenidir. Milli kahraman ilan edilen halterci Naim Süleymanoğlu'na duyulan hayranlık bugün azalmıştır. Süleymanoğlu'na duyulan hayranlık, kişiye kimlik kazandırmaz. Kırk yılda bir, bir müsabakada kazanılan madalya Süleymanoğlu'nu gündeme getirir. Oysa futbol hiç gündemden düşmez. Her hafta, bitmez

tükenmez bir ilgi gösterilir.

Taraftarlık, takım sporunun sonucudur. Sanatta ya da bireysel sporda olmayan taraftarlığın bir başka ayırt edici yanı da kalıcı olmasıdır. Sanatçı ya da bireysel sporcu geçicidir. Bunlar bir gün gelecek yaptıkları sporu ya da sanatı bırakacaktır. Bırakmasalar da yaptıkları iş, öldükleri vakit bitecektir. Futbol takımı kalıcıdır. Futbolcular gelir geçer, ama takım durur yerinde. Kişiye kimlik kazandırabilmek için kalıcı olmak gerek. Din, milliyet, hemşerilik gibi... Kişi bu değerleri kabul etmeyebilir, ama onların yerini başka bir dinle, milliyetle değiştirmez. Tutulan takım da asla değiştirilmez.

Futbolun böylesi bir duruma gelmesine yardım eden diğer bir özelliği de mücadele sporu olmasıdır. Bir kürek takımını düşünelim, takım sporu yaptıkları halde, kayık yarışının futbol gibi olması mümkün değil. Eninde sonunda, dar bir çevrenin içinde sıkışıp kalacaktırlar.

Ancak şunu da görmek gerekir. Futbolun böylesine güçlü olmasının nedeni, -bazılarının sandığı gibi- oyun olarak futbolun sihirli olmasında değil. Futbolun böyle bir sihri yok. Amerika'da takım ve mücadele sporu olan başka oyunlar, futbolun yerini almıştır. Futbolun ya da diğer bir takım ve mücadele sporu olan oyunların gücü, taraftarlık ruhunun özelliklerinden geliyor.

Toplumdan Soyutlanma Ya Da Yalnızlık Korkusu

Futbolu doğru anlamamız için, onun oyun yönünden çok, toplumsal yönüne bakmak gerekir. Futbol, temelinde yükseldiği bölgecilik, din ve milliyetçilikle benzer özellikler taşır. Doğal olarak onların bazı özelliklerini devam ettirir.

Bilindiği gibi, bireyin bilincini belirleyen toplumsal ilişkilerdir. Sanıldığının tersine, kişi kendine özgü sandığı birçok şey, aslında içinde bulunduğu toplumun yansımasıdır. "Dünyayla kurulan bağ, soylu bir bağ da olabilir, önemsiz, değersiz bir bağ da: ne var ki en değersiz bir kalıba bağlı olmak bile, yalnız olmaya kat kat yeğlenir. Din ve ulusallık, ya da ne kadar aşağılayıcı olursa olsun herhangi bir gelenek, bireyle başkaları arasında bağ kuruyorsa, insanın en çok korktuğu şeyden, soyutlanmaktan kaçıp dört elle sarılacağı sığınaktır."(7)

Dünyayla (dolayısıyla toplumla) kurulan bağın niteliği önemli değil. Bu bağın önemli olan tek yanı, toplum tarafından kabul görmesidir. Bağ, sizi başka insanlarla ilişki kurmanızı sağlıyorsa, sorun yok. Yapılan işin akıldışı olmasının da önemi yok. Bireyin, içinde doğduğu toplumsal kalıplara, soyutlanma korkusu ile hiç direnmeden kabul etmesinin birey üzerindeki olumsuz etkisini Erich Fromm şöyle açıklıyor. "Ele alacağım bu mekanizma (robot uyumluluğu), çağdaş toplumdaki normal bireylerin büyük bir çoğunluğunun bulduğu çözümü oluşturur. Kısaca özetlemek gerekirse, birey, kendi olmaktan çıkar, kültürel kalıpların kendisine sunduğu kişiliği tümüyle benimser; böylece tıpkı kendi diğerleri gibi ve onların kendisinden beklediği gibi olur. 'Ben' ile dünya arasındaki tutarsızlık ve onunla birlikte de, bilinçli yalnızlık ve güçsüzlük duygusu ortadan kalkar. Bu mekanizma, bazı hayvanların kendilerini korumak üzere renk değiştirmesiyle kıyaslanabilir. Onlar da kendi çevrelerine o kadar benzerler ki, çevrelerinden neredeyse ayırt edilemezler. Kendi bireysel benliğinden vazgeçen ve bir robot haline gelen kişi, çevresindeki milyonlarca diğer robotla aynı olur, ve artık kendini yalnız hissetmez, kaygı duymaz. Ama ödediği bedel yüksektir; kendi benliğini yitirmiştir."(8)

Varolan kalıpların içinde yapılan bütün eylemleri birey, doğru bulduğu için değil, yalnız kalmamak için yapar. Ama bunu yaparken, soyutlanma korkusundan değil de, doğru olan o olduğu için yaptığını sanır. Bu bir kabullenme, boyun eğmedir. Birey boyun eğdiği bu kalıpları daha sonra kendi düşüncesiymiş gibi inanır ve savunur. Böylece bir sonraki kuşaklara aynı kalıplar kabul ettirilir.

Soyutlama mekanizmasını, değişimin önüne tıkayan etkenlerden birisi olarak görmek gerekir. Birey, soyutlanmamak için herkesin yaptığını yapar. Birey, Allah inancını kendi başına düşünerek bulmamıştır. Bireyde durup dururken Allah'a inanma ihtiyacı da doğmaz. Sırf herkes Allah'a inandığı için, o da inanır. Üzerinde fazla durmaz, Allah inancının nereden doğduğunu düşünmez. Çünkü onun yerine "herkes" düşünmüştür. Kutsal kitapta yazılanların doğru olduğundan şüphe etmemesi, "herkes"in de şüphe etmediğindendir. İçi rahattır... yaptığı işin doğru olduğunu bilir... çünkü "herkes" onun gibi yapmaktadır. "Robot uyumluluğu" gösteren birey, gücünü yaptığı işin doğruluğundan değil, "herkes"ten alır. Eleştirildiği vakit cevabı, "Herkes böyle yapıyor... herkes yanlış yapıyor da, bir sen mi doğru yapıyorsun?" olur. Öyle ya... herkesin yanlış yapacak hali yok!

Şimdi asıl konumuza dönelim. Futbol takımı tutmak akıldışı bir eylemdir. Futbolun akıldışılığını ileride açıklayacağım. Ancak, bireyin, neden futbol takımı tutma zorunluluğu duyduğunu, şimdi açıklayabiliriz. "Robot uyumluluğu" gösteren birey, "herkes" gibi kendisi de futbol takımı tutar. Sırf yalnız kalmamak için. Sigara, içki gibi futbol da (belki daha fazla) bir kültürel kalıptır. Bireyin futbol takımı tutma isteği, kendisine dışarıdan, "herkes" tarafından şırınga edilmiştir. Birey futbolla ilgilenmediği halde, sorulduğunda tepkiyle karşılanmamak için tuttuğu bir takım vardır. Bunu kadınlarda daha çok görürüz. Kadınların futbola ilgisinin az olduğu bilinir. Yine de kadınların büyük bir çoğunluğunun, sorulduğunda söyleyebilmek için tuttukları bir takım vardır. Tuttukları takımın ne yaptığını merak etmedikleri, maçlarını seyretmedikleri halde, sırf "herkes"in baskısıyla takım tutma ihtiyacı duymuşlardır. "Herkes"in dışına çıkmanın bedeli yalnız kalmaktır. Bunu, Can Kozanoğlu çok güzel dillendirmiş.

"Türkiye, aykırı insanların ülkesi değildir. 'Ne adam yahu' mertebesine erişenler bile, çoğunlukla, kalabalık bir çizginin uçlarına doğru adım atabilme cesaretini gösterenlerdir. Ama arada gerçekten aykırı insanlar da vardır. Mesela, adam İstanbul'un göbeğinde doğar büyür de, taraftarlık ne kelime, hayatının hiçbir döneminde hiçbir takıma en ufak yakınlık bile duymaz. Garip insanlardır bunlar; garip, aykırı ve cesur.

Öyle bir cesaret ki: Kahvede muhabetten düşeceksin, pazartesi sabahları ve cuma akşamları işyerinde şaşkın bir suskunluğa mahkum olacaksın, teneffüslerde okul bahçesinin bol 'lan'lı tartışmalarına uzak kalacaksın, dolmuşta yalnızsın, ekran başında heyecansız... Ama yine de inatla takım tutmuyorsun, tutmayacaksın. Gerçekten hatırı sayılır bir cesaret, özellikle de erkekler için."(9)

Kozanoğlu, futbol yüzünden kişinin nasıl soyutlanabileceğini güzel anlatmış. Can Kozanoğlu'nun anlattıklarına ek olarak şunu söyleyeyim. Forma ile oynama zorunluluğu olan, mahalle aralarında düzenlenen futbol turnuvalarında oynadığım dönem de içinde, hayatımın

hiçbir döneminde bende futbol takımı tutmak gibi bir istek uyanmadı. Bu yüzden Kozanoğlu'nun tahmin ettiği durumlarla, sürekli karşılaştım. Arkadaşlığın yeni başladığı dönemlerde sorulan "hangi takımı tutuyorsun?" (Takım tutuyor musun? sorusu atlanarak, doğrudan bu sorunun sorulması da, futbol takımı tutmanın zorunluluğunu gösteriyor. Reklamdaki "hangi halı değil, hangi Gümüşsuyu?" sorusu gibi.) sorusuna "tutmuyorum" diye cevapladıktan sonra, insanların, suratıma dikkatle bakarak şaka yaptığımı anlamaya çalışmaları, ya da tuttuğum takımın o gün çok kötü bir durumda olmasından dolayı söylemek istemediğimi sanmalarıyla sürekli karşılaştım. Şaka yapmadığımı ve tuttuğum takımı gizlemediğimi inandırdıktan sonra, karşımdakinin faltaşı gibi açılan gözlerini çok gördüm.

Soyutlanmaktan korkan, "robot uyumluluğu" gösteren bireyin kendisine özgü sandığı düşünce, aslında "herkes"in kalıp düşüncesidir. Bu düşünceye göre, toplum hiç değişmedi, hep böyleydi. Şunu bilmek gerek. Toplumu değiştirenler, soyutlanmayı göze alıp "herkes"in düşüncesinin yanlış olduğunu yüksek sesle söyleyebilenlerdir. "Herkes" her zaman için gelişmelerin önünü tıkayıcı olmuştur. Buna rağmen, her değişim, yine de "herkes"in onayı ile olmuştur. Zaten "herkes"in onayı olmayan bir değişim, tam değişim sayılamaz. O değişim yarım kalmıştır.

Toplumu değiştirmek gibi bir amacı olan, var olan kalıp düşünceleri kabul etmeyecek, onları yenileri ile değiştirmek isteyecektir. İster istemez, "herkes" tarafından dışlanacak, yalnızlığa itilecektir en başta. Bu yalnızlığı, entellerin marjinalliği ile karıştırmamak gerek. Toplumu dönüştürmek gibi bir kaygısı olmayan, sıradanlığı beğenmeyerek, sırf aykırı olmak için aykırı olmaya çalışan marjinallerin amaçları yalnızlık ve aykırılıktır. Sosyalist ise, gönüllü olarak kabul ettiği ayrılıktan hoşnut olmamalı. Sosyalist, "herkes"le arasındaki farklılığı, "herkes"i kendi tarafına çekerek, ortadan kaldırmaya çalışmalıdır. Bu yüzden, sosyalistin yalnızlığı, bir amaç değil, bir ara basamak olmalıdır. Yalnızlığını, durmadan kendi gibi insanlar yaratarak ortadan kaldırmalıdır. Bunun için, futboldan dolayı "herkes"e göre aykırı olmam, giderilmesi gereken bir farklılıktır.

Devam Edecek

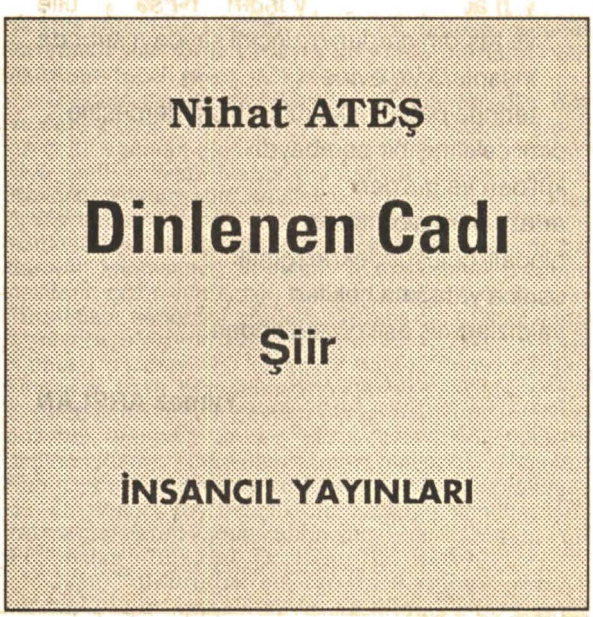

KENDİNİN DEMİRCİSİ *

Hangi taş duvar kestiyse ufkunu
hangi diken
kendilediyse tohumunu
hatırlamıyorum çocukluğumu

Kayayı delmek zorundaki tohum
benim kısıra ekilmiş çocukluğum
Toprağını
tırnağımla taşıdım
gözyaşımla suladım
siyim siyim
Evrenin oluşumunu
tek başına yaşadım
Bu inançları daldan toplamadım
biçmedim tarladan
damla damla
acılarınçarmıhından
efil efil
at sürdüğüm yaylaların sonsuzluğundan
mavisi
cenderelerden çıkardığım sabahların imbiğinden
Ateşle dokunmuş inançlarımın yiğitliği
ayrıcalıksız
insana yöneldiğinden

Yüreğim
uluslararası meydan
sevgiler iner kalkar
durmadan
sebil oldum
almadan

Yangınım
dağlara dulunan öğrencilerimden
Bütün güzeller körük
düşümün delisi
kösnük mü kösnük
elimde çekicim
kendi örsümde
kendimi dövdüm ben

Öfkemin tutuşturduğu gökyüzü
sevgimin yeşerttiği doğa
boğaz boğaza
birlikte gerildik çarmıha

Bir yürekti var'ım
yörünge dışında
dalbına dalbına
kamu deryasından devşirdiklerim
Tutundum beynimin kollarına
kendimi doğurdum kendim

Osman BOLULU

(*) Osman Bolulu (Ekim '94'te çıkacak)
HÜZÜNLERİ SOYUNDUM EĞNİMDEN adlı kitabından.

RÜZGÂR VURGUNU KALEME ÜÇ ŞİİR

"yağmurları, yıldızları ve ceviz ağaçlarını seven'e"

I. Jenerik gibi:
sınadım sesimde kayıp hüznünü
kanamalı leylakların
kovdum yüreğimdeki buhurdan gülüşünü
adını pembe bulutlara
yıldız tozlarıyla yazmış adamların
neruda yoktu ölmüştü
ve atilla joseph ve lorca ve diğerleri
bakır güneşlere vurgun karanfil denizlerinin
altında
türküler söylerken sevgiliye öldürülmüşlerdi

deniz sakindi güneş gülpembe ve şahit
bulutların ardında
tarçın ve turunç ve yanık mum kokularıydı
şakağımı öpmüş mermi yaralarından sızan
anlıyorum şimdi
suya ipeğe sevdaya ve ekmeğe düşman
kara adamların korkularıydı
her gülüşe kına şiirlerde
ışık tutkunlarının yüzlerine iddianameler gibi
savrulup
talan iklimlerinde sorgulanan

bir fagota üfledim mor yangınımı nar
rüzgârımı
dağlardan kentlere usulca dağılan
çocukların çığlıklarından
evrenin her kıvrımına savrulan
külüne tutkun canlar'ın jeneriğidir günler artık
tutuklu kentler deminde sonsöz gibi yaşanan
bir destan gibi başlar anısı aysız gecenin
ve örseler kanını kendini ateşleyen külhan

girilir nal sesleriyle tül yangınlarına kentlerin
anısı vişneçürüğü gülüşlerle menkul sonun
başlangıcı'ndan
devralıyorum artık senden ey gülü yanık tarih
"böyle şiirleri biz de yüzlerce yazabiliriz"
diyen yalınlar ırmağını ritsos'un
"ayrı sivrilmemek için" o ömrü talan
hüzün rengi dağlardan

2. Küllerine göm tanyıldızı sesini:
tutuklu bir cenindir gülüşü
taç damarları karanfil döker
bütün dünya savaşlarından yenik ayrılır
-çocuk sesleri göğsüne nar taneleri gibi
dağılır-
tan vaktinde idam sehpalarını
rüzgâr vurgunu kalemiyle yerinden söker

tüketemediğin ve çoğalan yalnızlığın
küllerine göm tanyıldızı sesini
tutuşsun aynalar parçalayan
denizler ve dağlar tutkunu bakışın
bırakma hoyratın hançerine billur çakıltaşı
nefesini
inanma goncagülüm inanma
kıracak kadar güçlü değil namussuzun elleri
tutuklayacak kadar güçlü değil kitabeleri
içindeki dünyalara değer kızıl ışıltıyı
ve çiçekbahçesi göğüs kafesini
3. Bindallı gülüş:
bıraktı bindallı gülüşünü
yaldızlanmış asit gözelerine
patlattı tomurcuğunu yaşamın
zehirlenmiş toprak içinde
sen ey emekçim
yılmadın yükünden yaşamın bir saniye bile
ve taşıdın durdun o zincirli sevdayı sırtında
insanlara ve evine
terinde papatya kokuları hissedercesine
pimi çekilmiş bir bombaydı
kül'den ve gül'den
artezyenler gibi fışkırdı
bindallı gülüşündeki kızgınlık
usulca yatağına çekilen
yaldızlanmış asit gözelerinden

Yılmaz ARSLAN

Sistemin Kurşunaskeri Olmak Ya Da Yok Olmanın Dayanılmaz Hafifliği

Rona TOPÇUOĞLU

Günümüz gerçekliği; insanlar arasında iletişimsizlik, güvensizlik ve yaşamın tek düzeliğine karşı büyük (?) bir bütüne ait olma girişimine tanıklık eder. Üzerinde yaşadığımız bu topraklarda, egemen ideoloji kendi kültür pompalaması ile tek doğru ve gerçek olarak bunu sunmaktadır. Bunu yaparken hiç şüphe yok ki kullandığı en etkili silahı propagandasıdır. Resmi ve özel bütün iletişim araçları, bütüne ait olmayı reddedenlerin ödedikleri bedelleri,(?) basın yayın organlarıyla "realty showlarla", haber programlarıyla sergiliyor. Toplumsal yaşamda çok bilinçli ve işlevsel olarak, sistemle örtüşmenin gerekliliği vurgulanıyor. Hizmetkarları ise sistem alkışlayıcılarıdır. Bunlara, sistemin kurşun askerleri diyorum. Oyunu kuranların yönlendirdiği, işleri bitince kutularında saklanan, gerektiğinde oynatılan kuklalar. Bunları her yerde görmek mümkündür. Kişiliksizliklerini büyük bir bütüne ait olma duygusunun ardına gizleyen korkak sürüsüdürler. En iyi yaptıkları iş alkış tutmaktır. Sağlanan en büyük rant ise sistemin kurşun askerlerinin nicel artışımlarıdır. Bu eğemenlerin ideolojisidir. **"İdeoloji hayatın içinde dolaşır."** (Cengiz Gündoğdu) Eğemenler iktidarlarını sağlamlaştırırken, ideolojilerini resmileştirirler. Burada iki asal yöntem kullanılır. Birincisi; polis, karakol, mahkeme, hapishane gibi devletin zorlayıcı baskı araçlarını etkinleştirerek resmi görüş dışındaki gelişmelerin engellenmesi çabalarıdır. İkincisi ise bilim, eğitim, hukuk, ahlak, felsefe gibi kurumlar yoluyla ideolojik hegomanya sağlamaktır. Kendi bilim adamları, sanatçıları, politikacıları.

Andığımız bu iki yöntemin de başarı yolu(?) kültürün yaşamdan koparılmasıdır. Bundan kastım, egemenlerin kültüre yüklediği toplumsal işlevdir.

Egemen Kültürün Toplumsal İşlevi

Kültür tanımlamaları içinde en kullanılır olanını ele alalım. **Kültür: Bir topluluğun tinsel özelliğini, duyuş ve düşünüş birliğini meydana getiren, gelenek halindeki her türlü yaşayış düşünce ve sanat varlıklarının topu, ekinç.** (Okyanus, Cilt 2)

Dikkatle incelersek iki alt tanımlama görürüz. Bilgi ve deney birikimi nesneler ve ürünler. Ancak günümüz gerçeği; egemen ideolojinin bu her iki alt tanımda burjuva sınıf imtiyazı olarak gördüğünü ortaya koyuyor. Kendi devinimini sürdürmek için tanımlamaları yeniden üretip sunar. Yaşadığımız topraklar üzerinde kültürün yorumlanışına bakarsak, çok geniş bir sentezleme çabasıyla karşılaşırız. Anadolu topraklarında yaşamış halkların gözardı edildiği, kökleri Ortaasya'ya dayanan Türk-İslam sentezini görürüz. Türk-İslam kültürü fanatizmi yaygınlaştırılmaya çalışılarak-sahip çıkılması, korunması gereken -bir anlamda namus borcu sayılankardeşlik, birlik, bütünlük söylemlerine dayandırılmıştır. Sistem, sürekliliğinin devamı olarak gördüğü üretim koşullarını, yeniden üreten bir anlayışla köklenmesini sağlamaktadır. Türk-İslam sentezi ahtopottur. Yaşamın tüm dinamikleri üzerine kol-kanat(?) germe uğraşındadır. Dil, inanç, soy birliği dayatmalarıyla kendine benzetme çabalarını yoğunlaştırmıştır. Türk Tiyatrosu, Türk El Sanatları, Türk Halk Dansları, Türk Halk Müziği.

Oysa, **"kültürü her şeyden önce tarihsel eylemin bir biçimi onu genelleştiren ve süreklilik kazanmasını sağlayan bir ilişkiler bütünü olarak düşünmek gerekir."**(1) Bu bakış doğrudur. Kültürün sınıf mücadelesinin içeriğinde yer aldığından söz etmek olacaktır.

Günümüz insanı, öğretilmiş insandır. Belli düşünce sistemi ve yaşayış düzenine sıkıştırılıp, onurlu yaşama ve sorumluluk duygusu köklerinden kopmuştur, koparılmıştır. Bu kopukluğu sistemin kendi içinde aramak gerekir. Günümüzde propaganda egemen ideolojinin tekelci anlayışına teslim edilmiştir. Teşhir etme yerine... susma, başkaldırı yerine... sinme... eylemsizliğin eylemi olmuştur. Sistem, insanları muhalif bilgi/haber kaynaklarından mahrum bırakmaya çalışmaktadır. Bunun tek karşıtı, eleştirel düşünceyi bilimsel araştırıcılıkla destekleyen bireylerin örgütlülüğüdür. "Ben ne yapabilirim ki?", "Elimden bir şey gelmez ki" söylemlerinin yaygın kullanımı ve inanışı gözönüne alındığında sistemin, insanları ben merkezci bir anlayışa yönlendirdiği gerçeği gözardı edilemez. Temel eleştirimiz, korkaklığın ürettiği pasifizme endekslenmiş insanların, tek ve mutlak gerçek olarak buna sığınmasıdır. Varolmanın, sistemle örtüşmenin kaçınılmazlık varsayımına dönmesi bundandır. Ya da yok olmanın dayanılmaz hafifliği ile sisteme eklemlemesidir. Egemen ideoloji toplumsal muhalefetin karşısında kesin tavrını almıştır. Bilinen "üç maymun" en iyi örnek olarak sunulmuştur. Duyma, görme, konuşma... buna gerekte yok. Senin adına düşünüyor, öğreniyor, öğretiyorum. Senin yapacağın tek ve en iyi şey seyredip, alkışlamaktır. **"Alkışlayan sorumludur."** (Cengiz Gündoğdu)

Sınıf mücadelesinde kültür, **"maddi hayatın üretimi ve yeniden üretimi sürecinde kendini değiştirme faaliyetinin çeşitli alanlarını birleştiren genel bir ilişki ve etkileşme düzeyi olarak kendini gösterir."**(2) Bu düşüncenin dışına çıkıldığında ise günlük yaşamın yeniden üretimi, kapitalist üretim ilişkileri içinde sığıntılanır. İnsanın üretimle değiştirici-dönüştürücü yanını elinden alır. Bu diyalektik düşünmenin reddidir. Bu kültürün yabancılaştırılması, kültürün yaşamdan koparılmasıdır. Sistem işinin ehlidir. Ehlileştirilmiş insanlar ister. Eşitsiz gelişimin doğal algılanmasını, Türk-İslam sentezinde kadercilikle koşutlar. Sonuçta, kültürel eşitsizlik insansızlaşmaya yol açar. Bu gerçeği göremez ya da görmekten kaçınırsak, üretim ilişkileri arasındaki çelişmenin sıradan bir durum olduğunu göstermeye çalışan egemen ideolojinin, milliyetçi kültür pompası ile düşünsel hastalıklarına koşut bir yola gireriz.

Daha onurlu ve daha iyi yaşamak için üreten, üretmek için düşünen, düşünmek için sorgulayan olmak gerekir. Bu zorunluluktur. Sistemin kurşun askerleri hiç düşündünüz mü? **"kaç kişi sizin alkışlarınızla güzel yaşama umudunuzu yerlebir etti."** (C. Gündoğdu)

Er ya da geç, sisteme eklemli yaşayanlar bu gerçeği öğreneceklerdir.

YAŞAMA YENİLMEYEN, YAŞAMI YENİLER.

KAYNAKÇA
(I) Çubukçu Aydın KÜLTÜR VE POLİTİKA Syf.22
(Evrensel, Kültür Yay.)
(2) Aynı eser Syf.23

Sevgi Yolu Palmiyealtı Sohbetleri

Bülent HABORA

"Tansiyon... yüksek tansiyon var sizde. Sinirlenmeyeceksiniz. Sizi sinirlendiren bir olayda bulunduğunuz yeri derhal terkedeceksiniz."

Cengiz Gündoğdu'nun Yıldız Güncesi (Ağustos, 1994) böyle bitiyordu, İnsancıl'da.

Sinirlenmeyecekmiş. Sinirlendiren bir olay olursaymış da, o yeri terkedecekmiş.

Belki de haklı hekim. Çünkü bende de, sanırım yüksek tansiyon var, belki de bu yüzden, **"sinirlendiren olaylar"**ın gittikçe artması yüzünden kaçtım İstanbul'dan.

Tâ İzmir'e dek sürdü yolum.

"Megakent" diyorlar İstanbul'a. Gel de sinirlenme. Neresi **"Megakent"?** Basbayağı bir köy...

Kentlerde doğrudürüst trafik vardır. İnsanlar birtakım kurallara uyarlar. Örneğin, kırmızıda dururlar, yeşilde geçerler. Köylerde ise, trafik lâmbaları falan olmadığı için, gelişigüzel yürür insanlarımız.

İstanbul'da da gelişigüzel yürüyor, otomobil kullanıyor İstanbul köylüleri; trafik lâmbaları ha var, ha yok.

Sinirlenmeyecekmiş, bu sözüm ona megakentte. Tam tuvalete giriyorsun, bilmem nereni yıkayacaksın, sular kesiliyor. Öte yanda, Belediye Başkanlığı koltuğunda oturan zat-ı muhterem, duayla İstanbul'un su sorununu çözmek için varyete atraksiyonlarına girişiyor. Sonuç? Allah bile takmıyor, **"Yağmur duacıları"**nın iki takla-üç bakla şovlarını.

Sinirlenmeyecekmiş... Hiç unutmuyorum, 13 Kasım 1992 Cuma günü, sabah saat on sıralarında, Eminönü'ndeydim. Ertesi gün Tüyap'ta imzam vardı, akşam da İzmir'e iltica edecektik ailecek, oğlum hariç... Adamın biri koluma yapıştı, "Ağabey gel, turşu suyu iç," diye. Herif, turşucu. Demek yürürken, gözüm takılmış, kavanozlarına. Adam bana kakalamak istiyor, sabahın saat onunda. Gel de sinirlenme... İçimden Adana'lıca sövdüm, yürüyüp, gittim.

Sinirlenmeyecekmiş... Ağustos'un başında, birkaç günlüğüne İstanbul'a geldim. 1972'lerde Paris'e gittiğimde, bir hafta sonra, "İstanbul'un çöpünü bile özlüyorum," diyen ben, şu anda yüzde 2.5'larda kalan gerçek İstanbul'lu ben, İstanbul'dan iğrendim. İğrenişim doruk noktalarına çıkarken, İzmir'i özledim. İstanbul'un çöpünü bile özleyen ben, tam 22 yıl sonra, İstanbul'dan iğreniyordum.

Sinirlenmeyecekmiş... Konsolosluk önündeki polisler bile, onların hiçbir suçu olmadığı halde, sinirlendiriyor beni. İşgal altındaki İstanbul'la ilgili fotoğraflara bir bakın. İşgal güçlerinin tek bir askeri, polisi bile, silahlarını halk'a doğru yöneltmiyor. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki İstanbul polisi, silahlarını halk'a çevirmiş durumda. Gel de sinirlenme...

Sinirlenmeyecekmiş... Gazetelere bakıyorum. Biri bilmem neresini yırtıyor, "Ben 155 otomobil veriyorum," diye. Öteki altta kalır mı, o da yırtıyor, "Ben 200 otomobil veriyorum." Basın değil, otomobil galerisi... Haaa, satışlar artıyor mu? 1975'te 3.5 milyon gazete satılırken, 1983'te 2 milyon 800 bin ve bugün en fazla 2.5 milyon satıyor gazeteler, hem de kuponla.

Sinirlenmeyecekmiş... Aslan Kenan'ın silah zoruyla yönetimi ele geçirdiği yıllarda bir Anayasa yapıldı, Türkiye'de. Evet, şimdi önüne gelen, **"Ayşanımın paspası"** gibi çiğniyor bu Anayasa'yı ya, boşverin... Bu Anayasa'da, eğitimin parasız olduğu yazılı. Ama asil ve necip milli eğitimciler, gayriresmi alınan haracı, resmileştirip, **"Resmi haraç"**a dönüştürmüşler. Parası olanlardan elli binle yüzbin lira arasında para toplanacakmış, her ay, öğrencilerden. Bu arada okullar da işporta malı gibi satışa çıkmış. Gel de sinirlenme... Milli eğitimi iyi yönetmek istiyorsanız, kapatın okulları. Rahat yaşamak için okul bitirmeye gerek yok. Zaten okul bitirenler ya dışarı kaçıyor ya da zındana giriyor.

Sinirlenmeyecekmiş... Fırsat bu fırsat diye, türbanlılar doldurmuş İstanbul sokaklarını. Açık söyleyeyim, ben türbanlılara karşı değilim. Ne kadar çirkin, kaknem kadın falan varsa, türban değil, çarşaf altına bile girebilirler. Onları yürekten destekliyorum. Neyse... İstanbul'da sakallı, urub sarıklı birtakım tipler de dolaşıyor. Bunlar gerçek müslüman falan değil, sadece şovmen. Faiz alan, Bosna garibanları için toplanan paraları cukkalayan partinin adamları... Kasım kasım kasılarak dolaşıyorlar ortada. Üstüne üstlük, buram buram yağlılar. Sanki yağ fabrikalarındaki kazanlara düşmüşler gibi.

Açıkcası pis mi, pisler. Bir zamanlar Sarıyer'lerdeki, şuralardaki, buralardaki **"Turist Araplar"**ı bir gözönüne getirin. Suudi'ler, İran'lılar, Pakistan'lılar, Suriye'liler ve diğerleri... Onlar ne denli sevimliyse, bunlar da o denli sevimli...

Sinirlenmeyecekmiş... Oğlum'la, Levent'teki Akmerkez'de bulunan bir sinemaya gittik. Salona girdik. Önümüzde iki kızla bir oğlan oturuyordu. Oğlan, el telefonunu çıkardı, evine, babasına telefon etti. "Babacığım, şimdi sinemadayız," falan dedi. Sonra sırasıyla kızlar konuştu. Belli ki yarım saat, bir saat önce evden çıkmışlar ve sevgili babişkolarıyla konuşuyorlar. Gel de sinirlenme...

Sinirlenmeyecekmiş... Sabaha karşı saat dört. Birden canhıraş bir alarmla uyanıyorum. Kapının önündeki bir arabanın alarmı durmaksızın çalıyor. Kalktım, baktım, arabayı kimse kurcalamıyor. Ama alarm çalıyor. Tam kırkbeş dakika çaldı. Arabanın sahibi inek de yok ortalıkta. Sonra polis geldi, şurasını, burasını kurcaladı arabanın ve alarm sustu. Araba sahibi inek hâlâ yok. Arabaya şöyle bir dokun, alarm çalar ve sahibi ortalıkta gözükmezse, götür arabayı. Herhalde akıllı hırsızlar, böyle aptalların arabasını çalıyordur... Neyse, alarm sona erdi... Arkasından sabah ezanı başladı. Çirkin sesli bir müezzinin okuduğu ezan biter, bitmez, ikinci ezan başladı. O bitti, üçüncüsü başladı. Yani, üç adet sabah ezanı. Adamlar rahat, yattığı yerden teybi açıyor, ezanı patlatıyor. Galiba İslamiyet'ten soğutmak gibi gizli bir görevi var, bizim dinci tayfanın... Evet, gel de sinirlenme...

Sinirlenmeyecekmiş... Bir ünlümüz, "Ve Tansu Çiller'le mukayese edildiği zaman, Mehmet Âkif elbette solcudur," demiş. Bu mantıktan yola çıkarak, "Hitler'le karşılaştırıldığında, Kenan Evren de elbette Marksist, Leninist ve hatta Mao'cudur," diyebiliriz. **"Marksist, Leninist ve hatta Mao'cu Kenan Evren"**i şöyle bir gözönüne getirin ve ondan sonra da gelin sinirlenmeyin...

Sinirlenmeyecekmiş... Fanatik taraftarların spor magazinciliği yaparken politik şaklabanlığa soyunmalarına ya da ne idüğü belirsiz dönme solcuların düzeylerini düşünmeden **"Her konuda, herşeyi bilen ve hiç yanılmayan"** hokkabazlığıyla yazar gibi ortaya çıkmalarına, gel de sinirlenme...

Sinirlenmeyecekmiş... Şehirlerarası otobüsleri düşünüyorum. En ünlü firmalarda bile, **"Kadın yanı"** ya da **"Erkek yanı"** diye ayrımlar var. Nedense, **"Dönme yanı"** diye birşey yok. Eskiden sosyalizm uğruna takla üstüne takla atan ve şimdi de zengin sofralarındaki meze artıklarını yemek için birbirlerini çiğneyen yazarcıklar otobüse binerse, n'olacak?... Bir Belediye Başkanı, "Tükürürüm böyle sanatın içine," deyip, uhrevi düzeyini tüm dünyaya reklam ediyor... Medya, **"Güzel, sarışın"**ın yerine geçirmek için, **"Yakışıklı, genç"**i pompaladıkça, pompalıyor... Ayı postu modernist yapıtlar baştacı ediliyor... Fenerbahçe, üç takımın katıldığı bir özel kupayı aldığı için, yer yerinden oynuyor... Gel de sinirlenme...

Ama, devede kulak da olsa, hatta kulak tüyü de olsa, güzel şeyler de oluyor. Örneğin, Nadiye R. Çobanoğlu'nun nefis çevirisiyle, Jacobo Arenas'ın **"Kolombiya Halk Gerillası"** (Yar Yayınları, Ağustos, 1994) kitabı yayınlanıyor. Örneğin, **"Yaşayan Tiyatro/ Newroz"** (Can Şenliği Yayınları, Ocak, 1994) gün ışığına çıkıyor. Devletten yardım almayan, arkasını özel sektöre dayamayan iki genç yıllardır bir savaşımın içindeler. Sanırım ekmek, su ve tiyatro, onların yaşamı. Bundan bir yıl kadar önce, üç kısa oyunlarını görmüştüm, İzmir'de. Bir avuç genç, ödenekli-destekli tiyatro dünyasında yapılabileceklerin en güzelini, en onurlusunu yapıyorlardı. Elimdeki kitap da, o gün izlediğim "Newroz" adlı oyun ve onunla ilgili her çeşit bilginin yer aldığı bir yapıt.

NÂZIM ACISI

I.
Sözümü anımsadınız
ve unuttunuz
dağların uçurumlarını unuttuğu
kadar çabuk

II.
Neyi engelleyebilir
şairin sınırsızlığı
akan zaman
tarih
uslu olabilir mi
o çocuk

III.
Kaç kadın ihanet edebilir
şaire
kaç çocuk.

Nihat ATEŞ

Bir an için "Sinirlenme" olayından kurtuluyor insan. Sonra aynı çukura giriyor.

Sinirlenmemesi gerekmiş Cengiz Gündoğdu'nun. Şu birkaç gün içinde, açık söyleyeyim, Cengiz Gündoğdu'nun adına çok üzüldüm. Çünkü ben, üç-beş gün içinde, **"Sinirlenmenin doruk noktası"**na ulaştım. Kendisi günler, haftalar, aylar, yıllar boyu İstanbul'da yaşayacak, özürlü köylüler arasında. Belki o da bir gün, "Yetti be," deyip, kaçar İstanbul'dan.

İzmir'e dönmekten mutluyum.

Sevgi Yolu'na da... Çamlık'a da...

Çamlık'ta, tüm dostlarının kızdırmaktan zevk aldığı "Güleryüzlü Fenerbahçe'li" adaşım Bülent Beyi özlemişim.

Ya da Sevgi Yolu'ndaki, "Patlıcan" dense bile, lâfı dönüp, dolaştırıp Beşiktaş'a getiren Ceyhan'ın içtenliğini, sevimliliğini... Üstelik ben Galatasaray'lıyım.

Sevgi Yolu'na yeni arkadaşlar da gelmiş. Örneğin, pirinç üzerine isim yazan Gürsel Söyler. Uzunlu, kısalı tüm isimleri yazabiliyor, küçücük bir pirinç tanesine. Biraz da dalga geçmek niyetiyle, "Kahramanmaraş'lı Abdullah, diye de yazabilir misin?" dedim. Yazdı...

Kırk pirinç tanesinin, kırkının da üzerine **"Akıl"** diye yazdırıp, dönme solculara, sanat ve kültür düşmanlarına yutturabilsek, ne bileyim, belki akıllanırlar...

Neyse, İzmir'e dönmekten mutluyum.

'Yasak Meyveye Uzanmak' Cüretinin Şiiri

Temel DEMİRER

Fatma yolladı, **Alaattin Badır**'ın 'Yasak Meyveye Uzanmak'ını, **"okumanı istedim"** notunu düşerek. Vardiya sonrasının yorgunluğuyla posta kutumu açtığımda; **Alaattin**'in, Sağmalcılar'dan Paris'e ulaşan dizeleriyle birlikteydik o akşam, gecenin geç saatlerine kadar. Diyebilirim ki, el kapılarının o uzun gecesini, **Alaattin**'in dizeleriyle şafağa bağladık...

'Yasak Meyveye Uzanmak' cüretiyle yaşayan **Alaattin,** dizeleriyle güzel bir iş yapmış. **"Benim adım umut"** demiş...

Alaattin'in kitabı okunmalı. Okusun diye verdiğim, kendisini sanat "mesleği"nin "otorite"lerinden biri addeden (ismi lazım değil!) kişinin tepkisi; **"böyle şiir olmaz..."** yargısında ifadesini buldu...

Şairliği "meslek" olarak algılayan, kendinden menkul "ayrıcalık" ilân eden "otorite"ye, o an verdiğim yanıt; belki çok naif bulunsa da, **"böyle şiir işte"** oldu...

Şairliği "meslek" ve "ayrıcalık" olarak algılıyanlara inat, **Alaattin**'in ki **"böyle şiir işte"...** Şiirleriyle **İsmet Özel**'leri önemseyen; **Nazım Hikmet'lere "ah, şiirine daha az ideoloji katsaydı ne kadar da iyi olurdu"** diyen; şairlik konusunda 'burnundan kıl aldırmayan'ların, **"olmaz"** dediği standartlarını allak bullak eden; **"böyle bir şiir" Alaattin**'in ki...

Kaçınız **Alaattin**'in şiirlerini okudunuz? Bu soruya, çok az sayıda insanın olumlu yanıt vereceğini bilmek, kehanet olmasa gerek. Ama unutulmasın, **Alaattin**'in şiirleri yaşanmış, yazılmış ve yayınlanmıştır. **Alaattin**'in şiirleri şimdi okunmayı beklemektedir. Ama, sanat "otorite"lerinin takıldığı entel barlarında değil tabii...

Bana, **Alaattin**'in kitabını yolladığı için **Fatma**'ya teşekkür etmeliyim... Tekrarlayayım: **Alaattin**'in şiirleri okunmalıdır. Dizelerin kimileri, belki **"oturmamış", "olgunlaşmaya muhtaç"** nitelenebilir. Bu mümkündür. Ancak, *"şairlik mesleği"ne, şairliğin "mesleğe" dönüştürülmesine muhalif biri olarak; şairliğin bir "meslek" olmaktan kurtarıldığı ya da herkesin şair olup; şairlere gereksinim kalmayan dünyadan yana olmaklığımla; böyle bir dünyanın yaratılması kavgasını veren* **Alaattin***'in dizelerindeki kimi "kusur"ların, kadı kızında da olduğunu' düşünüp, gerzek "otorite"ler gibi abartıyorum.*

Alaattin'in şiirlerini; **Yaşhatak Aslan**'ın kitabın "sonsöz"ündeki görüşlerini paylaşmaklığımla, ağız tadıyla okudum...

'Yasak Meyveye Uzanmak'a yazdığı "sonsöz"de, **"şiir"** diyor **Yaşhatak Aslan; "çocuktur, çiçektir, aşktır, yalnızlıktır, terkedilmişliktir, sevilen ama elle tutulamayan sevgilidir, duygu seli direniş coşkusudur,** (...) **çığlıktır, nefrettir, aşktır, ölçüsüzce sevmektir..."**

Kanımca da, **Alaattin**'in şiiri budur, böyledir...

Alaattin *şiirinde yaşadığını, uğruna dövüştüğünü ve özlediğini yazmıştır.* ***Alaattin****'in yazdıkları, ıssız odalardaki sanrıların, engel barlarındaki alkol banyolarının ürünü değil. Aksine, serpilip gelişen yaşamın yenilgilerine tanık/taraf olan, ama teslim alınamayan bir vazgeçmeyişin sevda ve kavgaya mündemiç şiirleri...*

'Yasak Meyveye Uzanmak'taki başkaldıran/dövüşen duyarlılık; sevgiyi gergef gergef işleyen son saat işçilerinin sabrı, umudu ve direngenliğiyle örülmüştür. Bunun için de, **Alaattin**'in şiirinin işlevselliği, **Nazım Hikmet**'in şiirine yüklediği misyonun olgunluk düzeyini tutturmuştur...

"Sıska öküzün yanına koşulup şiirlerimiz
toprağı sürebilmeli
Pirinç tarlalarında bataklığa girebilmeli
dizlerine kadar
Bütün soruları sorabilmeli
Bütün ışıkları derebilmeli
Yol başlarında durabilmeli
kilometre taşları gibi şiirlerimiz
Yaklaşan düşmanı herkesten önce görebilmeli
Cangılda tamtamlara vurabilmeli
Ve yeryüzünde tek esir yurt, tek esir insan
Gökyüzünde atomlu tek bulut kalmayıncaya
kadar
Malı mülkü, aklı fikri, canı neyi varsa
verebilmeli
büyük hürriyet şiirlerimiz."

Alaattin, "büyük hürriyet"*in şiirlerini yazar,***"büyük hürriyet"** *için yaşar. Bunun için, yıllardır*

tel örgülerin ardına kapatılmış ve maltada yüzbinlerce kilometre volta atmıştır...

Ancak **Alaattin,** hâlâ **"benim adım umut"** demekte ve vazgeçmemektedir. Kimileri, **Alaattin**'in vazgeçmeyen şiirini, **"estetik kaygıları olmayan slogancı/ devrimci şiir"** olarak **"nitelemeye"** (!) kalkışabilir...

Hayır "cici" baylar, bayanlar!.. Seviyesiz "elveda" zihniyetinizin karalamaları karşısında sessiz kalınamaz. *Ethik ve estetik alanda, insan olmanın ve insan kalmanın, artık sadece devrimcilikle ve başkaldırmakla özdeşleştiği dünyamızın, maruz bırakıldığı çürüme ve geleceksizleştirilme kaosunda; insan olmanın ve insan kalmanın haykırışları, "slogan" nitelenemez...*

Devrimci şiir, **"düşmanı herkesten önce gören"** *duyarlılığı ile, düşman karşısında saldırı konumlu bir "savunma" hattıdır. İnsan(lık)ın yokedilme kastına karşı kurulmuş bir barikattır...* **Alaattin,** bir kavga adamıdır, içeridedir, büyük hürriyetin şairidir... Sonra, **Alaattin**'in şiiri; insanın, sevdanın, kavganın ve yanıtı net olan güzelin şiiridir...

Burada yeri gelmişken, bir parantez açıp, **"sanat güzeli yaratmaktır"** diyen, sanat "otorite"lerinin tanımına; güzelin ne olduğuna yanıt veremedikleri için, katılmadığımı da belirtmeliyim...

Sahi; şu "otorite" geçinen; Bankaların, Holdinglerin, Belediyelerin ve Kültür Bakanlığı'nın kültür fonlarından "sus payını" alanlar için, güzel nedir?.. ABD dolarının, "göz kamaştıran" yeşilliği mi?..

Açıkca söylüyorum: Egemen boyunduruğun icra-ı sanatlarına izin verdiği kapsamda, sanatla iştigal eden; "otorite" olduklarını savlamaktan başka bir işe yaramayan ya da egemen boyunduruğun sanat danışmanlığı konumlarıyla, **Celal Bayar**'lık misyonunu üstlenen olanların; barikatın emek ve özgürlük yüzündeki bizim şiirimize, şairlerimize söyleyebilecek hiçbir sözleri yoktur...

Yabancılaşmanın girdaplarına dalmış, değişmeye/ değiştirmeye uzak duran "meslek" erbabı "otorite"ler; şairlerimizi, şiirimizi bize bırakın... Kirli ellerinizi, onların üstünden çekin... Gölge etmeyin, ne ***Alaattin****'in ne de diğer arkadaşlarımızın sizlerden beklediği başka bir "insan" yok ve olamaz da...*

Sanatta Star Sistemi'nizin yükselen değersizlikler bataklığında; şairlik "mesleği" adına "güzel" söz söylemeniz, "imgeleri"niz, "betimleme"leriniz ya da vesaire-nin "esin perisini", küf kokan izbelerde bekleyen asalak aylaklığınızla siz; bizim şairlerimizi ve şiirlerimizi anlayamazsınız... *Çünkü sizin, belinde tabancasıyla geceleri gündüzleri bağlamak sevdasıyla yaşayan ve 'vur emri'yle aranan; belki de bir gün 'yargısız infaza' muhatap olacak, tel örgülerin ardına kapatılacak firari başkaldıran sevdalarınız olmadı hiç...* Siz, siz "cici" baylar, bayanlar; sevdiği için duraksamadan canını verecek olan sevdalı bir kavgacının; uğruna dövüştüğü aydınlar için sevdiklerini, nasıl da onulmaz acılar içinde olsa da "feda" ettiklerini anlayamazsınız...

Sizler, duygu ve düşünceleri nasır bağlamış, çağımızın kara vicdanları; siz nasıl olurda **Alaattin**'in ve diğer arkadaşlarımızın şiirlerini anlayabilirsiniz?...

"Feride"... diyor bir şiirinde **Alaattin;** ne anlatır size **"Feride"?..** Kaçınızın yaşamında **"Feride"** oldu?.. **"Feride"**yi de, **Alaattin** hiç görmedim, "tanımadım" Ama, **"Feride"**yi bilirim. **"Feride"** benim için, Eylül karanlıklarının sarsıntıları arasında "Bir Giden"dir, "Ahte vefasız Ela gözler"dir...

Malum hikayeyi yaşamayanlar, **Alaattin**'in dizelerinde **"anlatılan senin hikayendir"** sonucunu çıkaramayanlar; "Yasak Meyveye Uzanmak'ı okumayın!.. Çünkü, size ait olmayan kavgalı sevda dizeleri size "slogancılık" gibi gelecektir...

IRMAKLAR BİLİR

erken uyanmış bademin çiçekleri
ayaz vurgunu, ertelenmiş çağlası
zamanlamayı en iyi ırmaklar bilir
donsa da altan alta akışı vardır
atardamardır o zamanla yarışta

ses alır rüzgârla, ses üretir hazla
çok sesli ezgiyi en iyi ormanlar verir
bozkırdaki tek ağacın direnci hesapta
az yaşasa uz yaşasa da birgün tükenir
o yarışta: eğer, tohum tohum çoğalmazsa

güz mutlaka gelir, suları etkilemez
zekâ yangınları, doğal yangınların karşıtı
nice oyumdan nice oyuma bu süresiz koşu
öznesi insan olan tüm olgular üzre
yaşamın değerini en çok zorlananlar bilir

hız alır şiirle, ses üretir yılgısız
sözün cevherini uğrunda yorulan bilir
yüreğin örsünde dövülmüş o şiirler ki
imgesel alaşımlı mekanik gerilimlidir
o şiirler ki kuşatır karanlığı alesta

Arif MADANOĞLU

Diyeceklerimi daha fazla uzatmadan toparlamalıyım...

Kavgalı sevdalı insanı anlamak, anlatmak; ona direnç vermek: **Alaattin,** *dizelerinde bunu deniyor. Sevinç, öfke, özlemleriyle (nesli tüketilmek istenen!) başkaldıran insanlara ayna tutuyor. Hem de tel örgülerin ardında... Hem de, zamanında Tariş'te barikatlara çıkan, şimdi Botan'da olan insan olmak duyarlılığıyla...*

Bu aynada kendinizi seyrediniz... Çünkü, **Alaattin, "ve ben şairim/ namus işçisiyim yani/ yürek işçisi..."** *(A. Arif) diyen devrimci şiir okulunun başarılı bir öğrencisidir; daha da ustalaşacak olan "çırağı"dır...*

Alaattin*'in şiiri, duyguların dahi metalaştırıldığı, "tüketiyorum öyleyse varım" barbarlığının kokuşmuş dünyasına karşı, sevdalı kavgalı "son insan"ların başkaldırı dizeleridir...*

Eline, diline, kalemine, kavgana, sevdana sağlık **Alaattin;** ne iyi ettinde "böylesine" şiirler yazdın...

MEŞALEYİ GELECEĞE TAŞIYAN KADIN

Bir kadın pencere kenarına oturmuş
düşünüyor
bir gözü sokağa bakıyor
camlar sımsıkı kapalı
rüzgarın uğultusunu duymuyor
ağaçları tanımıyor
yaprakları bilmiyor
sessizce yaşamayı seyrediyor

insanlar gelip geçiyor
çiçekler açıyor
yağmurlar yağıyor
kar yolları kapatıyor
kurtlar uluyor
aslanlar parçalıyor

kadın bir anlam veremiyor
yaşam neden böylesine acımasız
sokakları ürkütücü buluyor

Bir kadın pencere kenarına oturmuş
düşünüyor
öteki gözü evine bakıyor
yerlere atılmış gazeteler
koltuklara fırlatılmış giysiler
mutfakta bulaşıklar
pişirilmesi gereken yemekler
herkes ondan bir şeyler bekliyor
amca hala teyze dayı anne baba
koca ve çocuklar
kadın birilerinin gereksinimlerini karşılarken
kendini unutmuş
kim olduğunu bilmiyor
kaybolduğunu anlıyor
evini ürkütücü buluyor

Kadın bakışlarını içine çevirdi
hüzünlerine dokundu
sessizliği dinledi
acılarına bir ad buldu
birdenbire anladı
o yoktu sokakta
kaynayan kazanın kıyısında
ateşe odun atan elleri yoktu
o yoktu evinde
eylediğiyle düşlediği birbiriyle çatışan
iki düşman
onu hırpalıyorlardı durmadan

Kadın bir seçim yapması gerektiğini anladı
eylemi düşlediği değilse
düşlerini eyleyecekti
seyretmeyi bıraktı
sokağa çıktı
sönmeye yüz tutmuş ateşi canlandırdı
meşaleyi geleceğe taşıyor şimdi.

Berrin TAŞ

İnsanı nasıl... ne biçimde yanıltırlar... insan bu yanılgıyla nasıl yaşar sahte gerçeklikte... insan, sistemin sahte gerçekliğinden nasıl korunur... sistemin dışında sahici bir hayatı nasıl kurabilir... hangi yöntemle insan, insanlaşma sürecine katılabilir... güzel bir dünyayı kurabilecek insan olabilir.

Yazar Kaan Arslanoğlu, **YANILMANIN GERÇEKLİĞİ** adlı eserinde bu sorunları irdeliyor... sistemi, ilk kez insani bakış açısıyla ince dokularına kadar ayrıştırıyor.

İNSANCIL YAYINLARINDA... YAKINDA...

"Ömer Faruk Toprak'ı" Tuz ve Ekmek'te Anmak

Güngör GENÇAY

Gerek romanı sağlıklı olarak çözümleyebilmek, gerekse kahramanların durum ve ilişkilerini yerli yerine koyabilmek için, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki yıllara dikkatli bakmak gerekir. Çünkü, roman o yılların siyasal ve sosyal konumuyla sıkı sıkıya ilişkilidir.

2. Dünya Savaşı ve Sonraki Yılların Kalın Çizgilerle belirlenmiş Konumu

Bilindiği gibi ülke, C.H.P.'nin egemen olduğu tek partili bir dönemi yaşamaktadır. Birisine kötülük etmek istiyorsanız "bu komünisttir" demeniz yeterli. Çünkü günyüzüne çıkarılamamış her olayın içinde ya da ardında komünist parmağı aranmaktadır. Üstesinden gelinemeyen her olay, 'komünistlerin işi' olarak sonuca bağlanmaktadır.

İşaret konmuş kişiler, hemen tutuklanıp götürülüyor, çeşitli sorgu ve işkencelere uğratılıyorlardı. Buna, bir anlamda aydın insanları yoketme ve sindirme girişimi de diyebiliriz.

C.H.P. yönetimi açıkca taraf olmasa da nazi Almanya'sını desteklemektedir. Bu olgu, yönetim tarafından, nazi dünya görüşüne sıcak bakıldığının da bir göstergesidir. Uygulamalar, bunu net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Roman Kahramanı Sabahattin'in arkadaşı olan Ali Turgut, o günleri: "gazeteler, o yıllarda C.H.P.li yönetimin, kadife eldiven içinde demir yumruk sakladığını bilirlerdi. Yayın organları, ölçüyü kaçırmazdı pek. Basın, birbiriyle kavgaya düşerse, o zaman ipin ucu kaçardı. Bunlar ise çok kez kişisel saldırı niteliğinde olurdu. Çok kez fikirden uzaklaşılır, küfüre dönüşürdü iş."

Aslında gazeteler ikiye ayrılmıştı. Mihver; Nazi Faşist birliğini gösteren Alman, İtalyan, Japon güçlerini biraraya getiriyordu. Öbür yanda ise, Anglo-saksonlarla birleşen Sovyet Rusya vardı. Türk Hükümeti, Anglo-sakson tarafına kağıt üzerinde bağlı idi. Basının büyük çoğunluğu ve o dönemin iki dışişleri bakanı, nazilerle dostluk kurmuş ve içli-dışlı olmuşlardı. Başka bir görüşe göre, iki tarafı da idare ediyorlardı.

O yıllarda batıyı dört elle tutan, Sovyet Rusya'ya uzaktan uzağa sevgi besleyen 'Tan Gazetesi' vardı yalnız. Gazete, batı kaynaklarının verdiği haberleri değerlendiriyor, bu nedenle baştaki yöneticileri kızdırıyordu. İkinci Dünya Savaşı sona ermişti ama, her ülkede duman tütüyordu daha. Hiçbir yerde yaralar sarılmamıştı. San Fransisco'da alınan karar gereğince, bazı geri ülkeler demokrasi denemesinin ilk evresine girmişti. Türkiye'miz, savaş görmemiş olduğu hade, yoksul bir ülke olarak kalmaktan kurtulamamıştı. Hatta tutucu yönetimler, daha da fakir bırakmıştı ülkeyi. Yoksulluğun yanında ağır siyasal baskı koşulları gevşeyeceğine, gittikçe artıyordu. Böylece demokrasi denemelerine girişildi. Başkalarına muhalefet partisi kurma izni verilmediğinden, C.H.P. içinden çıkan birkaç kişi, bu görevi yüklendiler. İlk kuruluş anında C.H.P. ye ne kadar karşı çıkmak isteyen varsa, D.P. onlarla işbirliğgi yapmakta sakınca görmedi. Bu işbirliğinde, D.P. tarafında içtenlik yoktu. Muhalefet birikimini, kendi işlerine geldiği gibi kullanmak istiyorlardı. Diledikleri yere kadar beraber yürüyecek, sonra onlara tekmeyi atacaklardı.

4 Aralık 1945 sabahı, üniversitede sağcı öğrenciler, verilen işaret üzerine, günlerdir gizlice yaptıkları hazırlığı açığa vurmuşlar, Beyazıt'ta toplanıp (Komünizmi Tel'in) yürüyüşüne geçmişlerdi. C.H.P.nin verdiği işaret belliydi, hedf gösterilmişti. Tan Basımevi paramparça edilecekti. 'Görüşler' dergisinin yaptığı, o zamana göre sert eleştiriler taşlarla, sopalarla, demir çubuklarla yok edilecekti. Bu tertibin içinde, görevli sivil memurları gördüklerini tanıklar söyleyip durdular." biçiminde görüntülemektedir.

Demokrat Parti döneminde de "Komünizm Sorunu" hedef olmadaki yerini, yine en başta sürdürmüştür. Bu dönemin en önemli oyallarından birisi, Hasan Ali Yücel'in komünistlikle suçlanmasıdır. Yücel, kendisini suçlayan D.P.li Kenan Öner'i muhakemeye vermiş ve gürültülü bir biçimde süren bu olay, siyasi tarihimize "Yücel-Öner Davası" olarak geçmiştir.

Komünist, başka bir deyişle aydın avı, darbe zamanlarında tüm ağırlığıyla, diğer zamanlarda da biraz hafifleyerek günümüze kadar etkinliğini sürdürmüştür.

Konu

Romanın kahramanı olan Sabahattin, üç ve karısı Ayşe bir yıllık öğretmen olup, henüz bir yıllık evlidirler.

Sabahattin polisten kaçar, fakat suçunun ne olduğunu bilmez. Bir zamanlar dergi çıkarmış olduğundan aydın olduğu kanıtlanmıştır. İşte, gerçekte ülkesini seven bir aydın olmaktır suçu. Otuz dokuz gün kaçak olarak dolaşır. Bir gece yarısı evden çıktıktan hemen sonra, kendisini gözetleyen sivil polisler tarafından yakalanır. Bir süre hücrede hapis yattıktan sonra çıkar. Yeniden öğretmenliğe başlamak için bakanlığa dilekçe yazar. Ancak uzun bir beklemeden sonra yanıt gelmediğini görünce, Ankara'ya gidip işini takip etmeye karar verir. Bir hafta orada kalır. Sonuç alamaz. Döneceği

gün, özellikle büyük kentlerde tutuklamaların başladığını öğrenir. Tan olayı gerçekleşmiştir. İstanbul'a döndüğünde, kendisinin de tutuklanacağını anlayarak yine saklanmaya başlar. Arkadaşlarının, öğretmeninin, çok uzun aralarla, polisi atlatabildiği zaman da kendi evinde kalır.

Gebe olan karısı, zaman zaman müdüriyete çağrılarak, kocasının kaldığı yeri söylemesi için baskı altında tutulur.

Bir süre sonra, Sabahattin Kadıköy vapurunda yakalanarak yeniden hücreye atılır. Bir zamanlar evinde saklandığı İktisat Fakültesi öğrencisi Nihat'ın nerede kaldığı sorulur kendisine. Örgüt kurdukları savı ileri sürülerek korkunç işkenceler yapılır.

Bir işkence uygulaması anında, isyan ederek işkencecileri hırpalayan Sabahattin, daha sonra etkisiz duruma getirilir. Koridordan geçirilerek, binanın orta boşluğuna atılır. Sonrasında "tutuklu, parmaklığın kenarından geçerken, kendini aşağıya atmıştır." biçiminde bir tutanak düzenlenir.

Tiplemeler

Gerek romanın kahramanı Sabahattin, gerekse arkadaşları Nihat, Ali Turgut, Sait Hüsnü ve Osman Fuat yozlaşmamış aydın tipleri olarak karşımıza çıkarlar. Her biri değişik yöntemlerle işkenceye uğratılıp sürgün edilmelerine karşın, düzenin baskısına, ödün vermeden karşı dururlar.

Bunların dışında, polisle işbirliği yapan Tatar Basri, Turhan ve Ayşe'nin arkadaşı Rezzan vardır. Bunlar, çıkar kefeleri ağır basmış kişilerdir.

Kaymakam Fikret (Deli Fikret) rüşvet alan valinin adamını işten elçektirince, valiyle takışır. Aracı yoluyla tekrar işe alınıp bir hafızın kızıyla evlenerek düzenin dümensuyuna girer.

Öğretmen Selim, Yobazların düzenledikleri sahte evraklar belge olarak gösterilerek altı ay hapse mahkum edilir.

Kadem Kalfa, yüreği ve eli açık bir halk kadınıdır.

Tiplemeler arasında çok güzel bir denge kurulmuştur. Kişiler, kaba sesle sınıfsal çağrılama yapan bir tabana oturtulmamıştır. Buna karşın, kişilerin konuşma ve davranışları sınıfsal yapılarını ortaya koymaktadır. Bu olgu, roman örgüsü içinde gerçeklik dokusunu daha da sağlamlaştırmaktadır.

Geleneğimizde Tuz ve Ekmek

Atasözlerimiz arasında, ekmeğini yediği kimseye hayınlık edeni tanrı cezalandırır anlamına gelen "Tuz ve ekmek hakkını bilmeyen kör olur." biçiminde bir deyiş vardır. Bu, egemen sınıfların sömürü yollarını rahatça açabilmeleri için ifade edilmiş, kişileri duygusal baskı altında tutmaya yarayan bir sözdür. Oysaki halkımız, yarasına tuz basmayı ve tuzu ekmeğine katık etmeyi bilen bir halktır. Birinci örnekte tevekkül; ikincisinde ise direnç öne çıkmaktadır.

Yazarın gündeme getirdiği tuz ve ekmeği de, mücadeleyi gerçekleştirecek ya da sürdürecek direnç gücünün ögeleri olarak algılamak gerekir.

Benzer Konulu İki Roman

Rıfat Ilgaz'ın **Kararlama Gecelerl**'yle, Ömer Faruk Toprak'ın **Tuz ve Ekmek** adlı romanı, aynı dönemin acı gerçeklerini dile getirmektedir. Her iki yazarın, yaşamlarının bir bölümü ortak mücadele içinde geçmiş; Ilgaz 1974, Toprak 1973'de yazmıştır kitabını. Bu iki kitap arasındaki benzeşmeyi, kimi çevreler öykünmek biçiminde ifade etmektedirler ki, yanlış bir saptamadır. Yaşanılan siyasal ve sosyal olaylar, iki yazar tarafından zaman zaman aynı derinlikte kavranmış, değişik olarak ifade edilmiştir. Olayların, insanlar üzerinde benzeşen etkiler bırakmasından daha doğal ne olabilir ki?

KIYIDA

Saçları alev
Bakışları yangın
Gözleri yolu seviyor
Elleri yüzünü
Ay bize bakıyor
Sırtımızdan vuranları düşünüyoruz
Zamanın
En iyi savunman olduğunu

İlkyazın güzelliğini bile
Yaşayamadan geçiyor günler
Sen seslerin
Resimlerini çiziyorsun
Kıyıda kıyısız

Elleri cebinde
Islık çalarak
Yokuşu çıkıyor çocuk
Sonrakilere sunacağın
Terleri dosyalıyorsun
Bir gün
O yok artık diyecekler
Yaşamak bir armağandı
Saçları alev
Yangındı bakışları.

Hasan AKARSU

Sonuç

II. Dünya Savaşı sonrasında tek parti diktatörlüğü, acımasızca halkı ezen düzenek durumuna gelmişti. Baskıcı yönetime ve nazizmin gölgesinde boylanan şöven ve gericiliğe karşı mücadele veren aydınlar ise, iktidarın boy hedefiydi.

1950'de köktenci bürokratların egemenliğine karşın, burjuvazinin sahiplendiği Demokrat Parti seçimleri kazanıp iktidar olunca, burjuvazinin yolunu açıcı düzenlemeler getirdi. Yapay olarak anti-komünizm tırmandırıldı. Giderek, iktidar baskıcılığa ve otoriter yönetime yöneldi. Ana amaç, Türkiye'nin emperyalist sistemle bütünleşmesiydi.

İşte, **Tuz ve Ekmek,** gidişe müdahale etmek isteyen, başkaldıran o dönem sosyalistlerinin ve aydınlarının öyküsünü dile getiriyor.

Amerika Güncesi

Sevim RAŞA

Aradan bir hafta geçti, arabanın çekildiği onarımevine telefon açıp durumu sordum. Orada öyle bir araba yokmuş. "Nasıl olur, elimde belgeler var," dedim. Ertesi gün bir daha telefon açmamı söylediler. Neyse, ertesi gün araba bulunmuş fakat sigorta onarım giderlerini karşılamayı kabul etmiyormuş; ben ödemeye hazırsam hemen onarsınlarmış. Ne ödeyeceğimi sordum. 1300 dolar. Onarım bittikten sonra bu miktar 2300 dolara çıktı. Beklemelerini, sigorta şirketiyle konuşacağımı söyledim.

Tam bir hafta okuldan ve evden, günde dört beş kez telefon açtım, sigortadaki sorumlu kişiyle konuşamadım. Sekreter her arayışımda telefon numaramı aldı, kendilerinin bana telefon açacaklarını söyledi, ne arayan oldu ne de soran. Haber bıraktım, "Araba bana çok gerekli, okula bir arkadaşla gidip geliyorum; o da benim için yolunu değiştiriyor," dedim, boşuna.

Bu arada oğlumun okulu açıldı, okul otobüsü bir hafta onu alamadı. Kent otobüsü ile okula gitmesi iki saat. Zorunlu olarak çocuğu taksi ile gönderiyorum. Günde 36 dolar yalnızca taksi parası tutuyor.

Bir yandan sigortaya, bir yandan Serkan'ın okuluna telefon açıyorum, kimseyle görüşmem olanaksız.

Araba servisinden her gün telefon açıp, "Onarıma başlıyalım mı?" diye soruyorlar bu arada. Direndim hep, ama "Başlayın, ne olursa olsun, öderim," diyecek noktaya da geldim, çünkü burada arabanız yoksa yandınız. Biz yine şanslıyız, alışveriş merkezi eve çok yakın. Bu denli arabaya bağımlı bir yaşam biçimi sanırım dünyanın hiçbir yerinde yok.

Sonunda bir gün sabrım iyice tükendi, okula gitmemeye, evde oturup hem sigortaya hem de Serkan'ın okul servisine telefon açıp işi çözümlemeye karar verdim.

Serkan'ın otobüs işini öğleye doğru çözümleyebildim, daha doğrusu öyle sandım, çünkü bir hafta sonra yine çocuğu evden almaz oldular. Gerekçe, okul yöresinde oturmamamız. Böylece biz, Fulbright'ın verdiği bursla yaşamaya çalışan iki kişi, ikinci bir araba almak zorunda kaldık.

Gelelim sigorta şirketine. O gün akşama kadar sigorta sorumlusuyla bir türlü görüşemedim. Yanıtlar hep öncekiler gibi. "Haber bırakın ulaştıralım, telefon numarası bırakın, biz sizi arıyalım."

Akşam saat beşe geliyordu. Yaşamım boyunca bu denli sinirlendiğimi, kimseyle bu denli sert konuştuğumu anımsamıyorum.

"Hayır, telefonu kapatmıyorum ve şu anda bu beyle konuşmak istiyorum. Başkan Clinton'a ulaşmak daha kolay," diye bağırdım. Sekreter direndi, sonunda arabayı sigorta ettireli daha bir ay dolmadığı için onarım giderlerini ödeyemiyecekleri haberini getirdi. Oysa anlaşmada böyle bir madde yok. Ağzımdan çıkanı kulağım duymaz hale gelmiş olmalıyım bu haber üstüne.

"Bana bakın, gerekirse Başkan Clinton'a da ulaşmanın yolunu bulurum ama daha önce bir avukatla konuşurum. Bu mu Amerika, o denli övündüğünüz ülke bu mu? Hiç kuşkunuz olmasın, bu sözleri Clinton'a da söylerim, ya da yazarım," diye bağırdım.

Bu sözler üzerine kızın donup kaldığını duyumsadım. Telefonda tıs yok. Derken çok yumuşak, çok nazik bir erkek sesi, sanki kırk yıllık ahbaplığımız varmış gibi, "Sevim, nasıl olur, ödemiyeceğimizi kim söyledi? Sekreter mi? Ne bilir o? Sen hiç merak etme, yarın elimden geleni yapacağım," dedi.

Artık adamların arkasını bırakır mıyım? Her gün telefon açıp soruyorum. Her gün bir özürleri var, adam zarar saptamasına gitti henüz gelmedi, yazılı rapor vermesi gerek, motor numarası kaç· gibi saçma sapan şeyler. Bir hafta da böyle geçti. Bu arada servisten günde bir değil, iki kez telefonlar gelmeye başladı. Onarıma başlamalarına izin vermemi istiyorlar. Bense hem oğluma, hem kendime, hem de onlara karşı direniyorum. Sonunda dün akşam, bir hafta boyunca içimde biriktirdiklerim taşıverdi.

"Bana bir araba kiralayın, kimi şirketler bunu yapıyormuş," diye önerdim. "Bizim anlaşmamızda böyle bir madde yok," yanıtını alınca parladım. "Bir ay koşulu var mıydı anlaşmamızda?" diye bağırdım. "Zaten kazanın üstünden bir ay geçti, yine dediğiniz oldu. Arabamı yaptırmanın yolu ne acaba? Sizi Sigortalar Komisyonu'na rapor etmem mi gerek?" der demez adam yine o en tatlı sesiyle, "Ah hayır Sevim, senin için elimden geleni yapıyorum, merak etme!" dedi.

Bu sabah okula servisten telefon geldi, sigorta onlara "Onarıma başlayın," demiş, benden de izin istiyorlar.

Uzun sıkıcı bir öykü, kusura bakmayın. İbret verici, değil mi? Okulda olanları anlattım, Grace, "Amerika'ya hoş geldin," dedi yine. "Amerikan Efsanesi, Amerikan Rüyası işte bu!"

İşte böyle. Umalım ki araba servisiyle serüvenimiz böyle olmasın. Şander Bey'in kulakları çınlasın. "Amerika ne sanıldığı kadar iyi, ne sanıldığı kadar kötü," demişti.·

16 Eylül. Roş Haşanah...

Bugün Roş Haşanah, Yahudilerin yılbaşı günü. Okullar kapalı. ABD'de binbir ülkeden insan var, her birinin bayramı seyranı gözönüne alınsa okulların hep tatilde olması gerek. Ee, lobinin gücü gerçeği...

Burada herkese bir Sosyal Güvenlik kartı veriyorlar. Kartın gerçekte sosyal güvenlikle ilgisi yok. Bir tür kimlik kartı. Bu kart olmadan bankada hesap açtıramazsınız, araba veya ev alamazsınız, ev kiralayamazsınız, hastaneye gitseniz size bakmazlar. Gerçi alışverişlerde ve bankada bir yolunu buluyorlar ama resmen hiçbir şey yapamazsınız. Amerikan Üniversitesindeki uyum sağlama programı sırasında bir görevli gelmiş, başvuru formlarımızı almıştı. Sözde iki hafta içinde kartlarımız gelecekti, gelmedi. Telefon açıp sordum, yeniden baş-

vurmak gerekiyormuş. Bugün Yahudiler sinagoglarında geçmiş yılın günahlarından sıyrılıp arınır, yeni bir yıllık yazgılarını karşılarken ben de Sosyal Güvenlik Kartı için yeniden başvurdum, sonra da bir Meksika lokantasında yemek yedim. Daha sonra da metroyla Washington D.C.'ye gittim.

Washington'da bir başıma ben ne yaparım? Hava da yağmurlu. Asya Sanatları Müzesi'yle, Afrika Sanatları Müzesi'ni gördüm.

Afrika Sanatları Müzesi çok ilginç bence. Kim demiş Afrika insanı ilkel diye. Kime göre ilkel, neye göre ilkel? Masklar, tahtadan oyulmuş heykeller sazlarla, boncuklarla süslenmiş heykeller, yine ağaçtan oyulmuş çok özenilmiş alçak iskemleler, çalgılar, toprak ve madenden yapılmış kaplar... Daha neler de neler!..

Öteki Dünyayı Düşlemek...

Afrika Sanatları Müzesi'nde gördüğüm son bölüm öteki salonlardan da ilginç. Geçici bir sergi var bu bölümde. Fildişi Sahili'nde, Baule bölgesinde yapılmış ağaçtan heykeller sergileniyor. Öteki Dünya, bir başka yer; burası değil, başka bir yer. Ama ORADA bulunanlar çok değerli. BURADA olan herkesin ORADA karşı cinsten bir eşi var. Her erkeğin ORADA, BURADAKİNDEN başka bir karısı ve her kadının BURADAKİ kocasından başka ORADA bir kocası var. Bu salonda işte bu eşlerin 30, 40 bilemedin 50 cm. boyundaki, kimileri boyanmış heykellerini gördüm.

Bu dünyadaki insanlar, genellikle ilk gençlik çağlarında, büyükçe bir sorunla karşılaştıklarında büyücüye giderlermiş. Büyücü, öteki dünyadaki eşin artık ruh olmakla kalmayıp bir kalıba bürünmesi zamanının geldiğini söylermiş, böylece bu heykeller yapılırmış.

Heykel kişinin evinde, odasında dururmuş. Bu dünyadaki eş onu temizler, okşar, önüne çiçekler, yiyecek ve onu mutlu edecek daha başka şeyler koyarmış. Bu heykel artık onun özel yaşamı, düşüncelerinin, duygularının, davranışlarının simgesiymiş. Yaşamındaki bütün önemli olaylarda, düğünde, ölümde, bir bebeğin dünyaya gelişinde hep oradaymış, etkiliymiş.

Bir erkeğin BURADA çocuğu mu yok? ORADAKİ eşinden kesinkes çocukları varmış. Bir kadın ORADAKİ eşini gece yatağında bekler, onunla birlikte olduğunu düşler, ertesi gün komşularına anlatırmış.

Bu heykeller, yeryüzündeki insanın idealize edilmiş güzelliklerini taşıyor. Kadınların saçları düzgün yapılmış, kalçaları geniş, baldırları dolgun, göğüsleri büyükçe. Erkek heykeller ise cinsel bakımdan çekici. Kadınlarda da erkeklerde de boyunlar uzun, gözler yarı kapalı ve yere bakmakta. Kadın heykellerin kalçalarını saran boncuklardan yapılmış bir kemer önde hafifçe sarkmakta. Boyunda ise boncuklardan ve parlak madenlerden yapılmış bir kolye. Kollar aşağı doğru, eller karnın altına konmuş, bacaklar azdan açık.

Afrika'ya Avrupa etkisi girdikten sonra heykeller de değişmiş. ÖTEKİ DÜNYA'da eşler yine var ama kılık değiştirmiş. Pantolon giymiş bir kadın heykeli veya kasketli, boyun bağlı, kemerli, ayakkabılı bir erkek heykeli gibi.

Bu müzeye yeniden gitmek isterim doğrusu...

17 Eylül, 1993

Bir İstatistik

Bu istatistiği Fulbright'tan vermişlerdi, unutmuşum. Bugün dosyaları karıştırırken buldum. Türkçe'ye çeviriyorum.

Amerikan Kültürü: Sayılarla bir Portre.

1- Büyümüş oldukları yerin 50 mil çevresinde yaşıyan Amerikalıların sayısı: %50.

2- Çalışan çiftin, her gün, anlamlı bir konuşma için birbirlerine ayırabildikleri zaman: 4 dakika.

3- Çalışan bir çiftin çocuklarına bir günde ayırabildikleri zaman: 30 dakika.

4- Amerika'da kahvaltılarını arabada yiyenler: %25.

5- İlk bakışta aşka inanan kadınların sayısı: %55.
Buna inanan erkeklerin sayısı: %67.

6- Yemek yerken TV izleyenlerin sayısı: %50.

7- Bu yıl evlenip de bir yıl içinde boşanması beklenen çiftlerin sayısı: Her iki çiftten biri.

8- Dinsel törenlere düzenli olarak katılanların sayısı: %46.

9- Gerçek anne-babasıyla yaşıyan çocukların sayısı %68.

10- Bir Amerikalı yaşamı boyunca ortalama 6 işyeri, 3 iş değiştiriyor.

11- Çocuk ölümlerinin ABD'den daha az olan ülkelerin sayısı: 21.

12- Tamircilerin dürüstlüğüne inanan Amerikalıların sayısı: %17.

13- Başkalarının her zaman doğru söylediğine inanan Amerikalıların sayısı: %8.

14- Yılda 15000 dolardan az kazanıp da Amerikan Rüyasına ulaştığını söyliyenlerin sayısı: %5.

15- Yılda 50000 dolardan çok kazanıp da bu rüyaya ulaştığına inananların sayısı: %6.

16- Evlerinde TV uzaktan kumanda aracını kullanan kadınların sayısı: %36. Erkeklerin sayısı: %54.

17- Tanrıya inanmıyan Amerikalıların sayısı: %1.

18- Her ikisi de çalışan bir Amerikalı karı-kocanın bir günde birlikte geçirdikleri süre, ortalama 3.2 saat.

19- Babanın çalıştığı, annenin evde oturup çocuklarına baktığı ailelerin sayısı: %11.

20- Wisconsin Eyaletindeki 33 senatörden, körlerin avlanmasına izin verilmesinden yana oy verenlerin sayısı: 28.

İlginç değil mi?

19 Eylüy, 1993.

Dinsel Yayında Siyah öykü-anlatıcı.

Sürekli müzik yayını yapan, benim en çok dinlediğim radyonun hemen yakınında dinsel yayın yapan bir radyo var. Raslantıyla buldum. Konuşmacıları, ele aldığı konular, müzik yayınları ilgimi çekti. Şimdi sık sık dinliyorum.

Din konusunda güzel yorumları var ama kimileyin saçmalıyorlar. Bu sabah "Melekler Beni Hep Gözetiyor" adlı güzel bir şarkıdan sonra, darda kalan kimi dindar kişilere meleklerin nasıl görünüp yardım ettiğini anlattılar uzun uzun?!...

Sık sık psikiyatrlar konuşuyor. Çoğun dinle bağlantılar kursalar da konularını güzel işliyorlar. Radyonun amacı dinsel yayın yapmak, elbette dinle bağlantılar kurarak ele alacak sorunları. Ama bu konuşmaların hiçbirinde ne uzaklardaki Cennet Bahçesinde erkeklere vaadedilen hurilerden söz edildiğini duydum, ne de insanların Cehennem ateşiyle korkutulduğuna tanık oldum. Örneğin bir din adamının bu sabahki konuşmasının konusu, "Bağışlayıcı Olmak"tı. Bağışlayıcı olmanın, her şeyden önce insanın kendi ruhunda açılan yaraları iyileştirdiğini, böyle bir insanın mutlu olabileceğini, mutlu bir insanın da başkalarına daha yararlı olacağını anlattı örneklerle.

Bu Pazar ki programda en çok ilgimi çeken bir konuk vaizdi. Sesinin tonundan, anlatış biçiminden siyah olduğuna inanıyorum. Hiçbir beyaz söylemek istediklerini böylesi bir coşkuyla ortaya koyamaz. Siyahların bu alandaki yeteneklerini beyaz Amerikalılardan duymuştum daha önce.

İsa'nın, Saint Peter'le balığa çıkışını anlattı vaiz. Olaya kendi yorumunu katarak, çıkar hesapları peşindeki tüccar kafalı insanları oynadı. Yer yer satıcı, yer yer alıcı oldu. İsa oldu, Peter oldu. Peter'in karısını, eve eli boş dönen damadını görünce küplere binen kaynanayı oynadı. Olaya kendi oğlunu kattı, oğlunu oynadı, oğlunun karşısında kendini oynadı. Coşkuyla, yıllar yılı tiyatro eğitimi görmüş kişilere taş çıkartacak bir beceriyle... Balık mucizesinden yola çıkarak yaşamın birçok gerçeğini sarmalayan çok etkili bir vaaz.

Felsefe doktoruymuş vaiz, dinbilim okumuş. Doğrusu, görevli olduğu kiliseye gidip vaazını izlemeyi çok isterdim. Olanaksız, Los Angeles'te görevliymiş.

Bu radyoda bir de Cumartesi Seminerleri var. Bir yazar çağırıyorlar, bir yapıtından ya da değişik yapıtlarından bölümler okuyarak yazarla uzun uzun konuşuyorlar. İki, iki buçuk saat süren bir program. Yine, daha çok dinsel içerikli ya da dinsel bakımdan etkili olabilecek kitaplar ve yazarlar seçiyorlar ama yukarıda belirttiğim gibi radyonun amacı, çizgisi bu.

Bunlara bakıp bütün Amerikalıların çok dindar oldukları sonucunu çıkarmayın. Siyahlar dindar, beyazlar kiliseye o denli bağlı değilmiş gazetelere bakılırsa. Yirmi beş dakikalık otobüs yolu üstünde, yalnızca bir yanda on iki tane, adı ve tarikatı değişik kilise saydım bir gün. "Üzünçler Hanımefendisi Meryem Kilisesi" gibi daha birçok ilginç ad. Washington Post gazetesinde din adamları halkın kiliselere ilgisizliğinden yakınıyor. Kiliselerin yoksullara yiyecek ve giyecek dağıtmasına, ana okulu, psikiyatri gibi hizmetler vermesine karşı çıkıyormuş çevre halkı. Kimi kalabalıktan hoşlanmadıklarını, kimi gürültü olduğunu ileri sürüyormuş. Bu konuda birincisi beyaz, ikincisi siyah olan iki arkadaşla konuştum. Birincisi, kalabalıktan ve gürültüden uzak olmak için kent dışında yaşadıklarını, bu nedenle kilise çevresindeki kalabalıktan onların da hoşlanmıyacağını, ayrıca kiliseden yardım almağa gelen yoksulların çevrede hırsızlık yapmalarından korktuklarını söyledi.

Konuştuğum ikinci arkadaş İngiliz Guyanası'nda doğup büyümüş, eşi de öyle. Altı yıldan beri ABD'de yaşıyorlar. "Sana gerçeği söyleyeyim mi?" dedi. "Burada insanların çoğu bütün olayları para açısından değerlendiriyor. Kilise büyürse, verdiği hizmetler dolayısıyla daha çok insanı çevresine toplarsa, yörede yaşıyanlar evlerinin değer yitireceğinden korkuyorlar. Asıl neden bu. Yoksa haftada bir kez kiliseye kalabalık toplanıyormuş, ne olacak? Ne kadar gürültü yapacak bu insanlar. İnsanların yoksul olması hırsız olmalarını gerektiriyor mu? Hırsızlık yapacak kişi, zengin evlerini kendisi bulamaz mı? Fasa fiso bunlar." Öte yandan kilise çevresindeki skandallardan ötürü dinden uzaklaştıklarını söyleyenler var.

Bu Amerika denilen ülke öyle bir cadı kazanı ki! Anlatılır gibi değil. Gün geçtikçe buraya geldiğime daha çok seviniyorum. Böyle bir "türlü" kazanı dünyanın başka hiçbir yerinde bulunamaz.

29 Eylül, 1993.
Hoş Geldin İnsancıl...

Bugün **İnsancıl** geldi. Çok sevdiğim eski bir dostumu görmüş gibi oldum. Birkaç günü, sindire sindire okuyarak bu dostla geçireceğim.

Kimi günler kendimi sürgünde gibi duyumsuyorum...

Sosyal Güvenlik Kartı daha gelmedi. Telefon açtım, başvuru formunun kaybolmuş olabileceğini, yeniden başvurmamı söylediler. Olacak şey değil.

30 Eylül, 1993.

Sosyal Güvenlik Kartı için yine Wheaton'a gittim. Formlar kaybolmuş olmalıymış. Kendileri bilgisayarla çalışıyorlarmış, kaybolma ancak postada söz konusu olabilirmiş. "O zaman elime verin," dedi. Olanaksızmış.

Beri yandan arabayı aldığım yerden telefon açtılar. Şimdiye değin idare etmişler ama eğer Sosyal Güvenlik Kartımı götürmezsem arabayı geri almak zorunda kalacaklarmış.

Buyurun bakalım, sanki benim suçum. Tek araba bize yetmezken!... Bunu züppelikten söylemiyorum. Burada iki kişiye tek araba yetmiyor... Bir insana bağımlı olmak, arabaya bağımlı olmak kadar gücüme gitmezdi sanırım.

AŞK KOŞTURMACASI

Ne sendin
Ne bendim
Koşturan aşkın doru atlarıydı
İçimizde
O ölüm sreni gibi tren
Kayan yıldızın sonsuz düşüncesi
Gemi, minibüs hiç
Uçak değildi
Kayayı patlatan pınar
Yardakçıyı yumruklayan işçi
Sesin ışığın kavisinden ileri
Koşturan aşkın doru atlarıydı
Şuramızda o limon gibi ses
Tımbır tımbır ezgili veremçil keman
Delicesine göz aynalarımıza bakışımız
Sanma şarkımız öpüştüğümüzden beri
vardı
Gelip geçen atlılarıyız
Biz bu çarkı kopasıcanın
Nefesimiz nükleer, göğsümüz katalizör
Konduların dışında ışıklı illerimiz
Yaşarsak hak ve kardeşlik birlikteliğinde
Düşen yaprağa hesap sorup
Tozu dumana katmalıyız
Sonra coşkuyla çalalım aşka ıslık

Avuçlarımızda yara var -güller-
Okşayamayız saçlarınızı

İsmet ALICI

İnsancıl'a Mektup

Sayın Cengiz Gündoğdu'ya,

Ben İnsancıl'ı Ağustos 93'den beridir 12.000 TL. olduğu zamandan bu yana takip ediyordum.

Aralık '93 "Temiz Yüreklerin Kıpırtısı" sayısında bu dergiye abone olunabileceği ve şartları vardı. Okulum şehir dışında olduğundan hem **İnsancıl**'ı takip edememe hem de gittiğim yerde bulamayacağımı düşündüğümden abone oldum. Okulum Kırıkkale'de. Ben Ankara'da bir okuyucunuzum. Kırıkkale gibi memlekete Cengiz Gündoğdu ve **İnsancıl** dergisini ilk götürdüğüm günü hatırlıyorum. Aynen şöyle demişlerdi: "Bahın bu Gomünist dergisidir." **İnsancıl**'ın 2 sayısını paraladılar. Ama şimdi birçoğu iyi bir **İnsancıl** okuyucusu. Hem de içlerinde kendilerine Ülkücü diyenler var.

Bunları sizin için anlatıyorum. Sizin insanı karşınıza alıp konuşmanızı hatırlıyorum. Katıksız bir kültürün, düşünen bir beynin tüm incelikleri... ben Aralık '93 de abone olduğum bu derginin (Posta alındısı çekinin bir parçası ilişikte var) bana Şubat '94' Mart '94 sayıları gönderildi. Temmuz'dayız başka hiçbir sayısı gönderilmedi.

Şimdi sizin ve **İnsancıl**'ın fikirlerinin biz gençler arasında gerek ben, gerekse arkadaşlarım tarafından Japonların O domino taşları misali elden ele geçerek yayılmasını hiçbir gün engelleyemezken, sizin bu zamana kadar söylemiş olduğunuz tüm fikirlerinize tezat bir davranışla yine siz engellemiş oluyorsunuz.

Ankara'nın belli başlı tüm postanelerine gittim, sordum kendilerinin bir problemi olmadığını postanın gönderilmediğini söylediler. Ben bunları size yolluyorum elinize geçer mi bilmiyorum? Uğraşısı içinde olduğunuz insan ilişkileri bu şekilde olmasa gerek. Ben olduğumda şahsen sizin bir yazı gönderip, hiç değilse bir kere iyi ilişkiler acısından, girişiminiz olur diye düşündüm yanılmışım.

Arada sırada ODTÜ'ye gelip konuşmalar yapıyorsunuz. Hatta bizim arkadaşlar size soru sormuşlar. Düzene yönelttiğiniz tüm eleştiriler şu sıralar ODTÜ'de popüler gençliğin yolunu aydınlatıyormuş.

Sizin de dediğiniz gibi amatör ruhla, profesyonel bir iş yapmak, hedef kitleniz bunlar mıydı bilmiyorum ama bildiğim bir şey var, insan kendi kişiliğine karşı çıkmamalı. Ben Mart '94 den sonra **İnsancıl** aldım. Bu yapıları protesto ediyorum. Zaten ben birşey değil, siz birşeyler kaybetmiş oluyorsunuz. 93 de yatırmış olduğum 120.000 TL. dostlukların başlangıcı olamıyormuş... böylelikle.

Ben sizden Nisan '94' Mayıs ve Haziran '94 ayrıca 94 yılının bundan sonra kalan aylarının **İnsancıl**'larını talep ediyorum. Ya da göndermiş olduğunuz 2 dergi parası 40.000.- TL.

Yatırdığım, 120.000 - 40.000 - 80.000 TL. mi geri istiyorum. Posta aksaklığı olabileceğinden 1'er gün arayla bu mektubun fotokopisini'de göndereceğim. Size gönderdiğim bu ürün yayımlansın ya da yayımlanmasın geri istemiyorum zaten...

Deniz KORKUSUZ

Not: Bu okurumuzdan özür dilendi. Eline ulaşmadığı dergiler bir kez daha gönderildi. Okurumdan İnsancıl'a darılmaması reca edildi.

Sevgili Gündoğdu... Güzel İnsan,

Bu ay derginin erken çıkacağı haberi beni heyecanlandırdı. Cuma günü gelip hemen dergiyi almalıydım, bir sonraki güne kalmamalıydı. Hatta perşembe akşamı gitmeli... belki yardımım dokunur dedim. Ama hastalık bırakmıyor... pek çok şey bırakmıyor... geçim sıkıntısı. Bir yandan içim kanıyor, bir yanda düşlerim... Perşembe akşamüstü giyiniyorum... vazgeçiyorum kapıda. Tıbbi anlamda kanıyor içim... sağ böbreğim, burnum. Gelemiyorum. Bir yandan kanayıp duruyor içim, bir yanda düşlerim... Yaz ortasında kardelen olmak istiyorum... zamansız... "Düşeriyorum".

Cuma sabahı tahlilleri ve filmleri almaya gidiyorum. "Hastayım anne (aşktan"... iyileşicem.. seviniyorum... çok sürmüyor sevinç... Sizin "zindan işkencecisi" sağlıkçılar beni "hasta" ediyor. Daha beterim... pek çok şeye kızıyorum... işim uzun sürüyor... Söylene söylene çıkıyorum hastaneden... tepemde sıcak... söyleniyorum... söylene söylene yürüyorum... O an siz geliyorsunuz aklıma... Haklı diyorum... daha hızlı yürüyorum. Beynimin her yerinden işkence kabloları salınıyor... Hak vererek yürüyorum... hızlı... Bir de dergiye bir an önce kavuşma isteği...

Cağaloğlu... Nadir Han... merdivenler... "İnsancıl" umut...

Elimde olmayan mayıs sayısını da almak istiyorum. Param çıkışmıyor... ama, hem mayıs hem eylül sayılarını veriyorlar... Mavi ve kırmızı... Sonra verirsin diyorlar. Yani size borçlanıyorum.. "İnsana ekmek borcumuzu"da unutmadan.

Bu sayının kapağı kırmızı. Merhaba **İnsancıl...** Gel bakalım "Beyaz Adamın Sözcüleri"... Mutluyum.

İnsancıl, birkaç ay sonra beş yaşına basıyor... Umutla... mücadeleyle... insanlaşma sürecinde beş yıl. Şimdiden kutluyorum **İnsancıl**'ı, **İnsancıl**'ın direngen emekçilerini... İnsanlaşmanın kavgası kolay verilmiyor.. Güç veriliyor Türkiye gibi bir ortamda... Ama **İnsancıl** direniyor... Çoğalıyor. Ankara **İnsancıl Bürosu,** sistemin değişmez dayatmalarının... engellemelerinin kırıldığını gösteriyor... Umutlanıyorum... **İnsancıl** çoğalıyor.

Derginin her yeni sayısını okuduğumda, alıp koyuyorum **İnsancıl İlkelerini** yüreğime... ama orada kalmıyor.. hep bir başkasına anlatmakla çoğaltmaya çabalıyorum **İnsancıl**'ı.

Alıp koyuyorum sizi yüreğime bu akşam da... Çıkıp yürüyorum... yağmur yağacak... Yaz ortasında kardelen olmak istiyorum... zamansız... "Düşeriyorum"... İstanbul semalarında eksik bir Ay... Gece... Serin... Doya doya seyrediyorum yükselen ay'ı. Hem de para vermeden... yürüyorum... Koltuğumun altında yeni sayısı **İnsancıl**'ın.. Tramvay yollarından geçiyorum. Kaleiçi'nde ışığı yanıyor gecekonduların... Bir de, çay kokusu... Taze demlenmiş çay tadında merhaba...

Baha ÇITAKOĞLU

Bir /Zaman/'ın Hikayesi

Hülya UÇAR

Öylece yere uzanmış halının üzerine oturuyorum. Herşey bu dakikada başlamıştı: Geçmiş zaman ve yarın dedikleri... Madem 'madde' eylemsizlikle beni tehdit ediyordu, bütün ağırlığımı çekmeyi çoktan haketmişti. 'Varolmanın iyice ağırlığı'nı. Kahverengi fon üzerinde hiç kıpırdamayan içiçe geçmiş pembe-mavi güller ordusu ve bir kadın savaşçı. Sonuna kadar eylemsiz ve canlı kalacak madde'yle karşı karşıyaydım. Daha açıkcası ölümlü bedenimle üstünde oturuyordum.

Sabit bir şekilde yerleştirdim bedenimin ağırlığını, öylece oturuyorum. Dört saat onaltı dakika oldu. Hiç kıpırdamıyorum. Savunma aynı şekilde: eylemsizlik. Dahası varlığım 'hafif' gellyormuş ona. Eylemsizim.

Bu daha başlangıç, nasılsa birazdan vazgeçermişim. Bedenim isyan edecekmiş ve bu böyle sürmezmiş. Tabiat kanunlarına aykırıyım. Ölümlü'nün zavallılığıda gereksinimlerdenmiş. Henüz acıkmadım, susamadım. Eylemsizliğim doğal gereksinimleri yeniyor. Bu savaşa epeydir hazırlanıyordum. Şu anda herşeyi düşünüyorum: Aslında her şeyin hiçbir şey olduğunu yani varolanın yokolduğunu... Eylemsizim. Yıllar önce ben var mıydım? Neler yaşamıştım? Eğer yaşadıysam geçmişim nerde şimdi? Karşıma düşmanım çıkıyordu: Fotoğraflar... Birileri yıllar önce bu odaya kahverengi üzerinde pembe-mavi gülleri olan bir halı bırakmıştı. Zamanın üzerindeyim: Geçmiş ve 2000...

Annem ve diğerleri pikniğe gidiyorlar bir pazar gününün iç sıkıntılı geçmiş uzantılarında. Ben gitmiyorum. Sınavım var. Örnek öğrenciyim. Zahide sevgilisiyle nasıl öpüştüğünü anlatıyor. Arka sırada sessizce. Ben örnek kızım. Birileri birileriyle Amerika'ya gitmiş. Ben gitmem örnek evladım.

Tam yedi saat oldu. Paralel eylemsiziz. Biraz uykum geldi ama iyi bir savaşçı uyumamalı. Hani ya nerdeymiş benim bebekliğim, çocukluğum ve 'yaşam'ım? Akan günlerin içinde her yaşadığımın dipte kalacağını bilerek akıntıya kapılmak ya da savaşmak. Her ağırlık dibe çöküyor ve hafif olan gökyüzüne yakın: Madde.... Korkuyla beklemek.

Sekizinci saatin onuncu dakikasındayım. Halının üzerinde eylemsizim. Hiç bitmeyecek dediğimiz dostluklar nerde? Ayrılan sevgililere alıştık da dostlukların dibe yerleşmesi içimi kemiriyor. Yokolan Özlem'ler, Sevgi'ler, Umut'lar ve Mevhibe'ler... İlk üçüde yalnızca dost isimleridir. Bu saatten sonra yanlış anlaşılmaya hiç dayanamam. Onuncu saatin ilerleyişinde eylemsizim. Birbirine sarılmış fotoğrafları eylemsizliğe karar vermeden önce yakmıştım. Bana yakın olduğunu düşündüğüm insanlardan geçen kitaplar, plakları küçük notlar, vesaire vesaire. Artık hiçbiri yok. Maddenin benimle alay etmesine katlanamazdım, herşeye evet ama ona hayır. Neye hayır? Maddeye pek tabii ki. Beni gülünç durumlara soktular, evin içinde her yere yayılarak sürekli karşıma çıkıp 'yokoluşlar'ı hatırlattılar. Oysa 'ben' varım.

Halının üzerinde hâlâ eylemsizim. Kapı çalıyor. Kapıcı gelmiştir. Apartmanda kapıcı hiç olmamıştı, böcekler dolaşıyordu ve ekmekle gazetemi kendim alıyordum. Öyleyse kahrolası işyerimden kahrolası birileri gelmiştir. Eylemsizliğe karar vermeden önce telefonları kesmiştim. Zilin bağlantılarını unutmuşum. Zaten her zaman birşeyleri unutmuşumdur. 'Ben' olmayı hariç. Dört dakikadır zil çalıyor eylemsizim. Karşımda zaman ve altımda madde. Zaten hiçbir zaman sigortacı olmak istememiştim. Geride hiçbir şeyin kalmayacağını bilmeden yani epey önce Bilmemne Teyze ile Bilmemne Amca sorduklarında doktor olmak istiyorum demiştir. Hayır aslında hiçbir zaman doktor olmayı istememiştim. Hepsi annemin uydurması. Neymiş hep hasta olduğundan evde bir doktor olması iyi olurmuş. Hepsi palavra, kızım doktor çıktı diyecek ya. Neyse doktor falan olmadım zaten.

Uyumak istiyorum, karnım gurulduyor, çişim geldi, susadım ama eylemsizim. Öksürmek üzereyim. Sigarayı eylemsizlik girişimimden önce bırakmalıydım. Ayrıntılar her zaman dönüp dolaşıp insanın karşısına çıkarlar. Öksürmedim. Eylemsizim.

Okumayı da yıllar önce bırakmalıydım. İnsan çok okuyunca yazmakta istiyor. Yokolacak günler gelmeden önce bir roman yazdım. Benim hayatım roman olmazdı ve uydurdum. Artık kendimce yazar olabilirim dediğim gün bir yayınevini aradım. Çok okudum, Fransız Edebiyatı'nı bitirdim, mastırımı da tamamladım, dedim. Bir de romanı okuyabilir mi diye sordum yüzsüzce. Her şey gibi bu girişimim hiçbir şey oldu. Beni kim tanıyormuş, ben kim mişim, ödül almışmıyım. İyi olması onu hiç mi hiç ilgilendirmezmiş. Üstelik o eleştirmenmiş.

Ondördüncü saatte sabit varlığım halını üzerinde. Eylemsiz. Yine kapı çalıyor. Bu sefer annem olmalı, içli köfte yapıp getirecekti. Çok acıktım. Eylemsizlikten önce telefon edip uzun bir tatile çıktığımı söylemeliydim ona. Ayrıntılar insanın başına dert oluyor. Eylemsizim.

Adımı duyuyorum. İnsanın kendi adını duyması hoşuna gider ama bu kez öyle olmuyor. Hiç yılmadan kapıyı gümletip adımı bağırıyor GÜM GÜM KERİME GÜM GÜM GÜM KERİME...

Neyse sonunda yoruldu. Her şey sonunda susuyor. Ben devam ediyorum. Eylemsizim. Geçen gün yani bundan iki yıl önce dedem n'aptığımı sordu. Okul bitti dedim. İyi ya okumuşum da n'olmuş? Niye çalışmıyor muşum. Çalışıyorum dede. Yok memuriyet falan olmalıymış, emekli gelirin kesin olmalıymış. Adam olamamışım. Ben adam değilim zaten kadınım dede.

Kapı çalıyor. Yine anlaşılan annem. İnatçı olduğunu bilirdim de bu kadarını değil. GÜM GÜM GÜM KERİME?.. Birileri daha var onlarda bağırıyor. Eylemsizim anne. Ben ölmedim, tüpü falan da açık unutmadım. Başıma kötü birşey gelmedi. Sadece eylemsizim. GÜM GÜM KERİME. Aç kapıyı evladım, evde misin? Evdeyim anne eylemsizim. Kapıyı kıracaklar. Bir saat sonra ya da yarım saat sonra değil şimdi kırıyorlar. Kapı kırıldı. Kırma eylemi geçmiş zamanda kaldı kırık kapı yerde.

Annemler şaşkın, annem ve diğerleri. Ben eylemsizim. Konuşmuyorum, yalnızca duvardaki saate bakıyorum. Konu komşu delirdiğimi konuşuyorlar, annem de benim kızım delirmez çok akıllıdır diyor ve ağlıyor. Oysa ben yalnızca eylemsizim. Doktor çağırın sesleri duyuyorum birileride kanal bilmemne televizyon ekibini çağırmış, çekim yapıyorlar. Mahallede cümbüş var. Anneme beni en son ne zaman gördüğünü, çocukluğumda ateşli bir hastalık geçirip geçirmediğimi soruyorlar, o da gözleri iki çeşme burnunu çekerek anlatıyor. Bir yandan da saçlarına çeki düzen veriyor. Onu en iyi okullarda okuttuk, bir dediğini iki etmedik, hatta ona bugün içli köfte yapıp getirmiştim, n'olur kızımı kurtarın.

Akşama bilmemne kanalında 'Anında Haber' programında beni gösterecekler. Yarın beni herkes tanıyacağına göre artık romanım da basılabilir, iyi olması ya da olmaması zaten önemli değil.

Dün gece sualtı mevkiinde sonsuza uzanan apartman boşluğunda saat on civarında Kerime Bilmemne adlı şahsın oturma eylemi yaptığı açıklandı. Aldığımız bilgilere göre şahıs son günlerde çevresindekilere hayat pahalılığından, hava kirliliğinden, bir arabasının olmayışından ve patronunun onu çok ezdiğinden sözediyormuş. Edinilen bilgiye göre, sualtı mahallesi sakinleri şahsı tam oniki yıldır hiç tanımıyorlarmış. Bu içedönük şahsın ruhsal olarak yıprandığı, ağır bir depresyon geçirdiği bilim adamlarınca onaylanmış olup Bilmemne Sinir ve Ruh Hastalıkları Merkezi'nde bir süre için tedavi altına alınmasına oy birliğiyle karar verilmiştir."

Ben oturma eylemi yapmıyorum. Eylemsizim. Neden beni kimse anlamıyor? Anne hiç değilse sen söyle onlara, ben Kerime... Yirmiiki saattir hiç kıpırdamıyorum ve eylem ile suçlanıyorum.

"Alınan son bilgilere göre Kerime Bilmemne bütün çabalara rağmen hareketsiz kalıyor. Yetkililer tıbbi müdaheleden kesinlikle olumlu yanıt alınacağını ancak hastanın 'zaman' içinde sağlığına tamamen kavuşacağını açıkladılar. Kerime'nin en kısa zaman içinde iyileşmesini dileyerek 'Anında Haber' programımızı burada noktalıyoruz."

En son ihtiyacım olan şey zamandı. Hastaymışım. Tedavi gerekiyormuş. Oysa hiç bu kadar iyi olmamıştım. Kim olduğumu hiç sormadılar ben kim olduğumu biliyordum, yalnızca birşeyi bilmiyordum: Düşünmenin de bir eylem olduğunu....

SANCILI DÜNYA

Hep barışı ve kardeşliği düşünürken
Beklentiler topallıyor nedense
Silahların gölgesi düşüyor
İnsanlar üzerine
Kocaman yaralar açılıyor
Bedeninde yerkürenin
Kan kusuyor terör
Asitli atıklar karışıyor sulara
Can çekişiyor toprak
Külü eşeleniyor ormanın
Boyuna savruluyor
Zehirli bulutlar dört yana
Yaşamın vazgeçilmez soluğu
Tıkanıyor git gide
Çiylere kırağılara dönüşüyor
Bunca renklerle umutlar.

Kimler çiğniyor tarihi
Kimler yoluyor güzellikleri
Bastırıyorum üstlerini
Kinin yalanın ve korkunun
Tutunup yüreğimin kıyısına
Güne çıkarıyorum güveni
Tıpkı bürümcükler gibi
Açılıyor dalında yaprak
Serpiyorum
Sevgiyi güngörmüş dostluğu
Aydınlık ve güleç yüzlü
Uyanıyor usulca
Geciken sabah
Yeniden yeşeriyor toprak
Mavileşiyor birden
Solmuşken engin gökyüzü.

Mehmet AYDIN

İnsan Hakları Derneği Özgülünde Demokratik Kitle Örgütleri ve Kültür- II

Uğur KARABAĞLI - İbrahim DEMİRCAN

Emin Ali Türkmen - Sait Demir'le yapılan, birinci bölümünü geçen sayı yayınladığımız söyleşinin, bu sayı, son bölümünü yayınlıyoruz.

Ama bu, toplumda fazlasıyla bilinmiyor. duyurulmuyor mu? Engelleniyor mu? Yoksa sizde bir çekingenlik mi var? Aman... faşist yayınlara destek veriyorlar... gibi spekülasyonların muhatabı olmak mı istemiyor sunuz?

Bu durum, tamamiyle bizim çekinmemizden çok; medyanın politik tercihi ve engellemesiyle ilgili... Örneğin bazı yayınlar, bizim çevre konusundaki duyarlığımızı ön plana çıkarırken, Kürt sorunuyla ilgili duyarlığımızı es geçiyor... Kitlede İHD'nin sadece çevreci olduğu imajı yaratılıyor.

Yani sizi, işlerine geldiği zaman işlerine geldiği gibi görüyorlar...

Evet. Sonuçta biz, derdimizi anlatacak araçlara sahip değiliz. Tabii içsel tartışmalar da yok değil. Mesela bir kısım üye arkadaşlar İBDA-C ile ilgili basın açıklamasına itiraz etmişlerdi. Veya İHD'nin doğrudan sınıf mücadelesi vermesi gerektiği ileri sürülebiliyor. Bu görüşteki arkadaşlar işçi sınıfını doğrudan ilgilendirmeyen özel ve özgül konuların faaliyet alanımız dışında tutulması konusunda ısrar edebiliyorlar. Kadın sorunu, kürt sorunu, çocuk hakları, eşcinsel hakları ile de ilgilenmek bu insanlara şey gibi geliyor...

Marjinallik olarak mı değerlendiriliyor?..

Evet, öyle... İstanbul şubesinde bir arkadaş, Kürt sorunuyla ilgili bir panele, sırf diğer konuşmacı eşcinsel diye katılmadı.

Sonuçta bunları da olağan karşılamak gerekiyor. İçsel tartışmalar engellenmemeli. Fakat tabii, bu tartışmalar insan haklarını koruma mücadelesini de engellememeli.

Özellikle uluslararası af örgütünün yayınladığı Yokohama bildirisinden sonra iç tartışmalarımızı yoğunlaştırdık. Çifte standart davranışlarımızın varlığını sorguladık... Kendi alternatifimizi ne kadar oluşturabildik, sürekli olarak tartışıp somut sentezlere ulaşmaya çalışıyoruz...

Yani şunu demek istiyorum: Enis Batur sansürcülüğünün teşhirinin yanında diğer ihlallerin de ortak bir platforma taşınması... ve daha geniş bir katılımla, DKÖ ve ilerici yayınların oluşturduğu bir üst-kitleyle insan hakları mücadelesi verilmelidir.

İletişim ve dayanışmanın yoğunlaştırılması gereğini vurguluyorsunuz...

İHD'nin peryodik bültenleri var. Bu bültenlerde de kültür sorunlarına eğiliniyor. İnsancıl, özellikle bu bültenlerden sözederek İHD'nin mücadelesini kendi kitlesine taşıyabilir. Veya tam tersi: İnsancıl dergisi de İHD kitlesince daha da ciddiye alınabilir... Sistemli olarak ve bütünüyle takip edilebilir. En azından merkez ve şubeler bu konuda daha aktif davranabilir.

Demin Enis Batur sorunun niye bize ulaşmadığını sorguladınız. Aslında İHD, insanları bütünsel olarak istihdam edebilecek bir kapasitede değil. Geçim derdi, İHD faaliyetlerini ister istemez ikincil kılıyor.

Yani insan haklarının militanı olunamıyor...

Evet. Yani derneğin çok sıkı bir araştırmayla tüm ihlalleri saptaması mümkün değil. O yüzden bu ihlallerden mağdur olan veya bu ihlallere tanık olan insanların başvuruda bulunup derneği harekete geçirmesi gerekiyor. Bugüne kadar İHD'ne yapılan hiçbir başvuru geri çevrilmemiştir. O yüzden sadece biz değil, sizler de sağlıklı iletişim kuramıyor durumdasınız.

Sorunu okura yeterince anlatmış oluyoruz. Peki yi, İHD'nin silkinmeye, değişim-devinim programı oluşturmaya ihtiyacı var mı? Siyaset ve dergiler üstü olarak onları kapsaması, kitleyle sağlıklı diyaloglar kurması ve tüm toplumda insan haklarının ciddiye alınması ve DKÖ kültürünün gerçek anlamda yaratılması... Artık bu hedefler doğrultusunda ciddi bir planlamaya gidilmesi gerekmiyor mu?

Yine içsorunsala döndük... Biz, hem iç tartışmalardan yapıcı ve üretken sonuçlar çıkarmaya çalışırken; hem de dışardaki engellerle mücadele etmeyi başarmalıyız.

Örneğin Dernekler Yasası... Bu yasanın yedi kişilik yönetici zorunluluğu bana anlamsız gelmekte. Bir kişi ya da grubun, tek başına bir toplumu yönetmesi ne ka-

dar anlamsızsa öyle. Üstelik bu şubede üçbin üye var, fakat aktif üye beşyüzü geçmez. Biz hem üyelerimizi aktifleştirelim, hem de bürokratik, hukuki ve medyatik engelleri göğüsleyelim diyoruz. Üyelerle olan tartışmalarımızın ana motifini de, bizzat sizin değindiğiniz örgütlenme kültürünün yaratılması sorunu oluşturuyor.

Bürokratik sınıra hapsedilmiş durumdasınız. Acaba bu sınır yine yasal olanaklarla kırılamaz mı? Örneğin iki yılda bir yapılan bir genel kurul toplantısı daha sık ve formalitten yapılarak yönetici kastlaşması engellenemez mi? Tıpkı Marksist literatürde önerilen, yöneticilerin sıkça değişmesi, işçi sınıfını oluşturan emekçilerin sırayla bizzat yönetime gelmesi ve yöneticiliğin teknik bir iş olarak geçici bir niteliğe büründürülmesi modeline benzer bir model yaratılamaz mı? (Okura not: Lenin, Devlet ve İhtilal'de bu model net olarak betimlenmiş.)

Aslında sosyalistler yöneticilerin olmadığı bir bir toplum özlerler. İnsanların kendi kaderlerini bir kişi ya da grubun vesayetine bırakmadığı bir düzen...

İşte o yüzden sosyalistler ne yapar? Yöneticiliği teknik ve geçici bir iş... nöbet gibi düşünürler; yani iktidar olarak değil... Sosyalist devlette yöneticiler tabi ki erk koyarlar. Ama kime? Yenik düşmüş burjuva sınıfına, yeniden ayağa kalkmaması için... İşçi sınıfı açısından ise yönetim, iktidar değil teknik organize sorumlularıdır. Aslında sanırım siz de bunu kurumsallaştırmaya çalışıyorsunuz kendi bünyenizde. Yani: insan hakları düşmanları bu derneğe giremez... bastırılır. Fakat insan hakları savunucularına dernek yönetimi erk koyamaz...

İnsan hakları savunucuları insanı yabancılaştıran her kuruma karşı çıkar. O yüzden bürokratizmin karşısındadır. Bürokrasinin kırılması için Dernekler Yasasının alternatifinin önerilmesi gerekir. Demokratik bir yasa gerekliyse, tüm toplumu kucaklayan, insanı ölçü alan bir yasa olmalıdır bu. Yoksa 12 Eylül yasaları gibi muhalifleri hapishanelere tıkmak için değil.

Ama şu da açık: Biz, kendi iç hukukumuzu da fazlasıyla somutlamış değiliz. Örneğin; azanlıkta kalan görüşün de haklarını nasıl güvence altına alabiliriz, bunun formülünü de geliştirebilmeliyiz. İHD, doğrudan bu çaba içinde olmalı. Madem ki sınırsız bir özgürlük istiyoruz... Öyleyse bunun şartlarını şimdiden oluşturmalıyız.

Somutlayabilir misiniz?

Yani ben... ya da biz, şuna inanmıyoruz: Üç beş kişi bir odaya kapanıp, tamam arkadaşlar... karar aldık şu şu eylemleri yapacağız demelerinin doğru olmadığı, tersine katılımcılığı da öldürdüğü kanısındayız.

Alternatifi ne olabilir bunun?

O derneğe gelip ciddi bir biçimde insan hakları mücadelesi veren her insanın, görüşlerini doğrudan dernek kitlesine duyurması gerekir. Komisyonlar ve komisyonlar meclisi önerisi bu anlayıştan kaynaklanmıştır. Komisyonlar meclisi sayesinde dernek içi iletişimin güçleneceğine, hem de üyelerin pasifedilgen konumdan sıyrılacaklarına inanıyoruz. Bu, kitleselleşmemizi ve daha da etkinleşmemizi de sağlayacaktır.

Diyelim ki Dernekler Yasası'nı kaldırabildik. Yerine ne koyulacak?

Demin söylediğimiz gibi DKÖ kültürü bu ülkede sağlıklı bir biçimde yaratılamamış; dörtyüz oyla seçilen yönetime gelirken, üçyüz oy toplayan kesim muhalefet olarak kalmış... Bu kesim bu kez, madem yönetime gelemedim... öyleyse yeni seçimlere kadar benden paso derse bu kültür, bu içhukuk nasıl oluşabilir?

Muhalefet kültürünün eksikliği de denilebilir buna. Olaya bir iktidar mücadelesi olarak bakmanın olağan sonucu olsa gerek. Aynı hedefe yüründüğü, sanırım bu anlayıştaki insanlarca unutuluyor...

Belki bu sorun temel ilkeler tekrar tekrar hatırlatılmasıyla, çoğulculuğun liste oluşumuna kadar sürmesi, fakat tek liste çıkarılmasına yöneltilmesiyle aşılabilir. Biz şube yönetiminde kaldığımız sürece, nispeten bunu hayata geçirmeye çalıştık. Yöneticileri belli noktalarda bağlayan bir tüzük taslağı ve komisyonlar meclisi önerileri getirdik. Ama şu ya da bu şekilde tıkandı olay. Diğer insanları da sürece katabilmek için yeni bir yönetim oluşturulması gereği çerçevesinde tıkanan bu noktada yönetici olarak durmama gereği hissettik.

Bu yüzden mi istifa ettiniz?

Tabii, bu nedenle... Arkadaşlarımızın da önü açılsın, onlar da yönetim denen teknik işi öğrensin istedik. Bizim için, yönetimde olmamamız birşey değiştirmeyecekti. Çünkü biz, muhalefetteyken de... daha doğrusu yönetici değilken bile aynı enerjiyle, aynı özveriyle çalışılması gereğine inanıyorduk. Fakat ne yazık ki, diğer yönetici arkadaşlar bu duyarlığı göstermedi. Oysa, onlar da kendi konumlarını sorgulamalı ve kitlenin önünün hiçbir zaman tıkanmaması gereğini ciddiye almalıydılar. Bizim girişimlerimiz ne kadar ciddiye alındı, bu Eylül ayındaki Ankara kurultayında görülecek...

Peki, tekrar aday olacak mısınız?

Biz demokratik bir gelenek yaratmayı amaçladık. Seçildiğimiz zaman arkadaşlara şu güvenceyi vermiştik: Hedeflere ulaşmayı başaramadığımız noktada gocunmadan... yüksünmeden geri çekileceğiz... Bu aslında güzel bir yaklaşımdı. Yani yönetim bunalımı varsa ve dernekte bir tıkanıklık yaşanıyorsa, bunu kitleyle başbaşa verip çözmek gerekecekti. Tam bir demokratik güvence yani...

Sonuçta sorun, bizim aday olmamızdan öte, bürokratizmin ve iktidar mekanizmasının İHD'nin kuruluş amacına, yani varlık nedenine ve işleyişine getirdiği tıkanıklığın giderilmesi sorunudur. Yani bu anlamda, yönetimde olmak fazla önemli değil. Çünkü öyle de, böyle de katkımızda bir farklılık olmayacaktır. Kitlenin ve istifa etmeyen arkadaşların da bunu anlaması ve örnek alması gerekir.

Örneğin Ankara Şubesinde üye sayısı çok fazla. Fakat bu fazlalık, dernek içi iktidar mücadelesini kazanma amacıyla yapay oyarak oluşturulan bir fazlalık... Yani, insanlar insan haklarını savunmak amacıyla değil de, belli bir siyasi görüşün derneğe hakim olması için üye olabiliyor... Bu kişiler dernek faaliyetlerine aktif olarak katılmıyor bu nedenle.

Bu da tekkecilikten hâlâ kurtulamadığımızı gösteriyor. Siz tekkeciliğin iş yapılmasına da engel olduğunu, yani sekterizme tekabül ettiğini çok güzel vurgulamış oldunuz.

Fakat yine de sevindirici gelişmeler oldu. İstifamızdan sonra gerek yönetimde kalanlar, gerek ayrı liste çıkaran arkadaşlar, bu tezlerin tartışılabilirliğini anlayıp

bizimle dialoğa geçtiler. Yani bizim istifamız, İnsan hakları mücadelesinin en geniş haliyle dernek kitlesini kucaklayacak bir kavrayış sunmuş oldu.

Yapıcı bir istifa oldu yani...

Bir anlamda öyle... Fakat şu anda bile ciddi subjektiflenmeler yaşanıyor... Ama yine de, tartışma geleneğimiz cılız olsa da, var. En azından bu anlayışa direkt karşı çıkışlar gösterilmiyor.

Peki şu an, muhalif konumda olan grup yönetime gelse ne olur?

Aslında çok kopuk bir durumda değiliz. Bir madalyonun iki yüzü gibi: Sırt sırta gelinmiş, fakat ayrı yönlere bakılıyor. Tekrarlama zorunluğu duyuyorum: Şu anki muhalefet de, yönetim de bunu aşmalı... İktidarda olsam, muhalefet de... İnsan Hakları için çalışacağım. Yani değişen birşey olmayacak. İnsan Hakları sorunu var mı, var; onun savunucusu olan bir dernek gerekli mi, gerekli... Öyleyse; insanlar iktidarı teknik bir aygıt olarak algılayıp değerlendirebildikleri noktada tıkanıklık çözülmüş olup dernek bir bütün halinde dış ve genel sorunlara daha rahat eğilecek ve daha etkili olabilecektir. Nitekim, biz pratikte bunu başarabildik, yöneticiyken... Fakat sorun salt bizim şubede değil genel merkez ve diğer şubeler bünyesinde hâlâ somut olarak duruyor.

İHD dışında da duruyor...

Örneğin genel kurulda da... hep iki ayrı liste çıkıyor ve ısrarla biraraya gelinip ortak liste oluşturulmuyor. Biz bu tavrı protesto etmek amacıyla elli kadar arkadaş boş oy verdik.

Genel merkezi etkilemek için mi?

Ondan öte, seçim tarzını etkilemek için. Çünkü muhalif kimlikli bir dernek olan İHD, muhalif olduğu mekanizmayı bizzat iç bünyesinde yaşatıyordu. Oysa farklılıklar, kuvvetlinin zayıfı ezmesine yol açmamalıydı. Ben, hem insan haklarını savunduğumu iddia edeceğim; hem de nasıl olsa çok oy aldım diye az oy alanı yok sayacağım, ezeceğim... İHD'nin varlık nedenine aykırı bu. Yani İHD, kendi varoluş etiğinden uzaklaşmamalı. Kendi ilişkilerinin içaçısını bu yönde daraltmalı ve dernek üyelerinin yakınlaşmasını bu sayede sağlayabilmeli...

Bu söylediklerinız devrimci ve yapıcı yaklaşımlar. O yüzden sadece İHD'ni değil diğer tüm örgütleri de ilgilendirmeli ve etkileyebilmeli, değil mi?

Evet. Muhalif olma misyonu üstlenebilmiş tüm arkadaşlar ve örgütler, bu yaklaşımı ciddiye almalı ve kendi koşullarında hayata geçirmeli. Aslında çoğulculuk ve demokratiklikten de bu anlaşılmalı. Fakat ne yazık ki kültür haline getirilemiyor.

Bu durum, biraz da bizim insanımızın yazgısı haline getirilmiş gibi... Feodal tortulardan kurtulamadan kapitalizmin yabancılaştırmasına kurban edilmiş; ama tarihten bu yana despotluğu, tekçiliği gelenekleştirmiş bizim insanımızın yazgısı...

Ne yazık ki öyle... Toplumun her kesiminde bu görülüyor. Bir mahalle muhtarı seçiminden sendika seçimlerine kadar...

Odalarda da öyle...

Odalarda had safhada... Onlardaki yabancılaşma diğerlerini çok çok gerilerde bırakıyor. Buralar sanki ortak birşeyler yapmanın değil de didişmenin platformu...

İnsan Hakları mücadelesinin vurgulamak istediğim bir yanı, bu mücadelenin... İnsan Hakları savunuculuğunun bu topraklarda bir adsızlar mücadelesi olarak algılanması gerekir. Herkes sıra neferi olmayı bilebilmeli.

İnsancıl bu olguyu "Star Sistemi'ne Savaş" açmakla pratikleştirdi... Sizin bu son dediğiniz, bu pratiğin İnsan Hakları mücadelesine uyarlanması dileğini ifade ediyor...

Öyle denilebilir... Biz, insan haklarını savunmak bir caka satmak aracı olmamalı; İHD yöneticisi olmak da isim yapmanın, popülarize olmanın, iktidar koymanın bir aracı olmamalı diyoruz.

Bunu kısmen becerebildiğimizi söyleyebiliriz. Açıklamalarımızda kişi değil, kurum adı kullanıyoruz... İHD Ankara şubesi diye yolluyoruz. Böylelikle... yani isimsizlerin şekillendireceği bir mücadele, içbürokratizmin aşılmasını da sağlamış olacaktır.

Sizin bu adımınızın iki başlı bir güzelliği var: Bir yandan, bir daha iktidar -daha doğrusu yönetici teknisyen- olursanız, bürokratizmin karşısında olarak demokratikliğin güvencesi olacağınızı taahhüt ediyorsunuz; diğer yandan, yönetici olacak diğer insanları tarihsel olarak önceden uyarmış oluyorsunuz... Bir bakıma, geleceğin bürokratistlerine de önceden bir eleştiri getirmiş oluyorsunuz.

Peki yi... Biraz da İnsan Hakları savunuculuğunun ömründen sözedelim... Örneğin sosyalist toplumlarda İHD benzeri dernekler olabilir mi?

Sınıflı toplumlarda İnsan Hakları ihlali eninde sonunda olacaktır. 70 yıllık S.S.C.B.'de de olmuştur bu ihlaller... Bu yüzden sosyalist toplum da bir sınıflı toplum olduğuna göre ihlallerin o toplumlarda da olması kaçınılmaz olacağına göre bu ihlallerin karşısında savunucu misyon istlenen İHD benzeri örgütlere ihtiyaç vardır. Fakat tabii, o toplumdaki ihlaller ve demokrasi anlayışı bu toplumlardan farklı olacağına göre böyle örgütler de İHD'nin ikizi olmayacaktır.

Farklılık nerelerde olacaktır? Örneğin komünist parti bünyesinde bir komisyon gibi mi olacaktır; yoksa partinin üstünde veya dışında bir kurum halinde mi örgütlenilecektir?

Güvenceli bir bağımsızlığı barındıran bir kurum olmalı o toplumun İHD'si. Toplumun sivil unsurlarının biraraya gelerek, her türlü ihlali sorgulama, savunma, engelleme... seslerini topluma duyurma haklarının güvence altına alınacağı parti ve siyasetüstü bir platformu ifade etmeli. Yine de, şimdiden net bir şekil çizmek mümkün değil...

Yine de bir model geliştirilemez mi veya tasarlanamaz mı? En azından bir ütopya tasarımı... Yani öyle bir topluma ulaşabilseydik, dokunulmaz bir İnsan Hakları platformu yaratabilir miydik?

Aslında derneğin dokunulmazlığı diye birşey olmamalı... Böyle kurumlara herkes ulaşabilmeli...

Sanırım yanlış anladınız... Parti ya da devlet kapatabilmeli mi anlamında bir dokunulmazlıktan sözediyorum.

O anlamdaysa tabii... Zaten İnsan Haklarını başka türlü güvence altına alamazsınız...

Fakat bu reel sosyalizmde başarılamadı. Bu anlamda reel sosyalizme getirilmesi gereken bir eleştiriyi mi ifade ediyor, bu eksikliği saptamak?..

İnsani değerlere, insan olmanın özüne ve gereğine yapılan her saldırının püskürtülebilmesi, hangi toplumda olunursa olunsun, güvence altına alınmalı. Tabii, insani değerlerden ne anlıyoruz, bu da belirlenmeli.

Hem ayrıca, biz İnsan Haklarını sınıf mücadelesinden ayrı düşünmüyoruz, düşünemeyiz. Çünkü sınıflar mücadelesinin sürece kazandırdığı birçok yeni insan hakkı kategorisi var. Mesela dördüncü haklar diye bir kategori oluşturuldu; çocuk hakları, ulusların kendi kaderini tayin hakkı gibi... Uluslararası platformda hazırlanmış dördüncü hakları içeren sözkonusu sözleşmelere Türkiye hâlâ imza atmış değil...

Sınıf perspektifleri, İnsan Hakları... İnsani değer anlayışlarını da farklı algılıyor ve bugüne kadar oluşturulmuş İnsan Hakları kategorileri bir sınıfın işine gelirken, diğer sınıfın aleyhine bir durumu tescillemiş olmuyor mu?

Tabii... Bugün oluşmuş İnsan Hakları normlarının bir kısmı işçi sınıfı ve insaniliğin karşısında... Örneğin mülkiyet, bir insan hakkı olarak gösterilmiş. Oysa, insan haklarının çoğu insanın mülkiyet hakkını(!) kullanması yüzünden ihlal ediliyor!.. Bizler, buna karşı çıkmalıyız. Mülkiyetin hak kategorisinden çıkarılmasının mücadelesini uluslararası platformda da vermeliyiz.

İHD'nin evrensel misyonu, burada kendini gösteriyor. Çünkü insan hakları evrensel kurallarına uymakla yetinmeyip, İnsan Haklarının özüyle çelişen kuralları eleştirip ayıklamaya çalışıyor. Eskimiş İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yeniden yazılmalı...

Biz İnsancıl olarak, bu söyleşiye belli bir misyon yükledik. Sizin bu röportajdan beklediklerimiz nelerdir?

Aslında bu röportaj önemli bir gerçekliği ortaya çıkardı: resmi ideoloji aygıtların bizleri engellemesini nasıl en aza indirebiliriz? Örneğin radyolarla, süreli yayınlarla ilişkiye geçmeliyiz. Düzenli yayınlar çıkaramıyorsak veya kültür-sanat vb. alanlarda yetersiz kalıyorsak **İnsancıl** gibi dergilerle dialoğu güçlendirmeliyiz. Bu kaynaşma faaliyetlerini ilerde bir TV yayıncılığınabağlayabilmeliyiz.

Zaten İHD, siyasetlerüstü olmayı ve muhalif unsurları kucaklamayı becerebilirse alternatif birleşik medya hareketi de şekillenmiş olacaktır.

Yalnız şunu belirtmekte yarar var: Siyasetlerüstü olmayı apolitiklikle karıştırmamak gerekir. Resmi ideoloji ve kurumlarüstü olmak, belli bir siyasi örgütü temsil etmemek anlamındaysa, evet... Fakat bunun ötesinde yine belli bir sınıfsal-ideolojik potansiyel barındırmalı.

Asıl bizim de kastettiğimiz buydu... Tekkecilik urundan, sekterizm hastalığından kurtarabilecek miyiz kendimizi?.. Siz, biraz bunun müjdesini verdiniz...

Otuzbin üyeli bir kuruluşuz. bunu bir çırpıda ikiye katlamak ve bu topraklarda etkin hale getirmek mümkün... Bırakın Türkiye'yi... tüm dünyada ses olma şansını yakalayabiliriz. Yeter ki bütünleşebilelim.

Dergilerle ilişkiden sözettik, devamlı... Sözkonusu dergiler, İHD'nin doğal üyesi olduğunu belirten logolar hazırlayabilir. Veya her dergi peryodik olarak İHD bültenine yer ayırabilir...

Fakat... İHD'ye filanca siyasetin tekkesi olarak imaj biçmişseniz buna hiçbir dergi yanaşmayacaktır...

Evet, haklısınız... Tekkecilik aşıldığında bunlar daha rahat başarılabilecektir...

Niye başarmayalım? Örneğin bu söyleşinin en önemli misyonu, bunun adımını atıyor olması. İnsancıl okurunun "yahu, bu derneğe bir uğrayayım... katkım olabilir mi acaba?.." diye düşünmeyi sağlamışsa bile iyi bir gelişmedir...

İHD olarak siz de kendi kitlenize bu röportajı ulaştırmalısınız.

En yakın çevremizden bu işe başlayacağımıza emin olabilirsiniz. İnsancıl'ın bu yaklaşımı dernek içinde yankısını bulacaktır.

Bizler de İHD'ne üye olmanın insani bir sorun olduğunu anlatmalıyız insanlara...

İHD belki bugün biraz kırdı amma, kuruluş aşamasında arkasında filanca siyaset var anlayışıyla, tekkeciliğe alet olmamak için katkıda bulunmadı... Çoğu insan da tam tersi, tekkeciliğe alet olarak gitti, sırf kafa sayısını çoğaltmak için üye oldu İHD'ne...

İnsan Hakları mücadelesi bir yapının üstüne, tabi ki kurulamaz... Onun kuruluşunda doğrudan İnsan Hakları etiği eksen olmalıdır. Fakat bu etik eninde sonunda, belli bir perspektifle çakışacaktır. Yani İHD, hem İnsan Hakları ve demokrasi anlayışını geliştirmek, hem de bu eksende siyasi mücadeleye katkıda bulunmak zorundadır. Bu anlamda şöyle bir yasak getirmiş sayılmayalım: Derneğe örgütlü solcular gelmesin... Hayır! Çok yanlış olur... İnsan olmanın özünde örgütlülük, örgütlenme yatar zaten...

Ama onlar da tekkecilik taslamasın. Yönetime gelirse bunu iktidar aracı yapmasın, içe kapanmasın...

Bu yeni anlayışı kitlenin benimsediği oranda aşacağımıza inanıyoruz...

Ankara bunu aştı diyelim... Bu, diğer şubelere veya genel merkeze nasıl yansıyacak?..

Dernek içi iletişim yeterince güçlü değil. Yine de Samsun, İstanbul veya diğer şubelerde bunun mücadelesini verecek arkadaşların olduğunu düşünüyorum. Asıl sorun birbirimize ulaşamamaktan kaynaklanıyor. Sanırım bunun kanalları da açılmalı ya da genişletilmeli...

Şu açık ki; istifamız ve nedenleri diğer şubelerde hâlâ bilinmiyor olabilir. Özeleştiri vermemiz gerekir, onlara ulaşamamızdan dolayı: Madem istifa ettik... Niye? Alternatiflerimiz şu, şu... Şunlardan rahatsızız... Tüm bunları anlatan bir metin hazırlamalıydık; şubelere göndermeliydik... Gerçi kurultay ve toplantılarda arkadaşlara birebir anlattık. Fakat yeterli değil. Artık her üye derdini daha sistematik, somut ve etkili olarak, eşit şartlarda diğer üyelere ulaştırabilmeli. Üyelerimizi edilgenlikten kurtarmalıyız, derneği devindiren unsurlar haline getirmeliyiz...

Tartışmaları, yuvarlak masalar etrafında vardığımız sonuçları yazılı metinler halinde kitleye yayabilmeliyiz. Artık metinler üzerinde tartışma geleneği başlatmalıyız.

Yani somut-yazılı tartışma geleneği yaratılmalı diyorsunuz.

Aslında solun tarihinde böyle bir gelenek... somut, metinler üzerinde yazılı tartışma kültürü pek oluşmamış... İçsel olarak.

Öyleyse hep birlikte oluşturalım! İkinize de çok teşekkürler...

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

7 Ağustos Pazar

Cuma günü Abdullah Doğan geldi. Kim Abdullah Doğan. Sosyalizmden kaçış sürecinin yaşandığı günümüzde **Varlığımı Sosyalizme Borçluyum** diyen... bu borcu anlatan eserin yazarı... insan emekçisi.

Abdullah Doğan'ın eseri Sorun Yayınları'ndan çıktı. Okudum. Beğendim. **İnsancıl**'ın mart sayısında bu eseri beğendiğimi yazdım. Gözlerinden öpüyorum Abdullah Doğan'ı dedim.

Abdullah Doğan cuma günü, benim yazımla ilgili şöyle dedi. "Belçika'ya bayram günü geldi **İnsancıl.** Evde konuklar vardı. Oğlum okumuş. Gündoğdu senin kitap için yazmış dedi. Yazınız hepimizi sevindirdi. Bizim için güzel bir bayram armağanı oldu. Şimdi sizi tanıdığım için sevinçliyim."

Çelik bakışlı... insan emekçisi Abdullah Doğan'ı dinlerken içim ışıdı... sevindim. Şundan ötürü. **İnsancıl,** sistemin adamlarından övgü bekleyen bir dergi değil. Tam tersi. Sistemin adamlarının saldırıları bize onur verir. Zaten sistemin adamlarının saldırılarıyla göğüs göğüse mücadele ediyoruz. **İnsancıl**'a ilk kez ürün getirenlere söylerim. Sistemden ödül bekliyorsan... sistemden onay... övgü bekliyorsan **İnsancıl**'a yazma. Bunu duydukta kimi, pılısını pırtısını toplar gider.

Abdullah Doğan'a gelince... Abdullah Doğan, sömürüsüz... güzel bir dünya için mücadele eden insanın çizgisini sürdürüyor. Spartaküs... Paris Komününü... 1917 devrimi. Abdullah Doğan bu çizgide. İşte bundan ötürü onun sözleri... **İnsancıl** için söylediği güzel sözler bizleri sevindirir.

İnsancıl gençlerle doluydu yine... Genç insanlara şöyle dedim. İyi bakın Abdullah Doğan'a. O güzel bir dünya için mücadele eden insan emekçisi. Bizim ona borcumuz var... ekmek borcumuz. O, hiçbirimizi tanımadan... beklentisizce bizler için mücadele etti. Bizlerde öyle olmalıyız. Hiç tanımadığımız insanlar için mücadele etmeliyiz beklentisizce...

Abdullah Doğan, sistemin yazarı değil. Sistemin yazarı olmadığı için Türkiye'ye gelişi haber olmadı basında. Olamaz. Ama o, burjuvazinin değerlerini güzelleştirseydi eserinde bakın neler olurdu... bir yayınevinden öbür yayınevine geçişi bile haber olurdu. Bunu hayıflanmak için söylemiyorum... burjuvazinin insana karşıtlığını belgelemek için söylüyorum.

Cuma günü büyük bir ödül verdi bana Abdullah Doğan. Giderken... "Sizi kucaklamak istiyorum" dedi. Kucakladı. İşte benim için en büyük ödül... yazar... insan emekçisi Abdullah Doğan'ın beni sucaklaması. Kucaklaştıkta kokladım Abdullah Doğan'ı... sömürü... işkence... yalan-dolan... tembellik... yüzsüzlük... dedikodu kokmuyordu.

İnsan kokuyordu Abdullah Doğan.

9 Ağustos Salı

Bülent Habora geldi. İzmir'den... Özlenen insanın gelmesi... özlenenle gündemsiz... şurdan burdan konuşmalar... Bütün bunlara seviniyorum. Bülent Habora gittikten sonra düşündüm. Ne çok özlediğim var. Gece yarıları taşıtlara binsem, sabahın erken saatlerinde özlediklerimin evine varsam. Gün aşırı böyle olsa. Hep. Taze demlenmiş çaylar içsem... yan gelip otursam.

Yapabilir miyim... gidebilir miyim... yapamasam bile düşünmesi güzel... derken... iyi ama, özlediklerin... sabah sabah evlerine varmayı düşündüklerin seni özlediler mi bakalım dedim. Bencileyin huysuz... geçimsiz... sağa sola kılı kırk yaran gözle bakan birini kim özlesin... kim netsin. Üstelik adım çıkmış. Bülent Habora anlattı. Bir delikanlı. İzmir'de. İstanbul'a gelecekmiş. "Gündoğdu'ya uğramak istiyorum ama korkuyorum beni paylar... azarlar diye" demiş. Gülmüş Bülent Habora "Gündoğdu dönmeleri azarlar" demiş. "Dönme değilsin çekinme Gündoğdu'dan."

Kimse özlemese bile beni... huysuz... geçimsiz... kılıkırk yarıcı olduğumdan ötürü... ben, düşlerde tirenlere bineceğim gece yarıları... tan ağarırken özlenenin kapısına varacağım. Zil. "Kim o" uykulu... biraz kaygılı. "Ben Gündoğdu" Bir saniye sessizlik... fazla değil bir saniye. Sevinç... çığlık... tam bir saniye sonra. Taze çaylar içiyorum... yan gelip oturuyorum... cigara tüttürüyorum... Özlenen. Düşler de.

11 Ağustos Perşembe

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni Erol Keskin'in oyun yazarlarına gönderdiği mektuplardan biri de bana geldi. Mektup "Değerli Oyun Yazarı" diye başlıyor. Böyle başlıklar beni hep korkutur. Değerli diye başlar, sonra basar küfrü... Bakın Toktamış Ateş'e Sayın Gündoğdu diyor... sonra kartalmış diyor. Erol Keskin'in mektubu böyle değil. Güzel. Şöyle diyebilirdi. "Değerli Oyun Yazarı, yıllardır Şehir Tiyatrolarının kapısından içeri girmedin. Ulan hırt herif ne sanıyorsun kendini... Sayın ulan kartalmış Gündoğdu, utanmadan bir de aşk üstüne oyun yazmışın utanmaz adam..."

Söyledim. Erol Keskin'in mektubu böyle değil. Güzel. Mektubu baştanbaşa didiklediğim birkaç kez rahatsız edici tek kelime yok. Şöyle diyor Erol Keskin "Son yıllarda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrola-

rıyla Türk oyun yazarları arasına dikilen duvarları aşmak, sevgilerimizi yenilemek üzere bir araya gelmeyi tasarladık."

Sevgilerimizi yenilemek... ne güzel bir deyiş... Bu sözü birkaç kez okudum... sevinçle.

Erol Keskin oyun yazarlarını tiyatroya çağırıyor. "Çağdaş Tiyatro'nun yazarlarla tiyatrocuların tiyatro çatısı altında birlikte üretimiyle ivme kazanacağını düşünüyoruz ve sizi Şehir Tiyatrolarında-düşünülebilecek her biçimde-birlikte oyun ve kültürel etkinlik üretmeye çağırıyoruz."

Mektup bana bile gönderildiğine göre koşulsuz birlikte üretim çağrısı. Toplantı yarın saat 14.00'de. Gidecek miyim. Hayır. İki nedenle. Birincisi şu. Yalnız Şehir Tiyatrosuna değil, tiyatro dünyasına bütünüyle kırgınım. Şehir Tiyatrolarına kırgınlığım iki kat. Yönetmen Burçin Oraloğlu, **İksratos** adlı oyunu beğendiğini... sahneye koyacağını söyledi. Oraloğlu'nun bu sözünün üstünden ondört yıl geçti. Tek ses çıkmadı Şehir Tiyatrolarından... Oyunu beğenmediyseniz beğenmediğinizi söyleyin dedim. Yine ses yok... Oyun Yazarları Derneği'nde olup bitenler... müthiş kırıldım. Sonra yazdım. Kalleştir tiyatro dünyası dedim. O dünyayı... tiyatroyu, kalleşlere bıraktım... onulmaz kırgınlıkla... kırgınlığım devam ediyor... kırgınlığım devam edecek.

Toplantıya gitmememin ikinci nedenine gelince. Zorunlu olmadıkça kimseyle bozuşmak istemiyorum. Şimdi o toplantıya giderim... biri sinirimi bozar... başlarım eleştiriye... sevgiler diyen Erol Keskin bile "Ulan hırt, adam sandık buraya çağırdık seni" diyebilir. Baksanıza Toktamış Ateş'e. Ben ondan Mehmet Akif'in solculuğunu açıklayan... gösteren bilimsel bir yazı bekliyordum. Yanıldım.

Erol Keskin sevgiyle kalsın bende. Hep. "Sevgilerimizi yenilemek üzere" diyen güzel insan. Yolda yürürken hep gülümser yüzle düşünmek istiyorum Erol Keskin'i... kırgınlık üstüne sevgiyi yenileyemesem bile.

Benim toplantıya gitmemem... "oyun ve kültürel etkinlik" üretimine katılmamam hiç önemli değil. Erol Keskin... bir tiyatro insanı bana sevgilerimizi yenilemek üzere diye bir mektup gönderdi. Sevgilerimizi yenilemek... bu önemli...

Yıllar önce gelseydi bu mektup koşa koşa giderdim. Ama şimdi... hayır. Tiyatro dendi mi... üzüntü... acı... hayal kırıklığı... kalleşlik geliyor aklıma. Benim açımdan geç kaldınız Erol Keskin. Özür dilerim... kusura bakmayın gelemiyorum toplantınıza... gelmiyorum. Hep uzakta duracağım tiyatro dünyasından. Ama size başarılar diliyorum. Başarılı olmanızı istiyorum. Sağlıklı olmanızı istiyorum. Kendinize iyi bakmanızı istiyorum. Kucaklıyorum sizi... uzaktan. Çünkü siz bana... ondört yıl sonra sevgilerimizi yenileyelim diyen tek tiyatro adamısınız. Sizin için üzülüyorum. Çünkü siz de parçalı düşünüyorsunuz. Bu yüzden heykel kaldıran bir düşüncenin temsilcileriyle özgür tiyatro yapılamıyacağını göremiyorsunuz.

19 Ağustos Cuma

Bir tarihte düellonun yasallaşmasını önermiştim. Böyle hakareti önleyebiliriz diye düşünmüştüm. Toktamış Ateş'in yazısını okuyunca düellonun gerekliliğine bir kez daha inandım. Kartalmış diyor bana. Böyle bir durumda Toktamış Ateş'i hemen düelloya çağırırdım. "Ya sözünü geri al, ya şu saatte... şuraya tanıklarla gel. Silah seçimini size bırakıyorum."

Böyle olsaydı Toktamış Ateşler hakaret edip durmazdı. Düello, hakareti durdurucu bir önlem olurdu. İşin bir yanı bu. Öteki yanı demokrasi sorunu. Demokrasi yasallığı da kapsayan kültürel bir durum. Kültür yanı eksikse demokrasi olmuyor. Hep bunu söyledim. Toktamış Ateş'in yazısı düşüncemi bir kez daha doğruladı. Toktamış Ateş'i eleştirmek ceza yasalarına göre suç değil. Ama küçük bir eleştiri için her türlü hakareti göze alacaksın. Eleştiri kültürünü yerleşmediği toplumlarda demokrasi olmuyor.

Toktamış Ateş'ten Mehmet Akif'in solculuğunu açıklayan... Mehmet Akif'in solculuğunu bize gösteren bir yazı bekledim. Solculuğun ne demek olduğunu anlatırsa bu **İnsancıl** okurlarının büyük bir kısmına hakaret olurmuş. Böyle diyor Toktamış Ateş... Olmaz efendim, neden hakaret olsun. Siz bir konuyu anlatırken hep hakaret mi edersiniz. Yoksa siz bileneni anlatmam... bilineni anlatırsam hakaret mi sayılır diye düşünüyorsunuz. Öyleyse siz gün aşırı gazetede... gün aşırı televizyonda herkese hakaret ediyorsunuz. Çünkü siz hep bilinenleri anlatıyorsunuz. Yoksa siz düşüncelerinizin ilk olduğunu mu sanıyorsunuz. Bakın ben neler biliyorum... siz bunları bilemezsiniz... ilk kez benden öğreniyorsunuz demek mi istiyorsunuz.

Siz hep bilineni anlatıyorsunuz. Birileri size "Bu söylediklerinin yeni... çok yeni... bunları kimse bilmez" diyorsa o kişilere inanmayın.

Şimdi geliyorum aşk konusuna. Kartalmış yaşıma bakmadan aşk nutukları atıyormuşum. Soruyorum. Aşk nutukları atmanın yaş sınırı var mı. İnsan, hangi yaşa kadar aşk nutukları atabilir. Hiç hakaret etmeden... açık... net yanıt istiyorum bu soruma. Bir sorum daha var. "Bir yangından ardına bakmadan" kaçmışım. Hangi yangından kaçtım. Açık... net yanıtlayın bu soruyu.

Ama burda temel bir sorun var. Toktamış Ateş, neden Mehmet Akif'in solculuğu açıklamadı da hakaret etti. Birincisi eleştiri kültürü yok... İkincisi bunlar üç dört kavramla açıklar bütün gerçeklikleri... Tabii bu yeterli olmaz... milimetrik ayrıntılar budanır... gerçeklikler düz tepsiye benzer. Tam burda bencileyin biri çıkıp "açıkla bakalım şunu" derse, tepsilerin bir işe yaramadığını gören hakaret eder... bağırır çağırır.

Üçüncüsü... Toktamış Ateş'in ütopyası yok. Ütopya, ütopyasızı çileden çıkarır. Baksanıza... Marguez "Aşk dünyanın ve hayatın en önemli şeyi. Aşk benim de tek ideolojim" diyor. Bunu söyleyen adam 66 yaşında. Ama Toktamış Ateş 51 yaşındaki bana "kartalmış yaşına bakmadan aşk nutukları atan" diye hakaret ediyor.

Anlayamama sorununa gelince... doğru. Olup bitenlerin bir çoğunu anlayamıyorum ben. Şeriatçılarla orda burda demokratik tartışmalarınızı anlayamıyorum. Atatürkçü-laik aydın kategorisini anlayamıyorum. Atatürkçü-laik aydınlarla, anti Atatürkçü şeriatçı aydınların neyi... niçin tartıştıklarını anlayamıyorum.

Bu tür kategorilerin hayatta karşılığı yok diyorum... bunun için bunlara sahte gerçeklik diyorum. Sahte gerçeklikte yaşıyanların parçalı bilinçlerinden ötürü bilinç bozucu davrandıklarını söylüyorum.

Sizi dinliyorum. Sizi okuyorum. Son kez Ilıcak'ın

Programında dinledim. Fehmi Koru, 1950 öncesi müslümanlara eziyet edildiğini söyledi. Siz eziyet edilmediğini söylediniz. Böyle karşılıklı edildi-edilmedi biçiminde demokratik tartışmaları anlamıyorum.

Sizi eleştirmemin temelinde bir yöntem sorunu var. Siz sizi okuyanların. Sizi dinleyenlerin doğru belledğiniz düşüncede birleşmesini istiyorsunuz. Tabii yalnız siz değil, bütün yazarların... bütün konuşmacıların amacı bu. İşte ben bunu son derece yanlış buluyorum. Aydınlığa çıkamayışımızın önemli nedenlerinden biri bu.

Ben şunu söylüyorum. İnsana bir düşüncenin doğruluğunu öğretmeyin. İnsana düşünmenin yöntemini öğretin. Tabii zor bu. Bakın, sizin doğrunuza doğru demediğim için etmedik laf bırakmadınız. İşte anlamadığım bu. Herkes sizcileyin düşünecek. Neden...

Benim yaptığımı yapın. Düşünce yönteminizi koyun ortaya. Düşünceniz doğruysa, sizi okuyanlar da sizcileyin düşünür.

Yine söylüyorum. Sizden Mehmet Akif'in solculuğunu gösteren bir yazı bekliyordum. Siz bana kartalmış dediniz. Hangimiz daha genç olsaydı tartışmanın konusu, kartalmış kategorisi burda hayatı karşılardı... geçerli olurdu. Ama tartışmanın konusu Mehmet Akif'in solculuğu. Burda kartalmış kategorisi hayatı karşılamıyor... geçersiz. İşte sizi eleştirdiğim nokta. Siz hayatı karşılamayan... geçersiz kategorilerle sahte bir gerçeklik yaratıyorsunuz. Bir de sayın var. Sayın dedikten sonra kartalmış demenizi... kartalmış diyeceksiniz sayın demenizi anlamadım... Şiirini beğenmediğim bir şairden şöyle mektup gelmişti. "Sayın Gündoğdu... ulan hırt" Gülmüştüm. Sizin sayın kartalmış demenize de güldüm. Benim bir oyunum var. **Düşünen Adam.** Bu oyunun bir bölümünde delegeler "aşağılık herif... namussuz... it" diye bağırışırlar. Başkan uyarır sayınsız konuşmayın diye. Delege "Sayın aşağılık herif" derse sorun çıkmaz... sayınsız hakaret ederse başkan uyarır.

Bu bölüme seyirciler çok güler. Sayınlı hakaret kültürümüzde sahte bir gerçeklik... Tam sizi eleştirdiğim nokta. Saygıdeğer birine kartalmış denirse... ya da kartalmış birine saygıdeğer denirse sahte gerçeklik yaratılır. İnsanları sahte gerçeklikte yaşatan bilinç bozucu bir yöntem bu.

Rousseau'nun bir sözüyle bitiriyorum. "Her devirde zamanın, memleketin ve toplumun fikirlerine bağlı olarak yaşamaya mahkum insanlar bulunur" Bu zinciri kırma mücadelesi verenlere mahkumiyetin acısıyla hakaret etmeyin.

Mahkumiyetten kurtulun.

22 Ağustos Pazartesi

Yine dil işi... Dil... anlatımı bozduğum söyleniyor. Böyle dendikte nerdeyse sevineceğim. Ama biliyorum, dili bozamadım. Bozmaya çalışıyorum. Noktalama... anlatım... kavram düzeyinde bozmaya çalışıyorum dili. Noktalamasıyla... anlatımıyla... kavramlarıyla şu kullandığımız dilin sistemin işine yaradığını görüyorum. Bu dilin içinde kaldıkta bilinci ışıtamayız.

Sözgelimi yanlışla doğruyu ele alayım. Gerçekliği böyle kategorize etmemiz ancak sistemin işine yarar. Çünkü gerçeklik doğru yanlış cetveline sığmaz. Sığmıyor. Biz doğru yanlış arasında birçok kavram bulmalıyız. Üstelik gerçeklik durmadan değişiyor, ama bizler değişen gerçekliğe uygun kavramlar bulmuyoruz.

Gerçekliği anlatamayan kavramlar neden sisteme yarar. Şunun için. Bilinç, zincirleme bir tepkeyle yanılsamaya... sahte gerçeklikte durmaya alışıyor. Sistem, işte bu alışkanlıktan yola çıkıyor. Gerçekliği kolayca örtebiliyor... insanı sahte gerçeklikte yaşatıyor. Sözgelimi, yeryüzünde tek bir işveren yok... hiçbir zaman işveren olmadı. Ama işveren kavramıyla işveren varmışcasına bir sahte gerçeklik yaratıldı.

Kavram düzeyinde dili bozmalıyız. Sahte gerçekliği yerlebir edecek kavramlar bulmalıyız.

Anlatıma gelince... Yazarken... konuşurken... en önemlisi düşünürken, sistem, bizi yapısına uygun bir anlatıma zorluyor. Noktalama işaretleri de bu anlatımı pekiştiriyor. Sözgelimi zamanı bile gibileştirdik. "Beş gibi gelirim" diyen insanlar. "Sahipli" bir anlatımla "güzelliğe sahip" deniyor. Dil, anlatımıyla sisteme uygun metalaşıyor... metanın dili oluyor. Noktalama işaretleri ayrıca boyun eğici bir tavrı zorluyor. Birileri çıkmış, "Şuraya soru işareti, buraya ünlem, buraya noktalı virgül konacak" demiş. Herkes buna uyuyor.

Soruyorum. Niye.

Bu dilin içinde kaldıkta sisteme karşı düşünemeyiz bütün ayrıntılarda. Bunu söylüyorum. Bunun için dili bozmaya çalışıyorum. Bozabildim mi... hayır. Ama bu dilin bozulması gerektiğini söyledim. Sözgelimi hava bozuk demeyin dedim. Sistem bozuk. Sistemin bozukluğunu havaya yüklemeyin. Ama bizde noldu. Hava bozuk... havalar bozdu diye diye insan sahte gerçeklikte yaşatıldı.

Sahte gerçeklikte insan sömürülür ama sömürüldüğünü anlamaz... Milyonlar, sahte gerçeklikle sürülür savaşa. Brecht şöyle der "Savaşlarda soylu motivlere seve seve inanılır, çünkü savaşa götüren gerçek nedenler, soylu olmak şöyle dursun, tam anlamıyla domuzcadır."

Söylenenler doğru olsaydı... dili bozabilseydim pek sevinirdim... zaten hemen belli olurdu bu... bilinçler çabucak ışırdı.

Peki naptım dil işinde... dilin bozulabileceğini gösterdim. Tatsız gerçekliklerin dille örtüldüğünü söyledim. Örtücüleri rahatsız ettim. Şimdi ikidebir "Gündoğdu dilimizi bozdu" diye çentikliyorlar beni.

Bozamadım dili... keşke bozabilseydim.

27 Ağustos Cumartesi

Esenköy... İkizçınar çay Bahçesi... Bugün geldim. Esenköy için yola çıktığımda çok yağmur yağıyordu İstanbul'da. Giyindim. Tam çıkacaktım... yağmur... birdenbire... çok. Dinmesini bekledim. Dinmedi. Azaldı. Çıktım. İki adım attım... çoğaldı. Aldırmadım. Yürüdüm çok yağmurda.

Şimdi bir düşüncemi söyleyeceğim. Deneylerime dayanarak söylüyorum bunu. Türkiye'de kimi kişiler, özel bir eğitimden geçiriliyor... belli yerlerde görevlendiriyor. Özel eğitimden geçen bu kişiler... görev yeri nolursa olsun... insana eziyet ediyor... insanı küçültüyor... devletin, insanı ezen gücünü gösteriyor.

Dün, **İnsancıl** abonelere gönderilecek. Yardım için bende gittim. Postaneye. Bakın noldu. Görevli bayan... gişede... dergiyi aldı. Zarfı cart diye yırttı.

Dergiyi görecekse zarfı yırtmasının hiç anlamı... hiç işlevi yok. Ama yırttı. Devletin baskısını gösteriyor bize.

Ben devletin temsilcisiyim, sizin özene bezene getirdiğiniz bu derginin zarfını ben böyle cart diye yırtarım.

Tabii kıyameti kopardım.

Sabah... bu sabah deniz otobüsünün iskelesinde... Çınarcık... Esenköy... Armutlu seferi için... gişeden jeton alıyorsun... turnikeden geçiyorsun. Ben iskeleye gittiğimde gişenin önünde uzun bir kuyruk. Jetonlar biletle değişiyormuş. Önce jeton satıyorlar... sonra o jetonlar biletle değiştiriliyor. Sorunu anlamadım. Görevliyle konuştum. Önce jeton alıp sonra jetonu biletle mi değiştireceğiz dedim. "Siz jeton almadıysanız bilet alın" dedi. Benden öncekilere neden jeton satıldığını sordum. "Anlamazsınız" dedi. Bunun üstüne "Ben mi anlamayacak kadar aptalım... yoksa siz mi anlatamayacak kadar aptalsınız" dedim.

Kıyamet koptu.

Bütün bunların devletin sınıf konumuyla doğrudan ilişkisi var. Herhangi bir holdingin gönderdiği dergilerin zarfı, cart diye yırtılmaz postane gişelerinde... hiçbir holdingin yöneticisi, Kabataş'ta sıraya girmez on dakika önce aldığı jetonu biletle değiştirmek için... Postanede dergisinin zarfı yırtılan insanlar... Kabataş'ta sıraya girenler, dolar harekatından ötürü milyarlar kazanamaz.

Devlet, insanı sıfırlamak... insanın direncini kırmak... insanı bütün bütün teslim almak için her alanda alikıran başkesen davranıyor. Bunun için belirli kişileri özellikle eğitiyor.

İnsanca yaşamak istiyorsak, devletle her alanda... her konumda... her gün... her dakika mücadele etmek gerekiyor.

28 Ağustos Pazar

Esenköy... İkizçınar Çay Bahçesi... akşam üstü... Az önce İstanbul'a giden deniz otobüsü kalktı. Ben yarın gidiyorum... sabah.

Gece balkonda otururken... içkili... birden yağmur. deniz... yağmur... toprak kokusu... sevindim. Ama en çok sevincimi kimsenin engellemeyeceğini düşününce sevindim. İşte içkiliyim... Esenköy'de iyi içiyorum... rakı... yağmur... deniz... toprak... yağmur kokusu. Balkonun üstü iyi kapatılmamış... serpintisinde yağmurun ıslanıyorum. Ne güzel.

Bugün bütün gün Seyfi Beyle oturduk balkonda... Seyfi Beyi seviyorum... Birçok konuda Seyfi beyin düşüncelerine katılmıyorum. Ama sağlam bir dostluğumuz var. Karşıt görüşte olmamıza karşın Seyfi Beyle onbeş yıldır bir dostluğu ayakta tutuyoruz. Buna seviniyorum.

Hep bunu istedim... hep böyle. Olmadı. Küçük bir eleştiride bile kazma kürek üstüme yürüdüler. İşte Toktamış Ateş... Geçen gün dergiye gelen bir tanıdık "Elinde yetki olsa seni idam ettirir bu adam" dedi Toktamış Ateş için.

Bunlar hep böyle... Toktamış Ateş.... Ahmet Taner Kışlalı... Fethi Naci... Memet Fuat... Enis Batur. Hepsi Beyaz Adamın Sözcüleri... Şöyle düşünüyorlar. Biz biliriz en doğruyu. Sizi adam edeceğiz. Uygarlaştıracağız. sizin ne haddinize bizi eleştirmek. Sus... sus... sus.

Bir yılgı ortamı yaratıp insanı susturmak istiyorlar.

Bakın, neler biliyormuş Toktamış Ateş... Fransız İhtilalini bile biliyormuş. Fransız İhtilalini o bilir. Ben bilmem. O, canı isterse öğretecek bana... canı isterse... Türkiye'de üniversitelerin despotik yapısının bir göstergesi Toktamış Ateş tavrı.

İnsansızlık görüyorum burda... Toktamış Ateş'in tavrında. Şöyle. Hiçbir doğru için insanın canını yakmamalı. Bu dünyada bencileyin doğru düşünenler saygıdeğerdir... öbürleri... yanlış düşünenler... hepsinin canı cehenneme dendi mi orda insansızlık başlar.

Hem Türkiye'de hem dünyada bu insansızlığı yaşıyoruz. Doğru düşünmedikleri varsayılan insan, her türlü hakarete uğruyor... yakılıyor... hapse atılıyor... idam ediliyor.

Bir gün gelecek... o gün... düşüncesinden ötürü yan bakılmayacak insana. Ben böyle bir dünyada yaşamak isterdim. Mümkün değil... mümkün olamıyor. Ama böyle bir dünyaya giden yolu engelleyenlerle... despotlarla mücadelem devam edecek.

Peki bu mücadelede başarılı olacak mıyım. Hayır. Despotların engelleri dörtbir yanda duracak.... o engellerde kalemim kırılacak. Çok insanın kalemi kırılacak... çok kalem kırılacak. Ama kırılan her kalem, despotların engelini sarsacak. Sonra bir gün... bir kalem.. yerlebir edecek despotların engellerini...

Üzülüyorum... çok üzülüyorum. Ama düşünce özgürlüğü mücadelesine katılmak isteyen bunu bilmeli. Bizler, despotlara karşı mücadelemizde yenileceğiz. Uzun sürecek bu yenilgi... Sonra... çok sonra bilinç ışıyacak... insan gülümseyecek.

1 Eylül Perşembe

Bu sabah yolda yürürken bir bulut gördüm. Şimdiye kadar böyle güzel bulut görmemiştim. Şair olsaydım şiirini yazardım... bulutun... besteci olsaydım bestesini yapardım.

Durdum... baktım güzel buluta. Sevindim. Rüzgar olmayı istedim. Keşke bir rüzgar olsaydım. Hiç bozmadan dünyayı dolaşırdım güzel bulutla. Bütün insanlara gösterirdim bulutu... Hiç kimse hiç kimseye çemkirmezdi o güzel bulut yüzünden.

Sabah... durdum baktım güzel buluta... Yavaş yavaş gitti güzel bulut. Rüzgar olsaydım... bakın derdim... bakın size güzel bir bulut getirdim... insana.

Sevinirdi insan.

PARKTA YEMEK

İki güzel İnsan parkta, bankta
buluşacaklar yine öğle paydosunda.
Bugün de çıkacak sefertaslarından yemekleri
ya da, ekmek arası bir şeyler.
Biri bir lokma verecek diğerine
diğeri de ötekine.
Gülüşecekler, konuşacaklar
her günkü gibi
çok çabuk bitecek yine, öğle paydosu.

Ayhan ERGÜN

İNSANCIL
ANKARA GÜLÜMSÜYOR

Ekim Ayı Etkinlikleri

GÜNEŞLEME
Berrin TAŞ
GÜZEL NEDİR
8 Ekim Cumartesi Saat 15.00

SÖYLEŞİ
Can ŞENLİĞİ
SOKAK TİYATROSU
22 Ekim Cumartesi Saat 15.00

◆

GÜNEŞLEME
Kaan ARSLANOĞLU
KİŞİLİK ve ESTETİK
17 Ekim Cumartesi Saat 15.00

SÖYLEŞİ
Tevfik TAŞ
GÜNLÜK DİLDE SÖYLEM VE EYLEM
29 Ekim Cumartesi Saat 15.00

Adres:
İNSANCIL ANKARA TEMSİLCİLİĞİ
Necatibey Cad. Lale Sokağı 4/18 Sıhhıye - ANKARA

SOSYALİST EDEBİYAT VE KÜLTÜR ALANINDA YENİ BİR KALKIŞMA

GERÇEK SANAT
SOSYALİST EDEBİYAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Zihni ANADOL● Bedrettin AYKIN● Osman BOZKURT● Muzaffer DEMİR● Hüseyin DİLMEN● Soysal EKİNCİ● Müştak ERENUS● Güngör GENÇAY● Cengiz GÜNDOĞDU● Ruşen HAKKI● Aydın HATİPOĞLU● Metin İLKİN● İsmet Kemal KARADAYI● Mehmed KEMAL● ÖNCÜ● Suat PARLAR● Cafer YILDIRIM imzalarıyla

İLK SAYISI ÇIKTI

Yıllık Abone : 300.000.- TL.
Yıllık Abone (Yurtdışı) : 60 Mark
Abone için, PTT.den 247782 nolu posta çekine (Güngör Gençay Gerçek Sanat) adına bedelinin yatırılması yeterlidir.

Kuledibi, Büyükhendek Cad. No:7 Şişhane/İst.

Berrin Taş'ın şiiri hep tartışıldı. Kimi beğendi... güzel dedi. Kimi beğenmedi... kötü dedi.
Bu tartışmalar sürerken Berrin Taş yeni şiirler yazdı...
güzel bir dünya mücadelesinde insanın şiirini...

Berrin TAŞ

İNSANIN AYAK SESLERİ

İnsancıl adresinden istenebilir.
Ödemeli gönderilmez.

50.000 TL.

İNSANCIL'DAN YENİ İKİ ESER

İnsanın şiiri... mücadele eden... üzülen... sevilen... aşık olan... direnen insanın şiiri

Aliye ÖZLÜ

KIRMIZIYI UNUTMA

İnsancıl adresinden istenebilir.
Ödemeli gönderilir.

50.000 TL.